

KÖRMEND VÁROS

Hosszútávú
településfejlesztési
konceptió

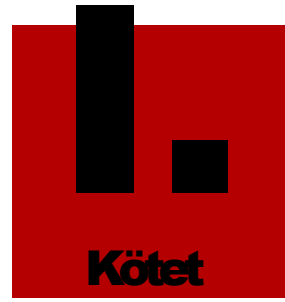
EGYEZTETÉSI VÁLTOZAT

Készült Körment Város Önkormányzata megbízásából.

Szerzők: Dr. Csapó Tamás
Dr. Palkovits István (*szerk*)
Magyar Márta

Körment-Szombathely, 2006. augusztus 31.

Társadalmi-gazdasági helyzetelemzés

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés.....	4
1. Külső (exogén) tényezők és hatások.....	5
1.1. Földrajzi környezet.....	5
1.1.1. Természetföldrajzi környezete.....	5
1.2. Térkapcsolatok.....	6
1.2.1. Körmend közlekedési kapcsolatai.....	6
1.3. A város társadalmi-gazdasági kapcsolatrendszere.....	7
2. Belső (endogén) erőforrások.....	9
2.1. Körmend humán erőforrásai.....	9
2.1.1. A népességszám alakulása.....	9
2.1.2. A népesség struktúrája.....	11
2.1.3. Munkaerőpiac.....	15
2.2. Humán infrastruktúra.....	17
2.2.1. Oktatás.....	17
2.2.2. Kultúra, művelődés, civil szféra.....	19
2.2.3. Egészségügy, szociális helyzet.....	23
2.3. Gazdaság.....	28
2.3.1. Általános jellemzők.....	28
2.3.2. Gazdasági bázis, ágazati sajátosságok.....	29
2.3.3. Gazdasági teljesítmény.....	34
2.3.4. Kistérségi összefüggések.....	35
2.3.5. Telephelyi feltételek, önkormányzati szerepek.....	38
2.3.6. Turizmus.....	39
2.4. Közlekedési, műszaki és kommunális infrastruktúra.....	44
2.4.1. Közlekedési infrastruktúra.....	44
2.4.2. A lakáshelyzet és a lakások infrastrukturális felszereltsége.....	45
2.4.3. Kommunális infrastruktúra, városüzemeltetés.....	48
2.5. A város településföldrajza.....	51
2.5.1. A település története és fejlődése.....	51
2.5.2. A város beépítése.....	55
2.5.3. Körmend funkcionális tagolódása.....	56
2.6. Városfejlesztés, várospolitikai.....	58
2.6.1. Intézményi, politikai háttér.....	58
2.6.2. Fejlesztési elképzelések.....	60
2.6.3. Finanszírozási feltételek.....	61
3. SWOT analízis.....	63
4. A fejlesztési koncepció	66
4.1. Körmend város jövőképe.....	66
4.2. A jövőkép eléréséhez szükséges fejlesztési célok.....	66
4.3. A fő fejlesztési feladatok, prioritások.....	67
4.4. Fejlesztési prioritások és programok.....	68
1. Prioritás: Gazdaságfejlesztés.....	69
2. Prioritás: A humán erőforrások fejlesztése, a társadalmi-kulturális közeg ápolása.....	70
3. Prioritás: Az infrastruktúra fejlesztése.....	72
4. Prioritás: A települési környezet javítása, egy élhető kisváros formálása.....	73
5. Programok és intézkedések.....	75
1. PRIORITÁS: Gazdaságfejlesztés.....	75
1.1. Az üzleti környezete fejlesztése.....	75
1.2. Forrásbevonási és tőkevonzó képesség erősítése.....	78
1.3. Komplex turizmusfejlesztési program.....	81

2. PRIORITÁS: A humán erőforrások fejlesztése, a társadalmi-kulturális közeg ápolása.....	84
2.1. Az oktatási-nevelési rendszer fejlesztése.....	84
2.2. Közművelődési és kulturális program.....	87
2.3. Egészségügyi és szociális program.....	89
3. PRIORITÁS: AZ INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE.....	94
3.1. Helyi és térségi közlekedésfejlesztési program.....	94
3.2. Kommunális- és műszaki infrastruktúra-fejlesztési program.....	97
3. PRIORITÁS: A TELEPÜLÉSI KÖRNYEZET JAVÍTÁSA, egy ÉLHETŐ KISVÁROS formálása....	100
3.1. A természeti környezet védelmének és fejlesztésének programja.....	100
3.2. Az épített környezet védelmének és rehabilitációjának programja.....	102
3.3. Szolgáltató önkormányzat kialakítása és működtetése.....	104

BEVEZETÉS

A komplex településfejlesztési koncepció a városi szintű fejlesztési programozás alapidokumentuma. A fejlesztési programozás pedig, mint a gazdaság, a társadalom és a környezet folyamatos változásai, illetve ezen változások térbeli leképződésében kifejeződő folyamatokba való tudatos, a potenciálisan mobilizálható erőforrásokra alapozott beavatkozások előkészítésére irányuló tevékenység, a település jövőjét meghatározó fejlesztési aktivitás veleje.

A városfejlesztésben rendszerint számos dokumentum (turisztikai, kulturális, környezetvédelmi, ingatlanhasznosítás, településrendezési stb. terv) van párhuzamosan jelen, melyek közti koherencia jelentősége rendkívül nagy. Annak érdekében, hogy a kívánatos összhang meglegyen egy dokumentumnak átfogó jellegűnek, a többi integrálónak kell lennie, mely funkciót jellemzően, s konkrétan Körmenđ esetében is a településfejlesztési koncepció tölti be.

E kötet, koncepcionális tervként a város átfogó távlati fejlesztését megalapozó és befolyásoló dokumentum, ami meghatározza a hosszú távú, átfogó fejlesztési célokat, továbbá a fejlesztési programok kidolgozásához szükséges irányelveket, információkat biztosít az ágazati és a kapcsolódó területi tervezés és a területfejlesztés szereplői számára. Az alábbiak bizonyos mértékben e szűken értelmezett feladaton túllépve behatolnak a fejlesztési programok mélységébe is, megfogalmazódik a koncepció alapján egy vázlatosan kidolgozott középtávú cselekvési terv, amely stratégiai és operatív programokra épül. Ez utóbbi részben jelennek meg azok a területek és eszközök, amelyeknél a város, illetve a város egyes szereplői léphetnek fel kezdeményezőként, kedvezményezettként, finanszírozóként, vagy végrehajtóként.

A dokumentummal kapcsolatosan – az alábbiak értelmezés során - tisztában kell lenni azzal, hogy a tervezést számos dolog teszi bizonytalanná, szorítja keretek közé. Egyfelől figyelembe veendő, hogy a jelenlegi feltételrendszerben magának a települési tervezésnek is komoly bizonytalansági tényezői vannak (az érdekelt szereplők előtt ismertek annak a stratégiai környezetnek az ellentmondásai és egyes elemei közötti nem kellő koherencia, amelybe a fejlesztési tervezésnek be kell ágyazódnia), másfelől el kell fogadni, hogy mivel a települések – a fejlesztéspolitika struktúráiból fakadóan - fejlesztéseik, beruházásaik megvalósításában döntően külső (túlnyomórészt EU, vagy EU-társfinanszírozású) pénzügyi forrásokra kell hagyatkozniuk (alapvető kérdés tehát, hogy a fejlesztési célokra reálisan mennyi támogatási forrást tudnak bevonni), e szempont kulcsfontosságú a programozás folyamatában is. A hazai fejlesztéspolitikát teljes mértékben a Közösség fejlesztési elvei hatják át, és fogják meghatározni a jövőben is, és az ezen elvek szerint bevonható források meghatározó szerepet fognak játszani a sikeres megvalósítás tekintetében. Ebből következően a terület-és településfejlesztési tervezés minden szinten összhangba kell hozni az EU fejlesztési elveivel és gyakorlatával, valamint az azt tükröző pénzügyi háttérrel.

A koncepció hosszú távra, 10-12 évre készül, ami három önkormányzati ciklust érintő időtáv. A hosszú távú fejlesztési koncepció filozófiája szerint olyan jövőképet és fejlesztési célokat kell megfogalmazni, amelyek a város minden lakójának érdekét tükrözik, amelyek jóval túlmutatnak a politikai ciklusokon és függetlenek azoktól, végül, amelyek megmutatják, hogy milyen városban szeretnénk majd élni egy bő évtized múlva. Hiszen minden településfejlesztési koncepciónak a legfőbb célja csak az lehet, hogy a település lakói jól érezzék magukat városukban.

1. KÜLSŐ (EXOGEN) TÉNYEZŐK ÉS HATÁSOK

1.1. Földrajzi környezet

1.1.1. Természetföldrajzi környezete

Körmend a Nyugat-magyarországi peremvidéken, azon belül a Sopron—Vasi-síkságon (középtáj) és konkrétan két kistáj határán a Rábai teraszos sík és a Rába-völgy határán helyezkedik el. A város környékének geológiai felépítését alapvetően harmad és negyedidőszaki üledékek határozzák meg. A felszíni üledékek közül ki kell emelni a folyóvízi homokot és a szintén folyóvízi kavicsot, amik jelentős építőipari nyersanyagkészletet képviselnek. A felszíni, felszínközeli rétegek alatt közel 2000 m vastag pannon üledéksor települ. A javarészt homokos, kőzetlisztes rétegek elsősorban az ivóvíz, kisebb részt termásvíz készletük miatt érdemelnek figyelmet. A pannon rétegsor a város tágabb környezetében, mint szénhidrogén (földgáz) tározó is számításba jön. A Pannon üledékek alatt elhelyezkedő medencealjzat két részre oszlik északon az Ausztróalpi képződmények helyezkednek el, ettől délre a Dunántúli középhegység mélybezökent karbonátos rögei húzódnak. A kettő közötti határvonal a „Rába-vonal” ez egy jelentős oldal-eltolódási sík, ami a város térségében húzódik. Ez a körülmény földrengés veszélyeztetettség szempontjából érdemel említést, aminek kockázatát esetleges nagyberuházások esetén feltétlen vizsgálni kell. Felszíni vizei közül a Rába a legjelentősebb, Szentgotthárd és Körmend között a Rába medre majdnem pontosan Ny—K-i irányú és völgye 1-2,5 km széles. Körmendtől Sárvárig ÉÉK-felé folyik és völgye 2-3,5 km-re szélesedik. Szentgotthárd alatt kisvizek idején alsószakasz jellegűvé válik, és erőteljesen felkavicsolja a medrét. Eredeti állapotában ezért gyakran változtatta a medrét. Az elmúlt 200 év emberi tevékenységének nyomán a főág Körmend alatt a völgy Ny-i oldalán állandósult, míg a völgy K-i oldalán a Csörnöc-Herpenyő nevű fattyúág szedi össze a vizeket. Árvízkor azonban a völgyet teljes szélességében előnti a víz. Vízjárása szélsőséges. A legkisebb és a legnagyobb vízhozamok között igen nagy különbségek mutatkoznak. Körmendnél például: a legkisebb víz 3-5 m³/s a legnagyobb víz 1000 m³/s. Azaz 200-300 szoros a különbség. Az árvizekre a heves áradás és a gyors levonulás a jellemző. Szentgotthárdon pl. néhány óra leforgása alatt több métert is emelkedhet a vízszint. Az árhullám levonulásának hevedését jelzi, hogy a szentgotthárdi tetőzést követően 18-20 órával már Körmendnél tetőzik

A város környékének éghajlata mérsékelten hűvös kontinentális. Évente átlagosan 737 mm csapadék hullik a városi mérőállomás területén. A legnedvesebb hónap a július ilyenkor 93 mm csapadékra lehet számítani, a legszárazabb hónap a január, ilyenkor átlagosan 33 mm csapadék hullik. A csapadék 1/5 hó formájában hullik. Igen nagy a csapadékhozam változatossága a legcsapadékosabb évben 984 mm csapadék hullott de előfordult már olyan év is, amikor csupán 450 mm csapadék hullott. A júliusi értékek 28-238 mm között a januáriak 3 és 88 mm között ingadoznak. Évente átlagosan 95 csapadékos nap fordul elő, ebből 21 napon hó formájában érkezik a csapadék. Az ország egyik legrárásabb területe, gyakoriak a ködös napok évente átlagosan 33 napon van köd a város környékén. Gyakori a borult ég, évente kb. 100-110 borult napra lehet számítani, ezért alacsony az évi napfénytartam kb. 1750-1800 óra. Az évi középhőmérséklet 10 C° a leghidegebb hónap a január ilyenkor -1 C°-ra számíthatunk. A legmelegebb hónap a július 20-21 C°. A hőmérséklet havi átlagértékeinek menete kiegyenlítettebb, mint más hazai városoké. A tél enyhébb a nyár hűvösebb az évi átlagos hőmérsékletingás 21-22 C°.

A városkörnyékének talajadottságai összességében közepesnek tekinthetőek. Fizikai féleség szempontjából közepesen kötött úgynevezett vályog talajok jellemzik a környéket, ezek a

várostól észak-északkeletre löszös üledékeken találhatóak, a várostól délre folyóvízi üledékeken képződtek. Vízgazdálkodás szempontjából délen a talajok többsége jó vízelvezető képességű, és jó vízraktározó képességű, a város területén és attól északra rossz vízelvezető képességű, és rossz vízraktározó képességű, északkelet felé pedig közepes. A talajok kémhatása a város vonalában erősen savanyú, míg attól északra és délre gyengén savanyú. Mindezek függvényében a területen három talajtípus fejlődött ki, délen a Rába völgyében réti öntéstalaj uralkodik, ettől északra főleg a város területén és attól kissé északra pszeudoglejes barna erdőtalajok uralkodnak, míg innen északkeletre az agyagbemosódásos barna erdőtalajok veszik át az uralmat. Termőképesség szempontjából ez utóbbi terület minősíthető a legjobbnak a területen.

1.2. Térkapcsolatok

1.2.1. Körmend közlekedési kapcsolatai

Körmendnek rendkívül kedvező a közlekedés-földrajzi helyzete. Két, történelmi kereskedelmi útvonal találkozásánál, a Rába folyó kedvező átkelési helyénél fekszik. A várostól keletre, a város határánál halad el Európa egyik fontos észak-déli főközlekedési útvonala, az E 65-ös, hazai számozással a 86-os főút, amelynek átmenő, nehézgépjármű forgalma, különösen hazánk Uniós csatlakozását követően hihetetlen mértékben megnőtt. Erre az útvonalra merőleges, kelet-nyugati irányú a szintén az európai főúthálózathoz tartozó E 66-os, hazai számozással a 8-as főút, amelynek a forgalma szintén jelentős mértékben bővült az elmúlt években. Mindkét főutat középtávon négysávos gyorsforgalmi úttá kell átépíteni.¹

A 8-as főközlekedési útból ágazik el Felsőberkinél a 8707 számú összekötő út, amely Jákon keresztül a megyeszékhellyel köti össze Körmendet. Szintén a 8-as főútból ágazik ki Horvátnádáljánál a Pinkaminszenten át az osztrák határig tartó összekötő út, amely Németújvárral (Güssing) köti össze a várost.

A közúti tömegközlekedést a Vasi Volán helyközi buszjáratok bonyolítják le. Összesen 17 útvonalon, 31 településsel van napi járata a Vasi Volánnak Körmendről. Leggyakoribbak a járatok Szombathelyre, Csákánydoroszlóra, Zalaegerszegre és Szentgotthárdra. De vannak járatok Kaposvár – Pécsre, Kőszegre, Lentibe, Óriszentpéterre, Sopronba, Zalalövőre, sőt naponta egyszer Kaposváron át Szigetvárra is. Ezenkívül általában a környező kistájak falvaiba, a Rába – völgyébe, az Őrségbe és a Vasi Hegyhátra. A Volán autóbusz pályaudvara jó helyen, közel a vasúti pályaudvarhoz, fekszik, megkönnyítve ezzel az utasok átszállását.

Vasúti szerepköre 1872-ben alapozódott meg Körmendnek. Ekkor adták át a Győr – Szombathely – Graz vasútvonalat, és ekkor épült a város első vasúti pályaudvara. Mind a mai napig ez a legfontosabb vasútvonal. A századforduló környékén (1899-ben) épült meg a németújvári vonal, amelyet először Trianon után vágtak szét, majd a II. világháborút követően teljesen felszámoltak. 1906-ban adták át a Zalalövő – Muraszombat vasútvonalat, amely az Őrségen haladt keresztül. Ennek a vonalnak a Zalalövőtől a határig terjedő szakaszát szintén a II. világháború után a '60-as években megszüntették, de később, az 1990-es évtized végén újból megépítették uniós támogatással. Ez a vonal azonban egyrészt veszített jelentőségéből, másrészt a forgalom zöme nem Körmenden, hanem Zalaegerszegen keresztül bonyolódik. Mindenképpen fontos lenne a város számára a Körmend – Zalalövő szakasz teljes felújítása a közeljövőben (akár a jelenlegi szervezeti háttérrel, akár a GySEV Rt bekapcsolódásával) - a felújítás szakértők szerint 3 ütemben megoldható lenne, és összesen 20 mdFt-ba kerülne.).

¹ Magyarország közlekedési fejlesztési programja szerint a Körmendet elkerülő út 2X1 sávos lenne, 7,2 km hosszú, és tervezett bekerülési költsége 6,48 md Ft; a program szerint a gyorsforgalmi út autópályává fejleszthető (a beruházáshoz az építési engedély már megszületett, de nem jogerős, tervfelülvizsgálat van folyamatban).

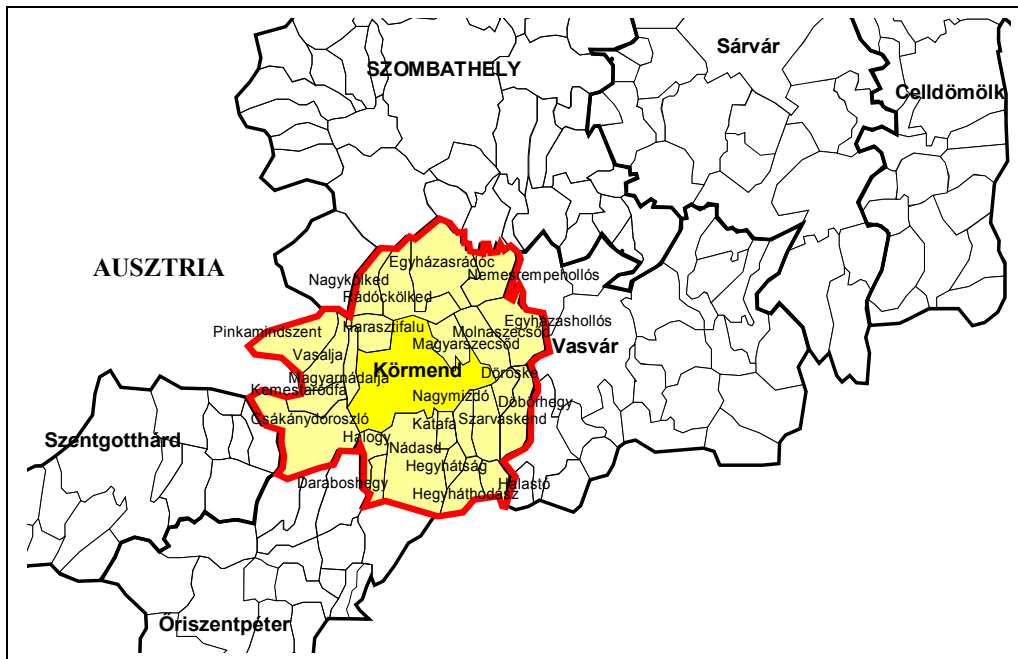
Körmendről naponta 40 járat indul, ill. érkezik. Ebből kettő a Halászbástya Intercity, Budapest és Graz között. 6 vonatpár közlekedik naponta Körmend és Szentgotthárd között, ebből kettő továbbmegy Grazba, egy pedig Jennersdorfbra. 14 db vonat megy Szombathelyre, ebből egy Znojmból érkezik. Végül naponta 8 db vonat közlekedik Zalalövőre, ebből kettő a szlovén határállomásig Hodosig.

Végül meg kell említeni a Rába folyót, mint potenciális vízi közlekedési folyosót, amelyet azonban mind a mai napig csak idegenforgalmi céllal hasznosítják és veszik igénybe.

1.3. A város társadalmi-gazdasági kapcsolatrendszere

Az a társadalmi-gazdasági tér, formális és informális kapcsolatrendszer, melyben a város él meglehetősen sokrétű és szerteágazó. Számos olyan csatorna, kötelék, viszonyrendszer él (vagy legalábbis létezik), melyben a város funkciókat tölt be, lehetőségekkel, és/vagy mozgásteret kaphat – ezek kibontakoztatása, az ezek iránti *nyitottság* a város fejlődése szempontjából különös figyelmet érdemel.

1. ábra: A Körmendi Kistérség

A legközvetlenebb, legszerveesebb kapcsolatrendszert a város számára közvetlen *vonzáskörzete*, illetve az azt viszonylag jól lefedő formálisan is rögzített *kistérségi* kötelék jelenti. Körmend százötven éven át **járási központ** volt, az e funkcióból öröklött intézményrendszer (körzeti általános iskolai oktatás, bíróság, földhivatal, kórház, mentőállomás, rendőrkapitányság, tűzoltóság) fenntartása természetes módon jelentkező feladat volt a kistérségi rendszer gyengébb periódusaiban is, s az ma is. A kistérség, mely négy kistérséggel és Ausztria Burgenland tartományával is határos 25 települést foglal magába (Csákánydoroszló, Daraboshegy, Döbörhegy, Döröske, Egyházashollós, Egyházásrádóc, Halastó, Halogy, Harasztifalu, Hegyháthodász, Hegyhátság, Kátafa, Kemestaródfa, Körmend, Magyarnádajla, Magyarzecsőd, Molnászecsőd, Nádassé, Nagykölked, Nagymizdó, Nemesrempehollós, Pinkamindszent, Rádóckölked, Szarvaskend, Vasalja). A belső kapcsolatrendszer kibontakoztatásnak is vannak tartalékai (a többcélú kistérség mára kialakult formális

rendszerén túl is), de a külső érintkezési felületek is tartalmazs együttműködésekhez képeznek alapot (e téren is indultak már lényeges kezdeményezések).

A kistérség és tényleges vonzáskörzet természetesen nem feltétlenül fedi egymást, a kettő viszonyát számos szempont árnyalja (pl. egyes más kistérséghez tartozó, de elsősorban Körmendhez kötődő községekben jelentkezhetnek „ügyintézési” problémák, másutt a „fejlettebb” térséghez tartozás megghiúsítja bizonyos a külső források elérést stb.)

A külső határokhoz kötődő együttműködések sajátos és különösen perspektivikus keretét az az osztrák határon átnyúló kezdeményezés adhatja, mely a *Körmend-Güssing mintarégió* kiformalódást és tartalommal megtöltődését eredményezheti a közeljövőben. (Ezt szolgálja a "Körmend-Güssing mikrorégió hálózatfejlesztése" projekt, melyet Körmend város Önkormányzatának partnerségével a Körmend és Kistérség Többcélú Kistérségi Társulás menedzselésével kívánnak megvalósítani.)

A város számára nemcsak fontos adottságot, de a térségi kapcsolatépítés természetes alapját is jelenti a Rába. A folyó, mint számos települést érintő természeti képződmény csak az érintett szereplők közti szoros együttműködésben fejleszhető. E kooperációs hálózatban Körmend évek óta aktív szerepet játszik, egyik kezdeményezője volt a közös tevékenységek formális keretét jelentő *Rába Menti Térségi Fejlesztési Tanácsnak*, mely együttműködés keretében az érintettek közösen kívánnak fellépni a folyó ökológiai védelme és a közös fejlesztési koncepciók kidolgozása érdekében.

Ugyancsak egy kiemelkedő körmendi adottság mentén szerveződhet és komoly eredményeket ígér a *Batthyány családdal kapcsolatban álló települések* potenciális együttműködése. A négyszáz éve Körmendre érkezett család - a mai Ausztriába átnyúló - uradalmának központját ugyan a Körmenden rendezte be, de az osztrákok, különösen a güssingiek, kittseeiek, valamint a dunakilitiek is magukénak tekintik örökségüket. A határokon, nemzetiségeken és térségeken átnyúló, integráló szerepet játszó család szellemisége és konkrét kötődései természetes alapot jelentenek egy széleskörű kooperációhoz.

Körmend kiterjedt *testvérvárosi kapcsolatokkal* rendelkezik, a város testvértelepülései: Fürstenfeld, Güssing, Hermagor (Ausztria), Heinävesi (Finnország), Kranenburg (Németország), Rožnov pod Radhoštěm (Csehország), Ubbergen, Groesbeek (Hollandia). A partnervárosok, mely jellemzően Körmendhez hasonlóan határszéli települések, az élő önkormányzati és kulturális kapcsolatok mellett a határmenti együttműködési mintáinak felmutatása, a modellek működőképességének kimunkálása révén is hozzájárulhatnak a város fejlődéséhez.

A város a fentiekén túl még több kisebb jelentőségű, vagy szűkebb szakmai profilú szervezetnek is tagja (pl. Egészséges Városok Magyarországi Szövetsége).

A *partnerség általánosságban* is fontos eleme a körmendi településirányításnak, az ez iránti elkötelezettségnek fontos (ma még elsősorban) szimbolikus eredménye a „*Pannon Közösség*” elnevezésű laza kezdeményezés. Ennek gondolata azért vetődött föl, mert a város döntéshozói „tudatában vannak annak, hogy Körmend túl kicsi ahhoz, hogy saját kezébe vehesse sorsát, szüksége van egy olyan nagyobb közösségre, amely az önkéntesség, az egyenrangúság, a közös küldetés alapján tevékenykedik”. A konkrét eredményeken túl egy szellemi bázist létrehozásának szándékával is született mozgalom fő törekvése annak az általános elvnek az érvényre juttatása, hogy *Körmend közösségeivel együtt fejlődhessen*.

2. BELSŐ (ENDOGEN) ERŐFORRÁSOK

2.1. Körmend humán erőforrásai

Az emberi tényező, vagyis a népességnek a száma, változása, de még inkább a szerkezete és annak változása rendkívül fontos mindenféle fejlesztési elképzelés megfogalmazásához, mégpedig két okból. Egyrészt a fejlesztési tervek mindig a településen, térségben lakók számára készülnek, másrészt nélkülük végrehajtani az elképzeléseket nem lehet. A humán erőforrások helyzete tehát az egyik legfontosabb a belső adottságok közül.

2.1.1. A népességszám alakulása

Körmend lakónépessége 2005. január elsején 12379 fő, ezzel Vas megye harmadik legnépesebb települése. Népességszáma a II. világháborút követően 2001-ig folyamatosan nőtt, minden dekádban nagyobb mértékben, mint a megye kisvárosaiban. A növekedés az 1970-es évtizedben volt a legnagyobb, 17,3 %, ez a következő évtizedekre visszaesett, hasonlóan a többi városhoz, de pozitív maradt. Az 1990-es évtizedben a Vas megyei városok népessége összességében csökkent, Körmendé viszont Szentgotthárd mellett egyedül nőtt (1. táblázat). A fordulat az ezredforduló környékén kezdődött, azóta csökken a város lakossága is, méghozzá erőteljesebben, mint – Répcelak kivételével – bármelyik Vas megyei városnak. Mindez összefügg a hazai urbanizációs folyamat megváltozásával, melynek értelmében a városok veszítenek vonzerejükből és a népesség már nem a városokba, hanem onnan a falvakba költözik.

1. táblázat: A Vas megyei kisvárosok népességének (fő) alakulása (1970-2005)

Megnevezés	1970 (fő)	1980 (fő)	1970-80 (%)	1990 (fő)	1980-90 (%)	2001 (fő)	1990-2001 (%)	2005 (fő)	2001-2005 (%)
Celldömök	10857	12558	15,6	12061	-4,0	11589	-4,0	11383	-1,8
Csepreg	3564	3606	1,2	3547	-1,3	3546	0,0	3593	1,3
Kőszeg	11191	12704	13,5	11945	-6,0	11844	-0,8	11992	1,2
Répcelak	1940	2473	27,5	2828	14,3	2685	-5,1	2583	-3,8
Sárvár	12626	15112	19,7	15836	4,8	15519	-2,0	15276	-1,6
Szentgotthárd	8018	8515	6,2	8664	1,7	9043	4,4	9140	1,1
Vasvár	4704	4923	4,6	4946	0,5	4699	-5,0	4588	-2,4
Körmend	10044	11783	17,3	12157	3,2	12802	5,3	12379	-3,3
Összesen	62944	71674	13,9	71984	0,4	71727	-0,4	70934	-1,1

Forrás: Népszámlálás 2001, Területi adatok 6. II. kötet, KSH, Budapest

A népességszám-változást mindig az élveszületés és a halálozás eredője, a természetes szaporodás, és a vándorlási különbözet együttesen idézi elő. Magyarországon az élveszületések száma 1982-től nem éri el a halálozásokét, az országban tehát azóta negatív a természetes szaporodás. Mindez Vas megyében is megmutatkozott, de itt is, akárcsak országosan először csak a falvakban. Az 1980-as évtizedben a városokban még többen születtek, mint amennyien meghaltak. Körmenden 1980-1990 között a természetes szaporodás Répcelak után a legmagasabb volt a Vas megyei városok közül, meghaladta a 2 százalékot (2. táblázat). Az 1990-es évtizedben már a városokban is negatívvá vált a természetes szaporodás, mivel tovább csökkent az élveszületés és növekedett a halálozás. Ez Körmend esetében is bekövetkezett, de még mindig többen születtek, mint meghaltak, így a vasi

városok közül egyedül Körmenden maradt pozitív a természetes szaporodás. A fordulat 1999-től következett be, ettől kezdve a halálozások száma meghaladja a városban is a születéseket, így természetes fogyás a jellemző Körmenden is. 2004-ben például 103 élveszületésre 121 halálozás jutott.

2. táblázat: A népességszám-változás összetevői (%)

Megnevezés	1980-1990				1990-2001			
	élve- születés	halálozás	term. szap.	vándor- lás	élve- születés	halálozás	term. szap.	vándor- lás
Celldömölk	12,1	12,2	0,1	-4,1	11,0	13,5	-2,5	-1,5
Csepreg	12,5	13,6	-1,1	-0,2	11,5	12,8	-1,3	1,3
Körmend	13,1	10,9	2,2	1,0	12,9	11,8	1,1	4,2
Kőszeg	11,0	9,7	1,3	-7,3	11,0	13,0	-2,0	1,2
Répcelak	16,1	10,6	5,5	8,8	9,3	10,9	-1,6	-3,5
Sárvár	13,7	12,1	1,6	3,2	10,7	12,6	-1,9	-0,1
Szentgotthárd	11,0	16,2	-5,2	6,9	10,1	18,3	-8,2	12,6
Vasvár	12,5	14,9	-2,5	3,0	11,7	14,3	-2,6	-2,4
Összesen	12,3	12,2	0,1	0,3	11,2	13,5	-2,3	1,9

Forrás: Népszámlálás 2001. Területi adatok 6. II. kötet, KSH Bp.

Körmend központi funkciói révén a II. világháború utáni évtizedekben mindig vonzotta a közeli-távoli környék népességét, a bevándorlás 2001-ig minden évtizedben jóval meghaladta az elvándorlást. A vándorlási aktívum az 1970-es évtizedben volt a legnagyobb, akkor megközelítette az ezer főt, ami akkor Szombathely után és a kisvárosok között a legnagyobb vándorlási egyenlegnek számított. A város vándorlási egyenlege 1980 és 1990 között jelentősen lecsökkent, csupán 111 fős aktívumot mutatott, azonban még ez is Répcelak után a második legnagyobb aktívumot jelentette. A rendszerváltoztatást követően Körmendre sok befektető, jelentős mennyiségű tőke érkezett és ez által számottevő beruházás valósult meg. Ennek következtében a város munkaerővonzása megerősödött, vándorlási aktívuma megnőtt. 1990 és 2001 között vándorlási egyenlege 513 fő (4,2 %), ami Szentgotthárd mögött a megyében a második és jóval magasabb, mint a megye kisvárosaiban. A fordulat itt is az ezredforduló környékén, különösen 2002-t követően következett be. Több cég jelentett csődöt és zárt be, a város vonzereje csökkent, ez által a város vándorlási egyenlege már negatív. 2004-ben például 74 fővel többen költöztek el Körmendről, mint amennyien telepedtek le.

Vagyis megállapíthatjuk, hogy Körmend népességszám növekedése mögött 2001-ig egyaránt állt a város természetes szaporodása és pozitív vándorlási egyenlege. Azóta viszont mindkettő esetében teljes fordulat következett be, és az ezredfordulótól napjainkig a város népességének csökkenését a természetes fogyás és az elvándorlás egyaránt okozza.

A kedvezőtlen vándorlási egyenleg mellett a település központi funkciói miatt jelentős Körmend vonzása, ami a népesség vonatkozásában azt jelenti, hogy a nappali népesség közel ezer fővel több, mint a lakónépesség. Ennyivel többen jönnek be a városba dolgozni és tanulni, mint amennyien eljárnak ugyanezen okokból (3. táblázat). Eszerint a város nappali népessége közel 14 ezer fő, 7,2 százalékkal több, mint a lakónépesség, de ez kisebb a Vas kisvárosok átlagánál. A város lakónépességének 13,6 %-a jár el naponta, ugyanakkor a bejárók aránya 20,8 %. Mindezzel együtt Körmenden kevesebb (153 fő) bejáró jut 100 eljáróra, mint a Vas megyei kisvárosokban, azaz a népesség vonzása valamivel kisebb.

A napi népesség vonzást két aspektusban lehet vizsgálni, Az egyik a munkaerővonzás, a másik az oktatási intézmények vonzása. Körmend esetében, csakúgy, mint a megye

kisvárosainál is, a második esetben nagyobb a vonzás, hiszen 100 eljáró iskolásra 463 bejáró jut, míg ez a dolgozóknál csak 100/344.

Körmenden 6036 fő foglalkoztatott él, ebből 4679 fő (77,5%) helyben dolgozik, 1357 fő (22,5%) eljár más településre dolgozni. Ugyanakkor 2065 fő naponta, vagy ritkábban bejár a városba munkát vállalni, így összesen 6744 fő dolgozik a megyeszékhelyen (4. táblázat). A bejárók közül 1307 fő a kistérségen belülről, 740 fő szomszédos kistérségekből, 1916 fő a megyén belülről, míg 149 fő más megyéből jár be a városba dolgozni. A városban 2188 tanuló él, akik közül 1805 fő (82,4 %) helyben tanul, és 383 fő (17,8 %) eljár tanulni. Ezzel szemben 598 tanuló bejár a városba, így összesen 2403 ezer tanuló van itt naponta. Meg kell azonban jegyezni, hogy e népességvonzás ellenére a Vas megyei kisvárosok hasonló vonzása, különösen a tanulók esetében valamivel erősebb. Egészen pontosan az iskolai vonzás tekintetében csupán Csepreget, Répcelakot és Vasvárt előzi meg, a hasonló lélekszámú kisvárosok mind megelőzik.

3. táblázat: A lakó és a nappali népesség száma, a bejáró és eljáró népesség aránya

Megnevezés	Lakónépesség (fő)	nappali népesség (fő)	nappali/lakónépesség (%)	A lakónépesség közül (%)	
				Eljáró	Bejáró
Celldőmök	11589	12776	110,2	13,0	23,2
Csepreg	3546	3152	88,9	23,5	12,4
Körmend	12802	13725	107,2	13,6	20,8
Kőszeg	11844	12044	101,7	14,3	16,0
Répcelak	2685	3062	114,0	18,8	32,8
Sárvár	15519	20193	130,1	10,1	40,2
Szentgotthárd	9043	11281	124,7	5,1	29,9
Vasvár	4699	4490	95,6	21,5	17,1
Összesen	71727	80723	112,5	12,8	25,2

Forrás: Népszámlálás 2001. Területi adatok 6. II. kötet, KSH Bp.

4. táblázat: A helyben dolgozók és eljárók, valamint a helyben és máshol tanulók aránya (%) 2001-ben

Megnevezés	Helyben dolgozik	Eljár	Helyben tanul	Máshol tanul
	a helyben lakók %-ában	a helyben lakók %-ában	a helyben tanulók %-ában	a helyben tanulók %-ában
Celldőmök	75,0	25,0	87,8	12,2
Csepreg	52,7	47,3	78,6	21,4
Körmend	77,5	22,5	82,4	17,8
Kőszeg	72,2	27,8	85,3	14,7
Répcelak	72,7	27,3	69,6	30,4
Sárvár	84,5	15,6	83,2	16,8
Szentgotthárd	90,7	9,3	91,1	8,9
Vasvár	60,6	39,4	75,0	25,0
Összesen	77,3	22,7	84,1	15,9

Forrás: Népszámlálás 2001. Területi adatok 6. II. kötet, KSH Bp.

2.1.2. A népesség struktúrája

Körmenden 1990-ben 5986 férfi és 6171 nő élt, vagyis kismértékű nőtöbblet jellemezte a város lakosságát. A feminitási index, vagyis az ezer férfira jutó nők száma 1031 volt, ez a megye kisvárosi átlagánál alacsonyabb, csupán Répcelak mutatója volt kedvezőbb ennél. Általános tendencia hazánk városaiban is, mint korábban láttuk, a természetes fogyás és a népesség elöregedése. E kettőből egyenesen következik a nemek arányának egészségtelen

változása. Ez a gyakorlatban az egyre emelkedő nőtöbbletet jelenti. Mindez igaz Körmendre is, hiszen a város lakosságából egyre kisebb a férfiak és egyre nagyobb a nők aránya. 2001-ben Körmenden a népesség 48,7 százaléka (6234 fő) férfi és 51,3 százaléka (6568 fő) nő, vagyis 334-el több a nő, mint a férfi. A feminitási index is emelkedett, már 1053 nő jut ezer férfire. Ennek ellenére a nőtöbblet kisebb a városban, mint a megye kisvárosaiban, ahol a feminitási index 1079 (5. táblázat) A kisvárosok közül csak Répcelakon és Szentgotthárdon kiegyenlítettebb a nemi arány. Amennyiben a természetes fogyás és az előregedés tovább folytatódik, tovább növekszik a nőtöbblet a városban, azaz tovább romlik a nemi arány.

5. táblázat: A nemek aránya (%) és a feminitási index Vas megye kisvárosaiban (2001)

Megnevezés	2001		
	férfiak	nők	index
Celldőmölk	47,7	52,3	1096
Csepreg	46,3	53,7	1160
Körmend	48,7	51,3	1053
Kőszeg	48,0	52,0	1083
Répcelak	49,3	50,7	1028
Sárvár	48,2	51,8	1075
Szentgotthárd	49,0	51,0	1041
Vasvár	47,4	52,6	1109
Összesen	48,1	51,9	1079

Forrás: Népszámlálás 2001. Területi adatok 6. II. kötet, KSH Bp.

Sajnálatosan hazánkban már az 1980-as évek elejétől, a csökkenő élveszületések következtében, és a születéskor várható élettartam kitolódásával, megkezdődött a népesség akkor még lassú ütemű előregedése. Ez a folyamat 1990-ig a városokban még nem, vagy csak kismértékben volt jellemző. De a rendszerváltozást követően, mint korábban láttuk, a városokban is a természetes fogyás lett a jellemző, elsősorban az élveszületések számának a visszaesése miatt.

6. táblázat: A korszerkezet alakulása (%) és az öregségi index 1990-2001 között

Megnevezés	1990			2001		
	0-14 év	60-x év	index	0-14 év	60-x év	Index
Celldőmölk	21,6	18,1	0,84	16,6	19,3	1,16
Csepreg	20,8	18,8	0,90	17,7	19,8	1,12
Körmend	23,5	13,9	0,59	17,2	16,0	0,93
Kőszeg	24,2	15,3	0,63	18,6	17,3	0,93
Répcelak	26,1	12,9	0,49	15,9	16,7	1,05
Sárvár	22,8	15,7	0,69	16,2	17,6	1,09
Szentgotthárd	19,6	18,3	0,93	14,7	20,8	1,42
Vasvár	21,1	19,5	0,92	18,3	18,9	1,03
Összesen	22,2	16,7	0,75	16,9	18,2	1,07

Forrás: Népszámlálás 1990. és 2001. KSH Bp.

Körmenden 1990-ben a népességnek közel ¼-e volt 14 éven aluli és csak 14 százaléka öreg, vagyis 60 év feletti. Ezért az úgynevezett öregségi index (az öregkorúakra jutó gyermekkorúak száma) még csak 0,59 volt, ami egy viszonylag fiatal korösszetételű populációt jelent (6. táblázat). Ezzel akkor Körmend népessége volt Répcelak után a második legfiatalabb a Vas megyei kisvárosok közül. 2001-re jelentős változás történt, a város népessége nagymértékben öregedett. 2001-ben Körmenden 2206 fő a 14 éven aluli gyerek, és

ennek még 52,8 százaléka fiú, vagyis ebben a korban még férfi (fiú) többlet van. Az öregkorúak (60-x évesek) száma 2050 fő, de ebből már csak mindössze 39,6 százaléka férfi, vagyis az idős korúak között óriási a nőtöbblet, ott a feminitási index 2,53.

Tehát az öregedési folyamat megindult a városban, de még nem nevezhető elöregedettnek a város népessége, mivel a gyermekkorúak még többen vannak, mint az öregkorúak. Mindezt mutatja az öregségi index is, amely Kőszeg mellett a legalacsonyabb (0,93) a kisvárosok közül. Ennek ellenére, az egyértelmű tendencia miatt további elöregedés várható, amely hosszabb távon komoly problémákat jelenthet. Gondot okozhat a gyermeklétszám csökkenése a gyermekintézményeknél, másrészt problémát jelenthet a növekvő idős korúak száma az egészségügyi- és szociális intézményeknél. Ezeket a trendeket a városi fejlesztési elképzeléseknél mindenképpen célszerű figyelembe venni.

Nagyon fontos mutató a humán erőforrások értékelésénél a *népességnek az iskolázottsága*. Jelenti ez a 7 éven felüli népesség által elvégzett osztályok számát, és a különböző korúak közül az általános, a közép és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányát. Körmenden örövendetesen nőttek a népességnek az iskolázottsági mutatói az 1990-es adatokhoz képest. Nagyobb mértékben javultak, mint a megye kisvárosaiban átlagosan.

A 7 év feletti népességnek az átlagos iskolai végzettsége 1990-ben 8,6 osztály volt, ami a hasonló nagyságú városok között a legalacsonyabb volt, csupán Csepreg, Répcelakot és Vasvárt előzte meg. 2001-re az átlagos iskolázottság 1,5 osztállyal megnőtt, és elérte a 10 osztályt. Ez már magasabb, mint a kisvárosi átlag, ennél jobb mutatója csak Répcelaknak és Sárvárnak van (7. táblázat). A 15 évesnél idősebbeknek 84,2 %-a végezte el legalább az általános iskolát 1990-ben, míg 2001-ben már 92,6 %-a, ez is jobb a kisvárosi átlagnál. A 18-x évesek közül 1990-ben 34,0 % végzett legalább középiskolát, 2001-ben már 42,2 %. Mindkét időpontban Körmen mutatója volt a legjobb Vas megye városai közül, leszámítva persze Szombathelyt. A 25 év felettieknek 10,5 százaléka volt diplomás 1990-ben, ez Kőszeg után a legmagasabb arány a kisvárosok közül. A diplomások aránya ugyan megnőtt 2001-re, hiszen csaknem eléri a 12 százalékot (11,7 %), de Kőszegen kívül ma már Répcelak és Sárvár is megelőzi Körment. A városban 1010 embernek van felsőfokú végzettsége, ebből több a férfi (535 fő) mint a nő (475 fő).

7. táblázat: A népesség iskolázottsága (2001)

Mutató	Iskolai végzettség (osztály)	15-x évesek közül	18-x évesek közül	25-x évesek közül
		ált. iskolát végzett	középiskolát végzett	diplomás
Város		a megfelelő korúak%-ban		
Celldömölk	9,8	92,0	36,5	9,7
Csepreg	9,5	90,2	32,6	8,7
Körmen	10,0	92,6	42,2	11,7
Kőszeg	9,9	92,9	40,1	13,4
Répcelak	10,1	93,1	41,1	12,2
Sárvár	10,1	92,9	38,9	11,9
Szentgotthárd	9,8	90,6	34,5	9,9
Vasvár	9,6	91,1	33,8	8,1
Összesen	9,9	92,1	38,0	11,0

Forrás: Népszámlálás 2001. Területi adatok 6. II. kötet, KSH Bp.

Körmen népességének kisebb százaléka (86,1 %) vallásos, mint általában a megye kisvárosainak. A magukat vallásosnak vallók aránya érdekes módon csupán a nagy polgári múlttal rendelkező, és erre rendkívül büszke Kőszegen alacsonyabb. Szintén Kőszeg után itt nem válaszoltak a népszámláláskor a legtöbben erre a kérdésre (9,8 %) és itt mondták a

legtöbben azt, hogy nem vallásosak (8. táblázat). Mint általában a megye többi városában is, de annál valamivel kisebb arányban, Körmenden is a hívők döntő hányada római katolikus. Jellegzetessége viszont a lakosság vallási megoszlásának, hogy egyedülálló módon magas a református vallásúak aránya, ami a Nyugat-Dunántúlon és Vas megyében is kuriózum. Körmenden a lakosság 7,1 százaléka vallotta magát reformátusnak, ez kétszer magasabb, mint a kisvárosok átlaga. Ugyanakkor az evangélikusok kevesebben vannak, mint a városokban, csak a népesség 5 %-a sorolta be magát ide. A többi vallás, hasonlóan a megye más városaihoz, marginális aránnyal jelenik meg a népesség vallási szerkezetében.

8. táblázat: Vallási struktúra 2001-ben (%)

Megnevezés	Vallásos	Római katolikus	Görög	Református	Evangélikus	Egyéb	Nem vallásos	Nem válaszolt
Celldömölk	91,5	60,8	0,1	3,3	26,1	1,2	3,7	5,8
Csepreg	92,4	88,5	0,1	1,1	2,6	0,1	1,6	6,0
Körmend	86,1	73,5	0,2	7,1	5,0	0,3	4,1	9,8
Kőszeg	84,4	72,2	0,2	2,5	8,6	0,9	5,5	10,1
Répcelak	90,6	53,8	0,1	1,8	34,7	0,2	3,9	5,5
Sárvár	89,4	80,6	0,2	1,6	6,6	0,4	2,8	7,8
Szentgotthárd	90,2	81,1	0,2	5,3	3,0	0,6	2,7	7,1
Vasvár	93,4	90,2	-	1,3	1,6	0,3	1,5	5,1
Összesen	88,6	75,7	0,2	3,5	8,9	0,3	3,5	7,9

Forrás: Népszámlálás 2001. Vallás, felekezet 5. kötet KSH Bp.

Igen magas azoknak az aránya Körmenden, akik arra a kérdésre, hogy milyen nemzetiségűnek vallja magát, nem válaszoltak. A lakosságnak az 5 %-a tett így, ami kétszerese a kisvárosi átlagnak (9. táblázat). A gyanúnk az, tekintettel egy 10 évvel ezelőtti kérdőíves vizsgálatra, hogy a nemmel válaszolók jelentős része cigány, roma ember, akik nem vállalták fel nemzeti hovatartozásukat. Ugyanis 2001-ben csak 64 fő vallotta magát cigánynak, míg 1994-ben számuk meghaladta a kétszázat. Így jelenleg, hivatalosan a lakosságnak 93,7 százaléka magyar nemzetiségű, ez kicsit alacsonyabb a kisvárosi átlagnál. A magyarokon kívül, mint említettük 64 cigány, 42 német, 25 horvát, 13 szlovén/vend és 8 egyéb nemzetiségű ember él Körmenden.

9. táblázat: A népesség etnikai összetétele 2001-ben (%)

Megnevezés	magyar	horvát	német	vend	cigány	egyéb	nem válaszolt
Celldömölk	96,9	0,1	0,3	-	1,0	0,7	1,0
Csepreg	95,8	1,6	0,9	0,1	1,1	0,2	0,3
Körmend	93,7	0,2	0,3	0,1	0,5	0,2	5,0
Kőszeg	95,4	1,6	3,2	-	0,1	0,1	0,1
Répcelak	97,0	-	0,3	-	-	0,3	2,4
Sárvár	95,5	0,2	0,6	0,1	0,9	0,2	2,5
Szentgotthárd	89,6	0,2	1,6	7,5	0,3	0,2	0,7
Vasvár	96,6	0,4	0,1	-	0,6	0,1	2,2
Összesen	94,2	0,5	1,1	1,0	0,6	0,2	2,4

Forrás: Népszámlálás 2001. 5. kötet KSH Bp.

2.1.3. Munkaerőpiac

A foglalkoztatottság szempontjából egészségesnek mondható Körmeny munkaerőpiaca, hiszen a népesség gazdasági aktivitása magas. Az aktív keresők aránya ráadásul, szemben az országos és a Vas megyei kisvárosok trendjeivel, 1990-hez képest növekedett. 2001-ben az aktív keresők, a népességnek csaknem a felét teszik ki, amely Répcelak után a legmagasabb a megyében (10. táblázat). Emellett a városban is jellemző, a népesség előregedéséből, a természetes fogyásból fakadó tendencia, vagyis az eltartottak arányának a csökkenése, és az inaktív arányának a növekedése. 11 év alatt ezek a mutatók nagyjából hasonló arányban (5 %) csökkentek, illetve nőttek. 2001-ben az inaktív aránya 24,9 %, ami Répcelak után a legkedvezőbb, az eltartottaké 25,8 %, ami viszont elmarad a kisvárosi átlagtól.

10. táblázat: A népesség gazdasági aktivitása 1990-ben és 2001-ben (%)

Megnevezés	1990			2001		
	Aktív kereső	Inaktív kereső	Eltartott	Aktív kereső	Inaktív kereső	Eltartott
Celldömölk	47,8	23,8	28,4	46,9	29,7	23,4
Csepreg	43,3	24,0	32,7	41,6	27,8	30,6
Körmeny	49,1	20,2	30,7	49,3	24,9	25,8
Kőszeg	45,3	21,0	33,7	42,7	26,6	30,7
Répcelak	51,0	18,5	30,5	52,8	23,7	23,5
Sárvár	49,0	21,4	29,6	47,5	25,9	26,6
Szentgotthárd	45,9	26,9	27,2	44,5	32,2	23,3
Vasvár	45,6	24,2	30,2	45,9	28,0	26,1
Összesen	47,2	22,6	30,2	46,5	27,5	26,0

Forrás: Népszámlálás 1990. és 2001. KSH Bp.

11. táblázat: Az aktív keresők iskolázottsága és állománycsoportok szerinti megoszlása (%) 1990 és 2001-ben

Megnevezés	1990			2001			
	Iskolai végzettség (osztály)	Szellemi	Fizikai	Iskolai végzettség (osztály)	Vezető értelmiségi	Egyéb szellemi	Fizikai
Celldömölk	10,7	31,0	69,0	11,7	15,3	17,6	67,1
Csepreg	10,2	23,0	77,0	11,4	12,9	13,6	73,5
Körmeny	10,7	31,4	68,6	11,7	14,1	16,1	69,8
Kőszeg	10,7	33,8	66,2	11,7	16,9	15,1	68,0
Répcelak	10,8	33,9	66,1	11,7	16,2	16,6	67,2
Sárvár	10,7	31,1	68,9	11,8	16,8	18,1	65,1
Szentgotthárd	10,9	27,9	72,1	11,8	17,3	17,2	65,5
Vasvár	10,4	25,5	74,5	11,5	13,6	15,2	71,2
Összesen	10,7	30,8	69,2	11,7	15,7	16,6	67,7

Forrás: Népszámlálás 1990. és 2001. KSH Bp.

Az aktív keresők iskolázottsága mindig magasabb valamivel, mint a 7 éven felüli lakosságé. Mindkettő jelentősen megemelkedett 1990-hez képest, az aktív keresőké 10,7 osztályról 2001-re egy százalékkal és elérte a 11,7 osztályt, amely megegyezik a kisvárosok átlagával (11. táblázat). Fontos mutató, és összefügg az iskolázottsággal és a településeken jelenlévő munkahelyek milyenségével, az aktív keresők állománycsoport szerinti megoszlása. Általános trend, miszerint kissé emelkedik a szellemi keresők aránya a városokban. Nos ez a

megállapítás általánosságban igaz, de Körmendre speciel nem. Amíg a Vas megyei kisvárosokban a szellemi keresők aránya 30,8 %-ról 32,3 %-ra nőtt, addig Körmenden 31,4 %-ról 30,2 %-ra csökkent. Ezzel párhuzamosan természetesen megnőtt a fizikai állományban dolgozók aránya. Mindez azt jelzi, hogy a városban a munkahelyek jelentős részben bér munka jellegűek, azaz fizikai állományban foglalkoztatnak esetleg kvalifikáltabb munkavállalót is. Az is sokat mond, hogy a vezető értelmiségiként foglalkoztatottak aránya a városban alacsonyabb, mint a kisvárosokban, csupán a csepregi és a vasvári mutatóknál jobb.

Hazánkban a gazdasági és társadalmi átalakulás eredményeképpen teljesen megváltozott az aktív keresők foglalkozási szerkezete. Ennek lényege az országosan, hogy erősen lecsökkent a mezőgazdaságban, kismértékben lecsökkent az iparban és számottevően emelkedett a terciér szektorban dolgozók aránya. Ez a trend Vas megyében, így a megye városaiban sem érvényesült ilyen formában. Ugyanis a megyében egy iparosodás is bekövetkezett, ennek eredményeképpen növekedett az iparban foglalkoztatottak aránya. Vagyis a Vas megyei kisvárosokban szemben az országos tendenciákkal nem csökkent, hanem nőtt az ipari keresők aránya.

Teljesen átalakult Körmend népességének foglalkozási szerkezete is. A mezőgazdaságban dolgozók aránya nagyon lecsökkent 14,2 százalékról 2,6 százalékra 1990 és 2001 között (12. táblázat). Ezzel szemben a jelentős ipari beruházások hatására 41,3 százalékról 47,9 százalékra nőtt az ipari dolgozók aránya, amely így kicsit még a kisvárosi átlagnál is magasabb. A terciér szektorban igaz, hogy többen dolgoznak, mint 1990-ben, de a növekedés csak 5 százalékpont, és még mindig nem éri el a foglalkoztatottak felét. Körmenden tehát egy késői iparosodás játszódott le, ugyanakkor nincs túl sok jele a terciérizációnak, azaz a szolgáltató szektor még viszonylag gyenge.

12. táblázat: Foglalkozási szerkezet (%) 1990 és 2001-ben a Vas megyei kisvárosokban

Megnevezés	1990			2001		
	agrár	ipar	tercier	agrár	ipar	tercier
Celldömölk	7,2	34,1	58,7	1,3	48,7	50,0
Csepreg	32,2	30,0	37,8	6,6	45,2	48,2
Körmend	14,2	41,3	44,5	2,6	47,9	49,5
Kőszeg	3,8	49,2	47,0	1,7	45,2	53,1
Répcelak	19,0	56,1	24,9	4,4	60,8	34,8
Sárvár	12,7	46,6	40,7	4,2	52,8	43,0
Szentgotthárd	10,7	49,2	40,1	1,8	41,4	56,8
Vasvár	24,5	32,6	42,9	10,0	45,2	44,8
Összesen	11,1	42,9	46,0	3,2	47,7	49,1

Forrás: Népszámlálás 1990. és 2001. KSH Bp.

Körmenden a munkanélküliség, csakúgy, mint az országban, a rendszerváltozást követően jelent meg először, és gyorsan emelkedett a regisztrált munkanélküliek száma, valamint aránya az 1990-es évtized elején. Legmagasabb arányt 1993 közepén érte el, akkor 10,6 % volt a ráta és közel 900 ember volt munka nélkül. A helyzet a '90-es évek közepétől javult, és nagyjából 3-4 % volt a munkanélküliségi ráta. 2004-től, több cég zárta be kapuit a városban, így a munkanélküliség valamelyest növekedett, de hullámzóan, szezonálisan váltakozva.

A legfrissebb adatok szerint, 2006. nyarán 354 főt tartottak nyilván a körmendi Munkaügyi Kirendeltségen, regisztrált munkanélküliként. Ez a vasi kisvárosok közül Kőszeg után a legtöbb, ezzel a város munkanélküliségi rátája (4,2 %) nagyjából akkora, mint a megye kisvárosi átlaga (13. táblázat). A regisztrált munkanélküliek közül 28 fő már egy év óta van

állás nélkül, arányuk a városok közül a legalacsonyabb (7,9 %). Viszonylag magas a munkanélküliek közül a munkanélküli járadékot kapók száma (126 fő) és aránya (35,6 %), ennél csak Celldömölkön jobb a helyzet a kisvárosokban. Összesen 47 fő kap jövedelempótló támogatást Körmenden, ami a munkanélkülieknek 13,3 %-a, és örvendetesen alacsony azok aránya, akik csak rendszeres szociális segélyben részesülnek (20 fő, 56, %). Összességében tehát nagyjából a kisvárosokhoz hasonló probléma a munkanélküliség a városban, de ellátottságuk valamelyest a kisvárosokénál jobb, elhelyezkedésük probléma mentesebb, a többi városhoz képest.

13. táblázat: A munkanélküliség néhány mutatója 2006. július 20.

Városok	Reg. mn. száma (fő)	Ráta (%)	A regisztrált munkanélküliek közül (%)			
			Tartósan az	Járadékot kap	Jöv. pótlós	Rendsz. szoc. segélyt kap
Celldömölk	299	3,8	15,7	39,1	13,0	5,4
Csepreg	88	4,1	17,0	23,9	14,8	20,4
Körmend	354	4,2	7,9	35,6	13,3	5,6
Kőszeg	399	5,2	20,3	34,3	13,0	15,3
Répcelak	63	3,1	19,0	22,2	11,1	11,1
Sárvár	293	2,8	24,9	33,8	13,3	11,6
Szentgotthárd	350	5,9	25,7	35,4	16,0	6,6
Vasvár	172	5,6	24,4	25,6	7,6	20,3
Összesen	2018	4,3	18,9	35,3	13,5	9,3

Forrás: Vas megyei Munkaügyi Központ

2.2. Humán infrastruktúra

2.2.1. Oktatás

2.2.1.1. KÖZOKTATÁS

Ma az oktatási szféra körmendi helyzete alapvonalaiban tükrözi az országos viszonyokat, így nem mentes a makroszintű okokból fakadó – ezáltal helyben csak szűk mozgástérrel kezelhető - strukturális és finanszírozási problémáktól. Megfigyelhetők itt az ágazat országspecifikus válságjegyei és dinamikus, előremutató kezdeményezései egyaránt, melyek mellett bizonyos helyi sajátosságok, átlagos mutatóktól való számottevő eltérések is regisztrálhatók.

Az óvodai nevelés három önkormányzati óvodában (Bartók lakótelepi, Dienes Lajos úti, ill. a 100 éves Mátyás király úti óvoda) plusz két tagóvodában folyik. Az összesen 475 férőhelyen 435 beíratott gyermekkel foglalkozik 41 pedagógus. E számok városi szintű ellátottságot mutatnak; a lakosságárányos adatok alapján Körmend – az alacsony lélekszámú Őriszentpéter után – második helyen áll a vasi városok közt, mind a férőhelyek, mind az óvodások száma szerint. Az intézmények kihasználtsága 92%-os, ami közepesnek mondható megyei viszonylatban. Minden pedagógusra átlagosan 10,6 óvodás jut, ami az átlagnál kicsit magasabb arány.

Az általános iskolai oktatás intézményei Körmenden a Kölcsey utcai Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Somogyi Béla Általános Iskola, és az Olcsai-Kiss Zoltán Általános Iskola, valamint speciális szereplőként a Hunyadi utcai Általános Iskola, mint gyógypedagógiai nevelési, oktatási intézmény. Az iskolák mindegyike igyekszik

versenyképes tudást nyújtani diákjainak, alapfeladatainak ellátása mellett sajátos pedagógiai programmal vonzóvá tenni magát. A „Kölcsey”-nél a művészet (néptánc, zene) mellett az emelt szintű matematika-tanítás és a hangsúlyosan kezelt magyar nyelv és irodalom, illetve idegen nyelv emelhető ki, a „Somogyi”-ban különösen erőteljesen van jelen az informatika (ECDL–vizsgaközpont is működik itt), a nyelv és a kommunikáció, míg „Olcsai” fő profilja kifejezetten a nyelvtanítás.

2004-ben a négy általános iskolában 58 tanteremben összesen 1340 tanuló tanult. Az egy osztályra eső tanulók száma 23, ami megfelel a hasonló nagyságú (5-10e fő) városok átlagának. A városban jelenleg 1000 lakosra 108 általános iskolai tanuló jut, ami némileg magasabb a kisvárosi átlagnál (101), de a demográfiai trendek – miként országosan – itt is előrevetítik az adott intézményrendszer és a csökkenő gyermeklétszám viszonya problematikájának kiéleződését, az *intézményi racionalizálás* igényét. A gyermeklétszám továbbra is várható folyamatos csökkenése többhelyütt a kapacitások felszabadulását valószínűsíti, ami bizonyos kedvező hatások mellett a racionalizálás tekintetében komoly kihívásokat is jelenthet (pedagóguslétszám, beiskolázás).

14. táblázat: A közoktatás alapvető mutatói Körmenden, 2004.

Megnevezés	Általános iskolai osztálytermek		Középiskolai osztálytermek		Szakiskolai osztálytermek		Általános iskolai tanuló		Középiskolai tanuló	
	db	ezer lakosra	Db	ezer lakosra	db	ezer lakosra	fő	ezer lakosra	fő	ezer lakosra
Körmend	58	4,7	38	3,1	6	0,48	1340	108,2	537	43,4
5-10e lakosú városok	2 707	4,5	898	1,5	262	0,43	61 096	101,1	22 384	37,1

Forrás: KSH Területi Statisztikai Évkönyv 2004. alapján

A Körmendi *Zeneiskola* 1968-tól működik önállóvá intézményként, jelenleg mintegy 250 fős növendékszámmal (zongora, fúvós, hegedű, gordonka és gitár tanszakokkal). A zeneiskolai képzés alapfeltételei biztosítottak, de a rendelkezésre álló helyiségek száma és egy hangversenyterem hiánya problémaként rögzíthető.

A *pedagógiai szakszolgálati* feladatokat a városban a Körmend és Kistérsége Többcélú Kistérségi Társulással kötött megállapodást szerint a társulás által alapított pedagógiai szakszolgálati intézményt látja el.

A városban három *középfokú* oktatási intézmény található, a gimnáziumban és a város két szakközépiskolájában összesen 537 diák tanult 2004-ben, akik 43%-a más településekről utazik be a városba. Az adatok szerint a *középiskolai ellátásban Körmend nagyságrendjének és településhierarchiai szerepének megfelelő súlyt képvisel*: habár az országos kategóriaátlagnál a középiskolai szféra erősebb a városban mind az osztálytermek, mind a tanulók tekintetében, a vasi kisvárosokkal összevetve jóval kiegyenlítettebb viszonyok mutatkoznak (itt osztályterekben Körmend jobban áll, a lakosságátlagos diáklétszámában viszont hátrébb szorul a rangsorban).

A hatvan éves, az idők során több szerkezeti átalakuláson és költözésen átesett **Kölcsey Ferenc Gimnázium** a város oktatási rendszerének meghatározó szereplője, mely ma tiszta profilú gimnáziumként öt- és négyévfolyamos képzéseket kínál (gimnáziumi oktatás, esti és levelező tagozatos gimnáziumi felnőttoktatás). Az oktatás feltételei megfelelőek, a kor követelményeinek való megfelelésre törekvés erős és folyamatos, helyi tudásközpontként az iskola szellemi kisugárzása jelentős. Noha az intézmény eredményesnek mondható, amennyiben több év országos statisztikai adatai szerint a felsőoktatásba jelentkezett diákjaik

közel 80 százalékát felvették, az országos középiskolai rangsorban mégsem sikerül az első százba kerülnie.

A városban nagy hagyományokkal (iparoktatásban 120 éves múlttal) rendelkező szakképzés mai bázisa Körmenten a **Rázsó Imre Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium**. A mezőgazdasági szakközépiskolai és ipari szakmunkásképzői előzményeken mára túllépve az iskola megújult képzési formákkal, folyamatosan bővülő szakmai profillal kíván eleget tenni az elvárásoknak. A *szakközépiskolai* és *szakiskolai* tagozattal működő intézmény fő profilját a *műszaki (fémipari, mezőgazdasági) gépészeti, könnyűipari, faipari, építőipari és kereskedelmi szakmák* adják, bekapcsolódnak a gépjárművezetői és informatikai szakképzésbe is. A kínált szakok: (Mindemellett a felnőttek középiskolájában a szakmunkás-bizonyítvánnyal rendelkezőknek lehetőségük van kiegészítő képzés keretében felkészülni itt az érettségi vizsgára.) A jól felszerelt tanügyi épületekben további jelentős fejlesztések vannak folyamatban: egy közel hatszáz négyzetméteres, kétszintes modern épületrésszel egészül ki az iskola, mely jelentős javulást eredményez a gyakorlati képzés eszközállományában (faipari, szakmai előkészítő műhely részleg, többfunkciós szaktanteremként használható multimédiás szaktanterem, taniroda, mérőlabor szertárral, mindez a szükséges oktatástechnikai felszereltséggel). Az intézmény a *helyi munkaerőpiachoz alkalmazkodva* alakítja felnőttképzési tevékenységét (pl. gyógyszer- és tápszerkészítő szakképzést is folytat 2006 óta), s e szerepének további erősítésére felé mutat az a közelmúltban az *önkormányzattal kötött megállapodás* is, mely az újonnan letelepedő üzemek számára szükséges átképzésekben való részvételről szól. Az intézmény beiskolázási körzete mintegy 30 településre terjed ki.

A Kölcsey Ferenc Gimnázium és a Rázsó Imre Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium által ellátott feladatokat 2003 évben a város *átadta a Vas Megye Önkormányzatának*.

A körmendi oktatási szféra sajátos elemét jelenti a *rendészeti képzés*. Miután a BM a 2004 nyarán bezárt három hasonló intézetet (Sopron, Csopak, Budapest), ma már a **Körmendi Rendészeti Iskola** a Dunántúl egyetlen rendészeti szakközépiskolája, s az ország egyetlen olyan szakképző intézménye, ahol *határrendészeti oktatás* folyik. Az iskola, melynek elődje 1990 óta működik a városban, „a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi szervek állománya utánpótlásának biztosítására létrehozott tanintézet” (felette a miniszteri felügyeleti jogot a BM Oktatási Főigazgatósága gyakorolja), s ilyenként a *belügyi, határőrségi* és 2006-tól a *rendőrségi* oktatás kiemelkedő hazai intézménye. Az intézmény a középszint mellett egyes elképzelések szerint a f Körmendi Rendészeti Iskola elsőfokú képzések irányában is nyithat (a döntés BM hatáskör). Az képzés, mint fő tevékenység mellett itt működik 1992. óta a *Határőrség Központi Múzeuma* is.

Körmenten *felsőfokú intézmény* jelenleg nem található, habár előzmények voltak. A városban (1979-ig) működött egy Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum (majd főiskola), aminek szellemisége a mai intézményrendszerben máig él, s jelen volt egy katonai-rendészeti graduális intézmény is. A helyi felsőfokú képzésre vonatkozóan jelenleg is megfogalmazódnak igények – ez tevékenységek számos előnyt ígérne a város számára (e törekvések megalapozása és lehetőségeinek áttekintése komoly erőfeszítéseket igényelne).

2.2.2. Kultúra, művelődés, civil szféra

„Körmend a kultúra nyugati végvára” címmel mutatkozott be a város, mutatkoztak be a város alkotói, művészeti előadói 2006 elején a Merlin Színházban. E cím, a konkrét eseményen túl szemleletesen jeleníti meg azt a képet, ahogy a város látja, illetve szeretné látni önmagát: olyan településként, amelyben a kultúra átlagon felüli szerepet kap, s meghatározó módon nyomra rá bélyegét a város arculatára.

Az „ágazat” jelenlegi állapotára vonatkozóan – annak természetéből kifolyólag egzakt értékelés nem adható, de az elemzések jellemzően *komoly értékek és megoldatlan problémák* párhuzamos jelenlétére utalnak. A számos kiemelkedő érték és előremutató kezdeményezés, komoly fejlesztési szándékok, kedvező feltételeket ígérő jövő-forgatókönyvek és a finanszírozás napi nehézségei egyaránt jelen vannak napjaink folyamataiban.

A helyi kulturális élet legfontosabb szereplője az önkormányzat, a meghatározó események és folyamatok többsége saját intézményeihez kötöik. Az *intézményrendszer* kiépült és alkalmas az alapfunkciók ellátására. Meghatározó bázisintézménynek a **Körmendi Kulturális Központ és Faludi Ferenc Könyvtár** számít (mely a Faludi Ferenc Városi Könyvtár és a Városi Művelődési és Ifjúsági Központ 2004 évi összevonásával kapta mai szervezeti keretét). Ez látja el a városban a törvény által „a települési önkormányzatok részére kötelező feladatként meghatározott helyi közművelődési tevékenységek támogatása körében meghatározott” közművelődési feladatokat. Az „egyesített közgyűjteményi és közművelődési intézmény” két korábbi funkciója tartalmilag ma is elkülönül.

A „*Körmendi Kulturális Központ*” ellátja azokat a feladatokat, melyeket a *törvény az önkormányzatok számára előír* („az iskolarendszeren kívüli, öntevékeny, önképző, szakképző tanfolyamok, életminőséget és életésélyt javító tanulási, felnőttoktatási lehetőségek, népfőiskolák megteremtése; a település környezeti, szellemi, művészeti értékeinek, hagyományainak feltárása, megismertetése, a helyi művelődési szokások gondozása, gazdagítása; az egyetemes, a nemzeti, a nemzetiségi és más kisebbségi kultúra értékeinek megismertetése, a megértés, a befogadás elősegítése, az ünnepek kultúrájának gondozása; az ismeretszerző, az amatőr alkotó, művelődő közösségek tevékenységének támogatása; a helyi társadalom kapcsolatrendszerének, közösségi életének, érdekérvényesítésének segítése; a különböző kultúrák közötti kapcsolatok kiépítésének és fenntartásának segítése; a szabadidő kulturális célú eltöltéséhez a feltételek biztosítása; illetve egyéb művelődést segítő lehetőségek biztosítása); mely funkciók kiegészülnek az önkormányzat *képviselő-testülete által meghatározott továbbiakkal* (koordináló, tanácsadó, együttműködő tevékenység, tájékoztató és figyelmet felhívó munka, a város kulturális arculatát reálisan megjelenítő tájékoztatási struktúra kialakítása, természeti, környezeti és kulturális értékei védelme, megőrzése, bemutatása, hozzájárulás a város kiemelkedő művészeti közösségeinek, kultúrtörténeti értékeinek és hagyományainak megőrzéséhez, fejlesztéséhez, bemutatásához, megismertetéséhez). Mindezen feladatok mentén a Központ meglehetősen szerteágazó tevékenységi körben tevékenykedik.

A két tucatnyi *tanfolyam és szakkör* (Aerobic/[Aerofitt Stúdió], Agykontroll Klub, Alternatív Diák Időtöltő [ADI], Díszítőművész kör, Fitness Kick-box, Foltosok klubja, Hölgyek Népfőiskolája, Jazz balett, Jóga, Kick-bokszt/[Dinamica SE], Marc Traccs klub, Nők tánca, Önsegítő Klub, Szövő szakkör, Tánc klub, Vk. Nyugdijas Klub, Vk. Traccs Klub, nyelvtanfolyamok) évek óta jól működik, a *művészeti csoportok* közt ma már jelentős múltúnak és szakmailag elismertnek számít a Városi Vegyeskar és a Körmendi Kastélyszínház Társulat (KASZT), de részt vesz a Központ a különböző *saját és városi rendezvények* szervezésében is (ifjúsági hangversenyek, Nemzetközi Várkoncert stb.)

Az intézményhez kötődően *mozi* is működik, 2004-ben 148 mozielőadás zajlott le. A mozilátogatók 1000 lakosra jutó száma (174) a kisvárosok viszonylatában átlagosnak mondható. (A mozi-üzemeltetés jövedelmezőségével kapcsolatosan – ahogy másutt is – vannak problémák.)

Az összevont intézmény részeként működő *könyvtár* (mint a Miniszterelnöki Hivatal Közkönyvtári Hálózata tagja) városi szintű szolgáltatásaival (mintegy 200 ezer könyvtári egységgel) kielégíti a könyvtárhasználók információs és dokumentum ellátási igényét. Az

alapfunkciók mellett egyre újabb szolgáltatások válnak itt elérhetővé, így pl. DVD kölcsönzés, Irodalmi CD gyűjtemény, hangoskönyv-gyűjtemény, internet hozzáférés (bővítése folyamatban), de ma már ingyenesen hívható közvetlen telefonvonal is rendelkezésre áll itt van az Európai Unió Tájékoztató Szolgálatához. A könyvtárhoz két fiókkönyvtár (Berki és Nádaljai úti) tartozik. A városban 2004-ben 2237 beiratkozott könyvtárhasználót tartottak nyilván, a könyvtári egységek 100 lakosra jutó száma (15852) kifejezetten magas (a településkategória átlagának közel háromszorosa).

(Adott témakörben figyelmet érdemlő tény, hogy a Körmenyi Kulturális Központ és Faludi Ferenc Könyvtár, mint összevont intézmény finanszírozási problémákkal küzd; a *kulturális közösségi funkciók és a finanszírozási feltételek összehangolása* fontos feladat.)

Állandó kulturális kínálatot jelent (megújuló kiállításai) a városban a kastély főépületében működő *Dr. Batthyány-Strattmann László Múzeum* (a korábbi Rába Helytörténeti Múzeum) melynek a történeti és a néprajzi téra különösen értékes, de természetrajzi és tárlatai figyelemre méltók. A múzeum fő profilját (természetesen) a Batthyány uradalom kutatása jelenti, kiemelt figyelemmel a családtörténetre és az agrártörténetre. Az intézmény országos gyűjtőkörrel bír a Batthyány-család emlékeinek kutatásában. Az intézmény felügyelete alatt a közeljövőben látogathatóvá válnak a kastély egyes részei is, így a kápolna, a díszterem és további három szoba.

2006. nyarán új kiállítóhelyet alakított ki a Körmenyi Kulturális Központ „*Sala Terrena Galéria*” néven a Batthyány-kastély egyik épületében az egykori cipőbolt és cipőmúzeum helyén, ahova időszaki kiállításokat és egyéb kulturális rendezvényeket terveznek.

A város múzeumi életének jelentőségét mutatja, hogy a statisztikák négy „múzeális intézményében” 2004-ben 14627 látogatót regisztráltak, aminél a megyében csak Szombathely, Kőszeg és Sárvár büszkélkedhet többel.

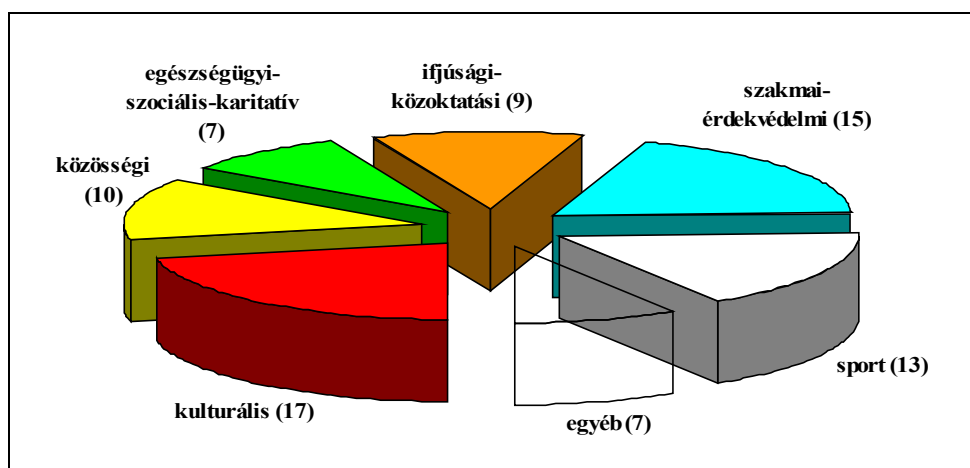
15. táblázat: Körmenyi város hivatalos ünnepei és rendezvényei

Nap	Az esemény neve	Minősítés	Gyakoriság
jan. 13.	Körmenyi (2.) várossá nyilvánítása	ünnep	5 évenként
jan. 22.	A Magyar Kultúra Napja	rendezvény	évente
február 25.	A kommunizmus és egyéb diktatúrák áldozatainak emléknapja	megemlékezés	évente
márc. 15.	Az 1848-as forradalom ünnepe	ünnep	évente
ápr. 23 – 27.	Rába-parti Diákzenei Fesztivál és Éneklő Ifjúság – kórustalálkozó	rendezvény	évente
máj. 1.	Májális	ünnep	évente
máj. utolsó szombatja	Májusfa-kitáncolás	rendezvény	évente
máj. utolsó vasárnapja	Hősök Napja	ünnep	évente
június	Várkoncert	rendezvény	évente
június 19.	A körmenyi Ghetto felszámolásának emléknapja	megemlékezés	évente
aug. 17-20.	KÖRMENDI NAPOK (Szent István Napja, Vízikarnevál, Csónakfelvonulás és Tűzijáték)	rendezvény és ünnep	évente
okt. 6.	Az Aradi Vértanúk napja	megemlékezés	évente
okt. 23.	az 1956. évi Forradalom és Szabadságharc és a Magyar Köztársaság Kikiáltásának Ünnepe	ünnep	évente
okt. 28.	A város alapításának évfordulója	ünnep	évente
dec. 13.	Luca-napi vásár	rendezvény	évente

Forrás: Körmenyi város Önkormányzata Képviselő-testületének 7/1999. (VII. 01.) számú (többször módosított) rendelete a helyi közművelődési tevékenység ellátásáról. 1. sz. melléklet

Nemcsak a közintézményi szféra, illetve annak meghatározó eleme a Körmenyi Kulturális Központ tölt be kulturális szervező szerepet a településen: mind több azon szervezetek és magánszemélyek száma, melyek saját tevékenységükkel vagy rendezvényeikkel hozzájárulnak a város kulturális arculatához. A városi (képzeltbeli, formálisan ma még meg nem jelenő) *rendezvénynaptárban* tehát nem csupán a hivatalos rendezvényeket (15. táblázat) találjuk - ma már meglehetősen hosszú és a sok szereplő miatt egyre színesebb azon események sora, melyek a helyi polgárok mellett a környékbeliek és a turisták érdeklődésére is számot tarthatnak értékes és/vagy érdekes voltuknál fogva. Ilyenek egyebek közt a számos sportverseny (strandfoci bajnokság, strandkosárlabda bajnokság, Körbe Körmeny utcai futóverseny, nemzetközi Central European Region Running Cup futóverseny) a Flaszter Fesztivál, a Rába parti magyar ünnep, illetve a legjelentősebb rendezvénysorozat, a Körmenyi Napok, benne számos jelentős esemény, mint Streetball Challenge Fesztivál, hangversenyek, kulturális, műsorok, bemutatók, Nemzetközi Szobrász Szimpózium, Nemzetközi Folklor Gála, Vízi karnevál stb.). A rendezvénykínálat tekintetében további előrelépés valószínűsíthető, minőségileg új lehetőségek nyílnak meg a Batthyány Kastély rekonstrukciója és a városrendezési törekvések megvalósulása nyomán.

2. ábra: A körmenyi nonprofit szervezetek megoszlása tevékenységük jellege alapján

Forrás: A CivilTár adatbázis felhasználásával

A város sokszínűségének formálásában – nemcsak a nagyrendezvények tekintetében - fontos szerepük van a civil szervezeteknek, melyek egyre nagyobb számban (mintegy nyolcvanvan vannak) vesznek részt a folyamatok alakításában. Különösen erősek e közösségek egyes városrészek arculatának és helyi közéletének alakításában (pl. Szent György Közösségfejlesztő Egyesület), néhány városi szintű nagyrendezvény (pl. Rába-parti Fórum Egyesület) életre hívója és szervezője is e szféra képviselője, de számos egyéb (egyházi, oktatási, művészeti, helytörténeti, lokálpatrióta stb.) közösségi jelentőségű kulturális kezdeményezés is említhető volna pozitív példaként. A nonprofit szerveződések közt legnagyobb súllyal a kulturális egyesületek vannak jelen, de a különböző lehetséges szervezeti célok szerinti „nonprofit lefedettség” összességében egyenletesnek mondható (2. ábra).

A város számára a kultúra terén nem lehet más cél, mint az Európai kulturális vérkeringésbe való bekapcsolódás, ami a helyi értékteremtés további erősítésének (helyi alkotók támogatásának, rendezvények előmozdításának) igényét veti fel. Ilyen szempontból különösen nagy jelentőségűek az olyan *művészeti események*, mint a *Nemzetközi Szobrász Szimpózium*, melyet 2006-ban másodszor rendeztek meg a Batthyány-kastély udvarán (az idén a „Víz az élet őseleme” címmel szervezték a találkozót, tavaly a Batthyány-évhez

kapcsolódva a humanizmus volt a fő téma), s amelynek az elkészült szobrai Körmenđ városképét gazdagítják, különböző intézményeiben és udvaraiban kapva helyet.

A kulturális szféra integráns részét képező *hitélet* legfontosabb körmenđi szereplői a Katolikus Egyház képviselőjében (a Körmenđ-Šzentgotthárd-Őrségi Esperesi Kerület részeként) az Árpád-házi Szent Erzsébet Plébánia, a hamarosan a plébánia melletti új Közösségi Házba költöző Körmenđi Kolping Család, a Körmenđi Református Egyházközség, a Körmenđi Evangélikus Gyülekezet, a Körmenđi Evangélikus Nőegylet és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Körmenđi Szervezete. Hitéleti (egyszersmind vallásturisztikai) szempontból a város számára meghatározó jelentőségű a boldoggá avatott Dr. Batthyány-Štrattmann László körmenđi kötődése is.

2.2.3. Egészségügy, szociális helyzet

2.2.3.1. Egészségügyi ellátórendszer

a) Háziiorvosi ellátás

Körmenđ lakosságának egészségügyi ellátásában nem okoztak különösebb problémát az egészségügyi ellátórendszerben bekövetkezett változások. Átalakult a körzeti orvosi rendszer, biztosítási alapúvá vált az ellátás és a bázisfinanszírozást felváltotta a teljesítményfinanszírozás. A város felnött, illetve gyermek lakosságának egészségügyi alapellátását, területi ellátási kötelezettséggel 8, területi ellátási kötelezettség nélkül 1 háziiorvosi körzet biztosítja. (6 a felnöttek és 3 a gyermekek számára) .

A városi önkormányzat az említett 9 háziiorvosi körzeten túl 4 fogorvosi, 4 védőnői szolgálat, valamint védőnői tanácsadó számára biztosította az ellátáshoz szükséges infrastruktúrát. Jelentősen javultak a személyi és a tárgyi feltételek is. A háziiorvosok rendelkeznek a szükséges háziiorvosi szakvizsgával, és többségük még egyéb szakterületen is szerzett képesítést. Valamennyien társas vállalkozásban végzik tevékenységüket. Valamennyi praxisban házi szakápolói képesítéssel rendelkező ápolónő dolgozik.

A háziiorvosi praxisok végleges működési engedéllyel rendelkeznek. Valamennyi orvos külön rendelővel, közös váróhelyiséggel rendelkezik (felnötteknek: Körmenđ, Rákóczi F.u.5. gyermekeknek: Körmenđ, Dienes L. u. 9.), a praxisok rendeletben előírt minimumfeltételekkel rendelkeznek.

16. táblázat: A háziiorvosi ellátás főbb jellemzői Körmenđ városban 2004-2005.

Megnevezés	2004		2005	
	Felnött	Gyermek	Felnött	Gyermek
Rendelésen megjelentek száma	63834	21881	66509	20540
A lakáson történt beteglátogatások száma	4218	416	3295	393
A megjelentek és meglátogatottak összesen	68052	22297	69804	20933

Forrás: Polgármesteri Hivatal Körmenđ

Az összesített adatokból azt látjuk, hogy a felnöttek esetében a háziiorvosok betegforgalma növekedett, míg a gyermek ellátásában csökkenés tapasztalható. Ez utóbbi a gyermekszám csökkenésével magyarázható. A felnöttkorú lakosság esetében a beteglátogatások száma csökkent, míg a rendelő felkeresése emelkedett. A háziiorvosi jelentések alapján az orvosi ellátásban részesített betegek legnagyobb százalékban a szív és érrendszeri, valamint emésztőszervi betegségben szenvednek.

Körmenden a házi orvosok privatizációja nagymértékben megvalósult, mivel a rendelő épületének kivételével az eszközök és berendezések is a tulajdonukba kerültek.

Az orvosi ügyeleti szolgálat a város és a városkörnyék 33 településén élők számára jelent ellátást hétköznapokon a rendelési időn túl, illetve a hétvégeken és a munkaszüneti napokon. Az ügyeletes orvosi rendelő felkeresése és az orvos beteghez hívása az elmúlt két évben kismértékű emelkedést mutat. (2004-ben: 5631, 2005-ben: 5765)

b) Fogászati ellátás:

Körmend város és néhány környező település felnőtt lakosságának fogászati ellátását 3 fogorvos végzi. A gyermekek ellátását egy fogorvos és egy dentálhigiénikus biztosítja. A fogorvosi rendelő a házi orvosi rendelővel egy épületben működnek. A rendelő felszereltsége a szakszemélyzet képzése megfelel a törvényben előírtaknak.

Körmenden az elmúlt két évben a felnőttek esetében kis mértékben 1,02 %-kal, míg a gyermekek esetében 11,75 %-kal emelkedett a fogorvosi rendelőt felkeresők száma.

c) Ifjúsági egészségügyi ellátás:

Az óvodás-és iskoláskorú gyermekek, valamint a középiskolai tanulók egészségügyi ellátását 3 házi orvos és 4 körzeti védőnő biztosítja a MEP-pel kötött szerződés alapján. A gyermekek egészségi állapotának szűrése az óvodáskorúaknál évenkénti az iskolai tanulóknál időszakosan történik. Körmenden nincs főállású ifjúság orvos. Az intézményekben kialakított orvosi rendelő feltételei és felszereltsége még nincsenek mindenhol biztosítva. Ezekben az esetekben az orvos és a védőnő viszi a helyszínre a felszerelést.

d) Védőnői ellátás:

2005-től területi átszervezés következtében 4 területi és 2 iskolavédőnőt foglalkoztat a városi önkormányzat a családok egészségének megőrzése, segítése, valamint az egészségromlás megelőzése céljából. A csökkentett létszám következtében az egy védőnőre jutó látogatások száma 5,8 fő/nap átlagról 7,7 fő/napra emelkedett. A gyermekorvosi rendelő épületében kialakított védőnői tanácsadó és védőnői szoba biztosítja a munkavégzés megfelelő feltételeit. A körmendi védőnőknek jelentős szerepük van az egészségi, mentális, szociális és környezeti veszélyeztetettségű esetek felismerésében és ezek megelőzésében. Ezt a munkát a Szociális Szolgáltató és Információs Központtal, az oktatási-nevelési intézményekkel és civil szervezetekkel összefogva végzik.

2.2.3.2. Szociális helyzet

a) Szociális ellátások:

Körmenden a szociális ellátásban részesülők körét, a támogatások fajtáit és mértékét az 1993. évi III. tv. és helyi rendelet szabályozzák. A települési önkormányzat a törvény változásait követve hozta meg és módosította helyi rendeletét. Az utóbbi években több új ellátási forma is megjelent a város szociális támogatási rendszerében.

A pénzbeli és természetbeni támogatásokban részesített személyek száma (17. táblázat) az elmúlt években jelentősen nem változott. Az utóbbi éveket vizsgálva elmondható, hogy a város lakosságának mintegy 10-13 %-a jogosult valamilyen pénzbeli ellátásra. Az ellátások rászorultság alapúak, elsősorban jövedelemfüggők. A helyi rendeletben foglaltak szerint az egy főre jutó jövedelem (mindenkori öregségi nyugdíjminimum és annak bizonyos százaléka), a háztartás/ család/ lakás nagysága, vagyoni helyzet és a családösszetétel képezi az ellátásokra való jogosultságot.

17. táblázat: Szociális ellátásban részesülők száma december hó folyamán (fő)

Megnevezés	2001	2002	2003	2004	2005
Jövedelempótló támogatás	1	-	-	-	-
Rendszeres szociális segély	8	14	17	28	27
Időskorúak járadéka	7	6	6	5	6
Kiegészítő családi pótlékban részesülők	427	385	-	-	-
Lakásfenntartási támogatás	173	161	130	147	182
Átmeneti segély	14	17	21	37	38
Temetési segély	2	3	1	3	1
Rendszeres gyermekvédelmi támogatás	-	-	390	392	413
Rendkívüli gyermekvédelmi támogatás	159	141	106	140	148
Súlyos mozgáskorl.gk.szezési tám.	11	10	9	39	31
Közgyógyellátási igazolvánnyal rend.	-	-	239	240	268
Közlekedési tám-	147	151	152	150	147
Összesen	949	888	1071	1181	1261

Forrás: Polgármesteri Hivatal Körömend

A város önkormányzata évente folyamatosan támogatást nyújtott a köröмени lakosok lakásvásárlásához, lakásfelújításhoz és bővítéséhez (a feltételeket helyi rendelet szabályozta).

18. táblázat: Lakáscélú támogatások Körömeden 2001-2005. között

Év	Támogatásban részesültek száma (fő)	Támogatás összege (ezer Ft)
2001	24	15.000
2002	14	10.000
2003	28	10.250
2004	14	7.000
2005	16	8.000

Forrás: Polgármesteri Hivatal Körömend

b) Szociális intézményrendszer

Körömeden a város szociális intézményrendszere az utóbbi években folyamatosan bővült és átalakult. A változtatások a meglévő intézmények (idősek klubja, gondozóház, családsegítő, gyermekjóléti szolgálat) részben az új szolgáltatások megjelenésével, részben a racionalizálás miatt váltak szükségessé. Jelenleg az idősek számára nyújtott szolgáltatások, a családsegítés, a gyermekjóléti szolgálat, a fogyatékkal élők és a szenvedélybetegek nappali ellátása, valamint a szociális foglalkoztató egy intézményen belül, de több helyszínen működik. Az új Szociális és Információs Szolgáltató Központ szépen felújított és kibővített épülete megfelelő körülményeket biztosít a feladatok ellátásához.

c) Idősek ellátása

2001-ben a város lakosságának 16 %-a 60 éves és annál idősebb. Az időskorúak számára több intézménytípus és szolgáltatás nyújt segítséget. Az idősek nappali ellátását egy idősek klubja (Körömend, Kossuth u-26.) biztosítja, ahol az étkezés mellett társaságot, kikapcsolódást és szakszerű gondozást kaphat az idős ember. A klub 90 férőhellyel rendelkezik, folyamatos nyitva tartás miatt kihasználtságuk 100 %-os. A házi segítségnyújtás és étkeztetés szintén segítség az idős emberek számára, ezeket a szolgáltatásokat az utóbbi éveket vizsgálva, átlagosan 120 fő veszi igénybe.

2006.január 1-től működik a jelzőrendszeri szolgálat. A rendszerbe bekapcsolt, otthonukban egyedül élő idősek számára biztonságot nyújt a jelzőkészülék használata, a számukra

biztosított eszközzel baj esetén jelzést adhatnak az állandó ügyeletben lévő diszpécser szolgálatnak. Jelenleg 50 db eszköz került kihelyezésre, ebből 25 db a kistérségben élőknel található.

2000-ben 10 férőhellyel jött létre az Idősek Gondozóháza, amely átmeneti elhelyezést nyújt azon idősök számára, akik ápolásra, gondozásra szorulnak. A magas kihasználtsági mutatókkal rendelkező intézményt 4 férőhellyel bővítették, de így sem tudják az igényeket kielégíteni. Az épület, illetve a terület adottságai még 19 új férőhely kialakítását tennék lehetővé. A bővítés mindenképpen megfontolandó, hisz az igények erre az elhelyezési formára egyre emelkednek. A férőhely bővítéssel az intézmény fenntartási költségei is csökkennének. A Gondozóház lakói között egyre több az olyan időskorú személy, aki szociális otthoni elhelyezésre vár. Körmenden nincs az idősök számára tartós elhelyezést nyújtó intézmény. Nagy szükség lenne a városban az idősök számára létesített otthonra, melyben a helyi lakosokon kívül a kistérségben élő idősök is elhelyezést nyerhetnének. Az előzetes felmérések szerint legalább 100 férőhelyet biztosító intézményre lenne szükség.

1972-től működik a Nyugdíjasház, melyben 1 személyes lakások találhatók. A 40 minigarzont bérlakásként működteti az önkormányzat. Az itt élő idősök számára biztonságot jelent a heti orvosi rendelés és a gondozói ügyelet. A lakásokba költöző idősektől a fenntartó nem kér használatba vételi díjat, ugyanakkor a szociális ellátás biztosításával plusz szolgáltatásokat nyújt az ott élőknek.

d) Családsegítés és gyermekjóléti szolgálat

Körmenden a családsegítő és gyermekjóléti szolgálat kezdetben a nevelési tanácsadó részeként, majd átszervezés következtében a Szociális Szolgáltató és Információs Központ egységeként működik. Az elmúlt évek alatt tevékenységük egyre sokszínűbbé vált. Megelőző, problémamegoldó tevékenységein túl feladatuk az egyedi esetkezeléseken túl, a szociálisan rászorult csoportok számára is biztosítanak speciális programokat. A szolgálat rendkívül jó és szoros kapcsolatot tart fenn a nevelési-oktatási intézményekkel, a védőnői szolgálattal és az egyéb szervezetekkel. A jó együttműködésnek köszönhetően az esetek egy részét a különböző szervezetektől kapott jelzések alapján, preventív eszközökkel tudják megoldani. A családsegítő szolgáltatásait a város lakosai önként veszik igénybe. A családsegítő és gyermekjóléti szolgálathoz fordulók között nagy számban találhatók azok, akik tartósan kiszorultak a munkaerőpiacról és ebből következően életvezetési és anyagi problémákkal küzdenek.

f) Fogyatékkal élők ellátása

2004. júniusától 24 férőhellyel működik a fogyatékkal élők számára nappali elhelyezést biztosító csoport. 2006.-tól megnyílt a szociális foglalkoztató (Körmen, Hunyadi u.8.) amelyben a szenvedélybetegek (jelenleg 30 fő) is hasznos elfoglaltságot találnak. Szerencsésebb lenne, ha a foglalkoztató közelebb kerülne a Központ épületéhez, így a fogyatékkal élő, nehezebben közlekedő személyek számára nagyobb lehetőség nyílna a főépületben zajló programok hatékonyabb igénybe vételére. (Az épület szomszédságában megürült iker lakóház, a hozzátartozó nagy telekkel ideális megoldást jelentene a fogyatékkal élők elhelyezésére.)

A Szociális Szolgáltató és Információs Központ működteti a támogató szolgálatot, melynek feladata a fogyatékos és egyéb rászoruló személyek lakókörnyezetben történő ellátása, szükség esetén gépkocsival történő szállítása is. A támogató szolgálat tevékenysége kiterjed a kistérség több településére is.

Ugyancsak a központ látja el a közösségi pszichiátriai feladatokat is. A 18-25 sérült személy számára szerveznek célzott programokat.

g) A szociális intézmények személyi és tárgyi feltételei

2000-ben jelentősen szigorodott a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatait és működési feltételeit meghatározó jogszabály. Ezért elkerülhetlenné vált a város által nyújtott szolgáltatások személyi és tárgyi feltételeinek bővítése. Az intézményekben dolgozók szakmai képzettsége megfelelő, közülük többen felsőfokú végzettségűek.

Az intézmények tárgyi feltételei sokat javultak - különösen 2004-től. Az elhasználódott eszközöket igyekeztek pótolni, a készleteket bővíteni. Minőségi változást hozott 2004-től a Szociális Szolgáltató és Információs Központ új épülete (Körmend, Thököly u. 46.), ahol elhelyezést nyertek a különböző feladatokat ellátó szolgálatok. A szépen felújított épületet és környezetet jól tükrözi azt a szemléletet, amely a benne dolgozó szociális munkásokat is jellemzi.

A szociális intézményrendszer személyi és tárgyi feltételeivel biztosíthatná a körmendi kistérség lakossága számára azokat az ellátási formákat, melyek elvégzése magas szakképzettséget kíván.

h) Bölcsődei ellátás

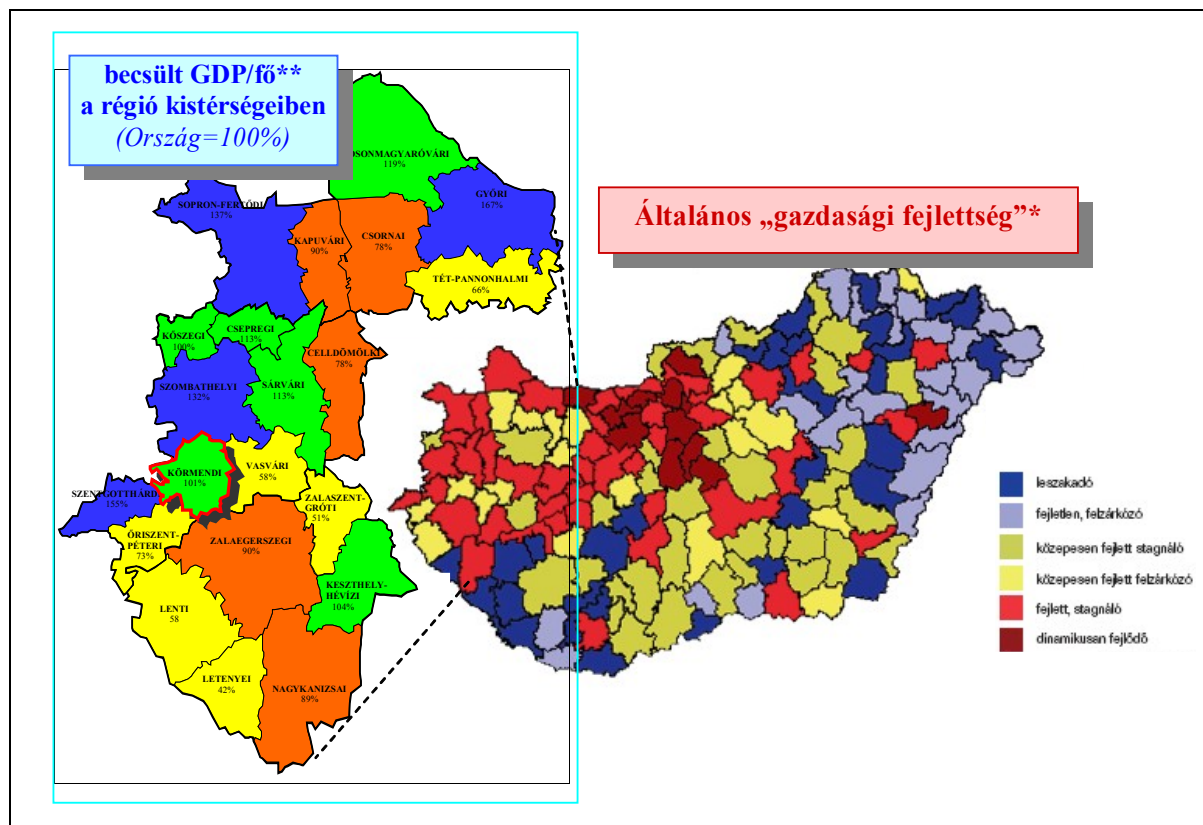
Körmenden a három éven aluli gyermekek napközbeni ellátását az önkormányzat által fenntartott bölcsőde biztosítja. A 100 férőhelyre jutó gyermekek száma 142 fő. A beíratott gyermekek száma évek óta emelkedik. A bölcsődei dolgozók szakképzettsége az előírásoknak megfelelő.

2.3. Gazdaság

2.3.1. Általános jellemzők

Körmend és térség gazdaságát illetően az országos összehasonlító elemzések jellemzően pozitív képet festenek ha nem is kiemelkedően, de átlagon felül „dinamikusnak”, „fejlettnek”, „fejlődőnek”, „magas teljesítményűnek” minősítve a várost és térségét – vö. 3. ábra), dacára annak, hogy a helyi gazdaságot jellemző mutatók nagyobb része a várost csak a ranglisták középmezőnyébe sorolja. Az elsősorban a munkaalkalmak viszonylagos bőségének és a foglalkoztatottság szintjének köszönhetően előálló minősítések sok helyi problémát elfednek – a befektetők rendszerváltás óta folyamatos érdeklődése azonban hosszú időre magát a várost is kissé elkényelmesítette a gazdaságfejlesztési erőfeszítések tekintetében.

3. ábra: Körmend és kistérsége helye a „gazdasági fejlettség és prosperitás” térképén (* 1998-2002; ** 2000)

Forrás: A *VÁTI Kht, és **Kiss János Péter tanulmányai alapján szerkesztve

A település földrajzi helyzete, a nyugati határhoz közeli és a 8-as út, mint fontos közlekedési folyosó menti fekvés meghatározó szerepet töltött be a város gazdaságában az utóbbi másfél évtizedben, s habár az a közelmúltban lezajlott gyárbezárások némi visszaesést idéztek elő (6% alatti szintről 9%-ra emelve a munkanélküliségi rátát), e közlekedésföldrajzi *adottságok jó esélyeket kínálnak* a közeli és távolabbi jövőt illetően is. A tőkevonzó képesség helyreállítása és megerősítése, illetve a helyi kezdeményezőkészség és vállalkozói aktivitás dinamizálása/dinamizálódása nélkül azonban a jelenlegi, korántsem egyöntetűen kedvező helyzet negatívumainak rögzülése és kiéleződése válhat fenyegetővé.

A település jelenleg számos jellemzőjében elmarad az adottságai által predesztinált szinttől. A legalapvetőbb adatok Körmentet kifejezetten közepes pozíciójának láttatják a hazai, illetve a régióbeli városrendszeren belül: sem a vállalkozói aktivitásban, sem a kereskedelemben nem rendelkezik magas mutatókkal, a turizmus jelentősége pedig kifejezetten alacsonynak tűnik városhálózati összehasonlásban.

19. táblázat: Körment pozíciója egyes gazdasági mutatók egy főre jutó értéke alapján a városhálózatban, 2004

	Körment pozíciója az egy főre jutó érték alapján	
	a hazai városok* (238 db) rangsorában	a régió városai* (23 db) közt
Jogi személyiségű vállalkozás	111.	16.
Jogi személyiség nélküli vállalkozás	109.	15.
Vállalkozás összesen	109.	15.
ebből társas	89.	11.
Kiskereskedelmi üzlet	106.	18.
Vendéglátóhely	94.	18.
Étterem, cukrászda	101.	17.
Kereskedelmi szálláshely	162.	19.

Forrás: Területi Statisztikai Évkönyv 2004 alapján számítva

* megyeszékhelyek és főváros nélkül

2.3.2. Gazdasági bázis, ágazati sajátosságok

A város jelenlegi gazdasági bázisát a legszélesebb értelemben az az összesen 1152 kisebb-nagyobb vállalkozás jelenti, mely itt működik, szűkebb értelemben a 3837 társas vállalkozás, dominánsan pedig az a 27 legnagyobb, legalább 10 mFt jegyzett tőkével (törzstőkével) bíró cég (kiegészülve a székhelyét másutt üzemeltető *EGIS Gyógyszergyár Rt.*, a *Kühne + Nagel Szállítványozási Kft.*, a *Karsai Műanyagtechnikai Holding Rt.*, illetve *Eybl Körment Textilipari Kft.* üzemegységeivel), amely kisvárosi szinten jelentős gazdasági erejűnek tekinthető. (21. táblázat)

20. táblázat: A vállalkozási aktivitás mutatói Körmenten (2004)

	Jogi személyiségű vállalkozások	Jogi személyiség nélküli vállalkozások	Vállalkozások összesen	Társas vállalkozások	Egyéni vállalkozások
Összesen (db)					
Körment	157	995	1 152	383	769
Ezer lakosra vetítve (db/lakos)					
Körment	12,7	80,4	93,1	30,9	62,1
Ország városai*	16,0	89,7	105,7	35,3	70,4
10 000-15 000 lakosú városok*	13,6	80,9	94,5	30,1	64,5
Régió városai*	19,0	109,6	128,5	41,0	87,5

Forrás: KSH területi Statisztikai Évkönyv 2004 alapján saját számítás

* megyeszékhelyek és főváros nélkül

A fenti számok összességében, abszolút számokat tekintve tekintélyes vállalkozói kört fednek, adott településkategóriának megfelelő jellemzőket körvonalazva (20. táblázat). Habár a népességarányos adatok jól megközelítik a 10-15 ezer fős városok szintjét, megjegyzést

érdemel az a tény, hogy a Körmendhez hasonló gazdasági térben működő régióbeli városoktól való számottevő elmaradás a *vállalkozói aktivitás számottevő gyengeségére utal*. (Valószínűsíthető, hogy a nagyfoglalkoztatók kínálta munkalehetőségek bősége mellett kisebb az ösztönzés a vállalkozásindításra.)

21. táblázat: A legjelentősebb (10 mFt feletti tőkével jegyzett) körmendi székhelyű vállalkozások (2006 máj.)

Cégnév	„Főtevékenység”	Jegyzett tőke/törzstőke	Külföldi érdekelttség*
ADA Hungaria Butorgyár Kft.	Bútorgyártás	2 000 000 000 Ft	AT
Olip Hungary Cipőgyártó és Keresk. Kft.	Ruha-, lábbeli-nagykereskedelem	550 000 000 Ft	AT
World Proteins Ipari, Keresk. Kft.	Tejtermékek (protein) gyártása	1 953 780,21 Eur (≈ 529 396 285 Ft)	CY
Nova Bútor Bútorgyár Kft.	Ülőbútor gyártása	300 000 000 Ft	AT
Régióhő Regionális Hőszolgáltató Kft.	Gőz-, melegvízellátás	230 410 000 Ft	-
Transzkavics Bányászati Kft.	Kő-, homok-, agyagbányászat	151 530 000 Ft	AT
Müllex-Körmend Hulladékgyűjtő és Hasznosító Kft.	Szennyvízelvezetés, -kezelés	100 610 000 Ft	AT
Rába Völgye Mezőgazdasági TSz.	Növénytermelés és kertészet	71 899 000 Ft	-
Argon-Industry Ipari-, Keresk.és Szolg. Kft.	Édesség gyártása	68 620 000 Ft	RU
Technomisz Gépgyártó és Keresk. Kft.	Fémszerkezet gyártása	39 500 000 Ft	AT
Körmend és Vidéke ÁFÉSZ	Élelmiszer jellegű vegyes kiskereskedelem	35 864 042 Ft	-
Kö-Ka 3000 Keresk. és Szolg. Kft.	Kő-, homok-, agyagbányászat	30 000 000 Ft	-
Golden Bowling Szolg. és Keresk. Kft.	Sportlétesítmény működtetése	28 000 000 Ft	RU
PharmaTrans Szolgáltató Kft.	Közúti teherszállítás	25 200 000 Ft	DE
Kristilla Szolgáltató és Keresk. Kft.	Szállodai szolgáltatás	25 000 000 Ft	IT
Ro-Niko Keresk. és Szolgáltató Kft.	Gabonafélék, egyéb, máshova nem sorolt növény termelése	24 870 000 Ft	AT
Raab-Tal Mezőgazdasági, Keresk. Kft.	Gabonafélék, egyéb, máshova nem sorolt növény termelése	23 200 000 Ft	AT
Dettmann Ingatlanforgalmi, Kereskedelmi Termeltető és Szolgáltató Kft.	Egyéb befejező építés	15 000 000 Ft	AT
Várkerti Univerzál Transz Szolgáltató Kft.	Közúti teherszállítás	12 900 000 Ft	-
Fitting 848 Kivitelező és Keresk. Kft.	Víz-, gáz-, fűtésszerelés	12 000 000 Ft	-
Divodent Fogtechnikai Laboratórium Bt.	Orvosi műszerek, gyógyászati és labor. berendezések gyártása	10 536 800 Ft	-
Basketball Körmend Sport Kft.	Egyéb sport tevékenység	10 000 000 Ft	-
B. B. Universal Generalbau Építőipari Kft.	Könnyszerkezetes ház építése	10 000 000 Ft	DE
Immobilien Consulting Hungary Ingatlanközvetítő, Keresk. és Szolgáltató Kft.	Ingatlanberuházás, -eladás	10 000 000 Ft	AT
Körmendi Vagyongazdálkodási és Ingatlanhasznosítási Kft.	Ingatlankezelés	10 000 000 Ft	-
Partner Gold Club Ügyviteli Tanácsadó és Szolgáltató Kft.	Üzletviteli tanácsadás	10 000 000 Ft	-
Rába Xprom Energia Termelő és Szolgáltató Kft.	Kőolaj-, földgáztermelés	10 000 000 Ft	FR - GB

Forrás: CompLex Cég hírek

* AT: Ausztria, CY: Ciprus, DE: Németo., FR: Francia., GB: Nagy Britannia, IT: Olasz., RU: Oroszo.

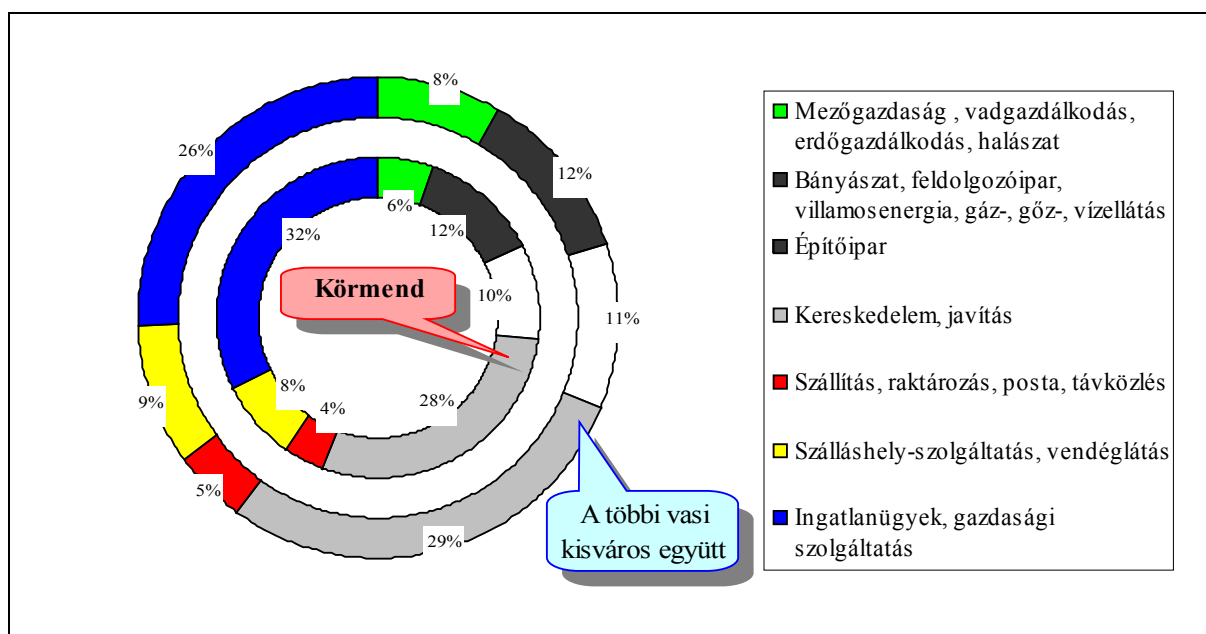
Legnagyobbak, a városi gazdaságban kiemelkedő szerepű cégek közül külön említést érdemelnek a legnagyobb foglalkoztatók: *ADA Hungária Bútorgyár Kft* (közel 700 alkalmazott Körmenten), *EGIS Rt. Lacta Gyógyszergyára* (600), *EYBL Körment Textilipari Kft-t* (600), *Karsai Műanyagtechnika és Szerszámgyártó Holding Rt* (50), *World Proteins Kft* (30). A lista jelzi, hogy a helyi foglalkoztatás nagy hányada (közel harminc százaléka) három vállalkozás tevékenységétől függ – mely helyzetnek előnyei mellett nem kis veszélyei is vannak.

Hasonlóképpen markáns – s hasonlóképpen pozitív és negatív aspektusokat is felvető – jellemző a *külföldi dominancia*. A helyi gazdaság túlnyomó többségét a külföldi érdekeltségű vállalkozások jelentik, ami egyfelől jelzi a város, mint befektetési célpont vonzerejét, másfelől azonban ez – különös tekintettel a helyi bázisú és számottevő tőkeerejű magánvállalkozások hiányára - *bizonyos fokú* kiszolgáltatottságot is jelent az idegen tőke szempontjainak, a világgazdaság hangulatainak.

A külföldi befektetések mindamelllett viszonylag széles ágazati spektrumot fednek le, az ezzel összefüggő diverzifikált gazdaságszerkezet számottevő stabilitást nyújt a település számára. A bútorgyártástól a tejiparon át a textiliparig terjedő paletta ráadásul a közeljövőben a tervek szerint új színekkel gazdagodik: a turizmus reménybeli megerősödése újabb stabilizáló tényezővé válhat.

Az ágazati megoszlás a helyi vállalkozások teljes körére vonatkozóan is kellő diverzifikáltságot: a működő vállalkozások legnagyobb része a kereskedelem (28%) és a szolgáltatások (32%) ágazatokban tevékenykedik, de számottevő az ipar (12%) és az építőipar (10%) részesedése is. (4. ábra) A megoszlás tekintetében a város alapvetően *a többi vasi kisvároshoz hasonló helyzetet* mutat, csupán két körmenti jellegzetessége emelhető ki a ± 1 százalékpontnyi eltérések mellett: némileg *átlag alatti a mezőgazdaság jelentősége*, míg a *szolgáltatások jelentős mértékben átlag felett reprezentáltak*.

4. ábra: A körmenti vállalkozások ágazati megoszlása

Forrás: KSH T-STAR

A város fejlődési pályája szempontjából összességében alacsony jelentőségű **mezőgazdaság** 11 szervezete közül kettő jegyzett tőkéje haladja meg a 3 mFt-ot (a RO-NIKO Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., és a nemrégiben bejegyzett Őrség-Hegyhát Gazdatárs Mezőgazdasági

Beszerező és Értékesítő Kft). Ez utóbbi, mint gabona termékcsoporthoz szakosodott termelői csoport (tcs) 41 tagjai közé Vasvár és Szentgotthárd térségéből csatlakoztak gazdálkodók, így a szerveződés – amellyel, hogy tagjaiknak előnyöket nyújt - nemcsak a kistérség, de a megye vidékfejlesztésében is *számtalán szereplővé válhat*. Az ágazat és egyes szereplőinek jelentőségét a munkahelyen túl bizonyos tényezők felértékelhetik (térségi integráció, helyi termékek, vadászat, mint turisztikai kínálati elem stb.).

A foglalkoztatást és a (tőkeerő, árbevétel által jelzett) gazdasági súlyt illetően meghatározó szerepű **iparon** belül számos iparág képviselteti magát, de a *(mindösszesen 29 cég közül kiemelkedő) domináns szereplők* tevékenysége alapján különösen fontos ágazatok a *bútorgyártás* (ADA Kft), a *tejtermékek (protein) gyártása* (World Proteins Kft), a *vegyipar (műanyaggyártás - Karsai Rt, ill. a gyógyszeripar (Egis Rt) és a textilipar (Eybl Kft)*. Habár a világgazdaságnak kitett és költségérzékeny (élőmunkaigényes) tevékenységek nagy súllyal képviseltetik magukat, ezen ipari bázis kellően stabilnak tűnik – e minősítést alátámasztja, hogy a meghatározó szereplők többsége a közelmúltban jelentős fejlesztéseket hajtott végre (ill. vett tervbe) a településen, pl.:

- ❖ *ADA Kft*: géppark-korszerűsítés, új kárpitos sor létrehozásáról született döntés, fejlesztés alatt a novai üzem; Körmenről folyik az új szalontai gyár irányítása;
- ❖ *Egis Rt*, Lacta gyógyszergyár: a tablettazüzem 1400, a csomagolóüzem 600 m²-e bővítése milliárdos beruházással;
- ❖ *Eybl Kft*: 1,5 mdFt-os beruházással új üzem létrehozása, ipari park létesítése;
- ❖ *Karsai Rt*: műanyagfeldolgozó gyár (fröccsöntő üzem) létesítése 400 mFt-os beruházással (a hosszabb távú célokban egy logisztikai központ is szerepel);

Az ipar kiemelkedő helyi szerepe a jelenlegi helyzet és a körvonalazott szándékok alapján valószínűsíthetően hosszabb távon is megmarad, sőt a remények– és a gazdaságfejlesztési törekvések és a folyó ipari park fejlesztés szándékai - szerint fokozódni fog. A szektor jövőjében azonban nem csak a mai főszereplőknek kell fontos szerepet betölteniük, hanem komoly erőfeszítések szükségesek – egy *még stabilabb, rugalmasabb és innovatívabb gazdasági bázis* kialakítása lehetőségére tekintettel – *újabb vállalkozások letelepítése és a helyi közép- és nagyvállalkozások megerősítésének* segítése érdekében.

A túlnyomórészt kisvállalkozásokra épülő, összességében korántsem meghatározó súlyú **építőipar** 17 szervezettel képviselteti magát a településen, melyek közül csupán egy (IMMO MARC Kereskedelmi és Szolgáltató Kft) bír 3 mFt-ot meghaladó törzstőkével.

A modern városi lét meghatározó jelentőségű, a szűken vett üzleti élet határain messze túlmutató szférája a **tercier szektor** (tágra értelmezve, a kereskedelemtől az egészségügyi szolgáltatásokig), melynek erőssége és minősége komoly minősítő tényezője a helyi gazdaságnak. E szféra a Körmenen is a munkahelyek felét (49,5%) nyújtja – a vasi városok átlagának megfelelően. A (nagy országos láncok egységeit nem számítva) 62 helyi **kereskedelmi vállalkozás** közül hat (BMD - 96 Kft., Eminent Hungary Kft., Körmenői Paracelsus Kft., Olip Hungary Kft., Várallai Kft., Zenit Kft.) rendelkezik 3 mFt feletti törzstőkével. Habár a kiskereskedelemben közismerten domináns a nagy nemzetközi vállalatok súlya (Körmenen is jelen vannak, pl. Spar, Penny), de itt a szereplők számának, a változatosságnak és a minőségi jegyeknek a jelentősége ugyancsak lényeges elem, ami aláhúzza a helyi szereplők fontosságát.

A **kereskedelmi egységek** sűrűsége tekintetében Körmen átlagos mutatókkal bír, nagyságrendjének megfelelő az ellátottsága: a kiskereskedelmi egységek lakosságátlagos gyakorisága a hasonló nagyságú városok szintjének felel meg, ami azonban a régió

városainak viszonylatában alacsonynak mondható (22. táblázat). A 229 egység többsége élelmiszer jellegű, vagy ruházattal foglalkozó, előbbi kategóriában a sűrűség magas, míg utóbbiban (hasonlóan az elektromos háztartási cikkek szaküzleteihez) kifejezetten alacsony.

22. táblázat: A kereskedelem egyes mutatói Körmenden (2004)

	Kiskereskedelmi üzlet összesen	ebből:				
		élelmiszer jellegű üzlet és áruház	ruházati szaküzlet	elektromos háztartási cikkek szaküzlete	gépjármű- és jármű- alkatrész-szaküzlet	gépjármű-üzemanyag-töltő állomás
Összesen						
Körmend	229	48	31	3	14	4
<i>Ezer lakosra vetítve</i>						
Körmend	18,5	3,9	2,5	0,2	1,1	0,3
Ország városai*	19,3	3,5	2,9	0,6	1,0	0,3
10 000-15 000 lakosú városok*	18,8	3,4	2,8	0,5	0,9	0,3
Régió városai*	25,3	3,7	5,8	0,7	1,0	0,3

Forrás: KSH területi Statisztikai Évkönyv 2004 alapján saját számítás

* megyeszékhelyek és főváros nélkül

A *szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás* (turizmussal nyilvánvalóan szorosan összefüggő) ágazatában ugyancsak nincsenek átlag feletti jellemzői a városnak. Az itt működő 10 helyi cég mindegyike kisvállalkozás, ezek közül egyedül egy néhány hónapja alapított olasz érdekeltségű, szállodai szolgáltatás főtevékenységet megjelölt vállalkozás (Kristilla Kft.) törzstőkéje haladja meg a 3 mFt-ot.

Habár (a kedvező közlekedéscsoporthoz adottságokkal is összefüggésben) jelentős számú egység működik a városban, a vendéglátás mutatói nem igazán magasak: a *vendéglátóhelyek és éttermek sűrűségében eléri a kisvárosi átlagot* és megközelítik a régiós adatokat, de a kereskedelmi szálláshelyek számát illetően igen jelentős az elmaradás.

23. táblázat: A vendéglátás egyes mutatói Körmenden (2004)

	Vendéglátóhely	Étterem, cukrászda	Kereskedelmi szállásférőhely
Összesen			
Körmend	76	47	144
<i>Ezer lakosra vetítve</i>			
Körmend	6,1	3,8	11,6
Ország városai*	6,3	4,2	42,2
10 000-15 000 lakosú városok*	5,7	3,8	35,9
Régió városai*	7,9	5,4	79,0

Forrás: KSH Területi Statisztikai Évkönyv 2004 alapján saját számítás

* megyeszékhelyek és főváros nélkül

A *szállítás, raktározás, posta, távközlés* ágazatot (a fővárosi székhelyű logisztikai szolgáltató, a Kühne+Nagel Kft-t értelemszerűen nem számítva) 9 cég jelölte meg főtevékenységként, melyek közül 25 mFt feletti törzstőkéjével (egyedüli 3 mFt felettiként) kiemelkedik a PharmaTrans Szolgáltató Kft.

A *szolgáltató* szféra ugyancsak kisvárosi szintű és tipikusan mikro- és kisvállalkozások tevékenykednek itt. Az összesen 80 vállalkozás közül 3 a *penzügyi közvetítés*, 46 az *ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás*, 2 az *oktatás*, 18 az *egészségügyi, szociális ellátás* és 11 az *egyéb közösségi, személyi szolgáltatás* terén működik, s közülük csak 5 törzstőkéje haladja meg a 3 mFt-ot (a Partner Gold Club Ügyviteli Tanácsadó és Szolgáltató Kft., az

Immobilien Consulting Hungary Ingatlanközvetítő, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., a Mobilpresent Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., és a Körmenyi Vagyongazdálkodási és Ingatlanhasznosítási Kft a második, míg a Golden Bowling Szolgáltató és Kereskedelmi Kft., és a Müllex-Körmenyi Hulladékgyűjtő és Hasznosító Kft. az ötödik halmazból).

2.3.3. Gazdasági teljesítmény

A város gazdasági erejének, gazdasági szerkezete életképességének, illetve általános versenyképességének egzakt megítélése számos módszertani probléma miatt problematikus, a környező kisvárosokkal való összevetés ugyancsak.

Minősítési és viszonyítási alapként hivatalos statisztikák és adatbázisok csak a szervezetek számát és összetételét, valamint a foglalkozási szerkezetet illetően állnak rendelkezésre; az ezeken túlmutató – de egy reális kép felvázolásához nem kevésbé szükséges - információk elérhetősége meglehetősen esetleges. (Egyáltalán nem állnak rendelkezésre városi szinten azok az adatok, melyek a különböző területi egységek – elsősorban országok és régiók – gazdaságának szokásos „makro-jellegű” minősítői, mint a GDP, vagy annak különböző alternatívái.)

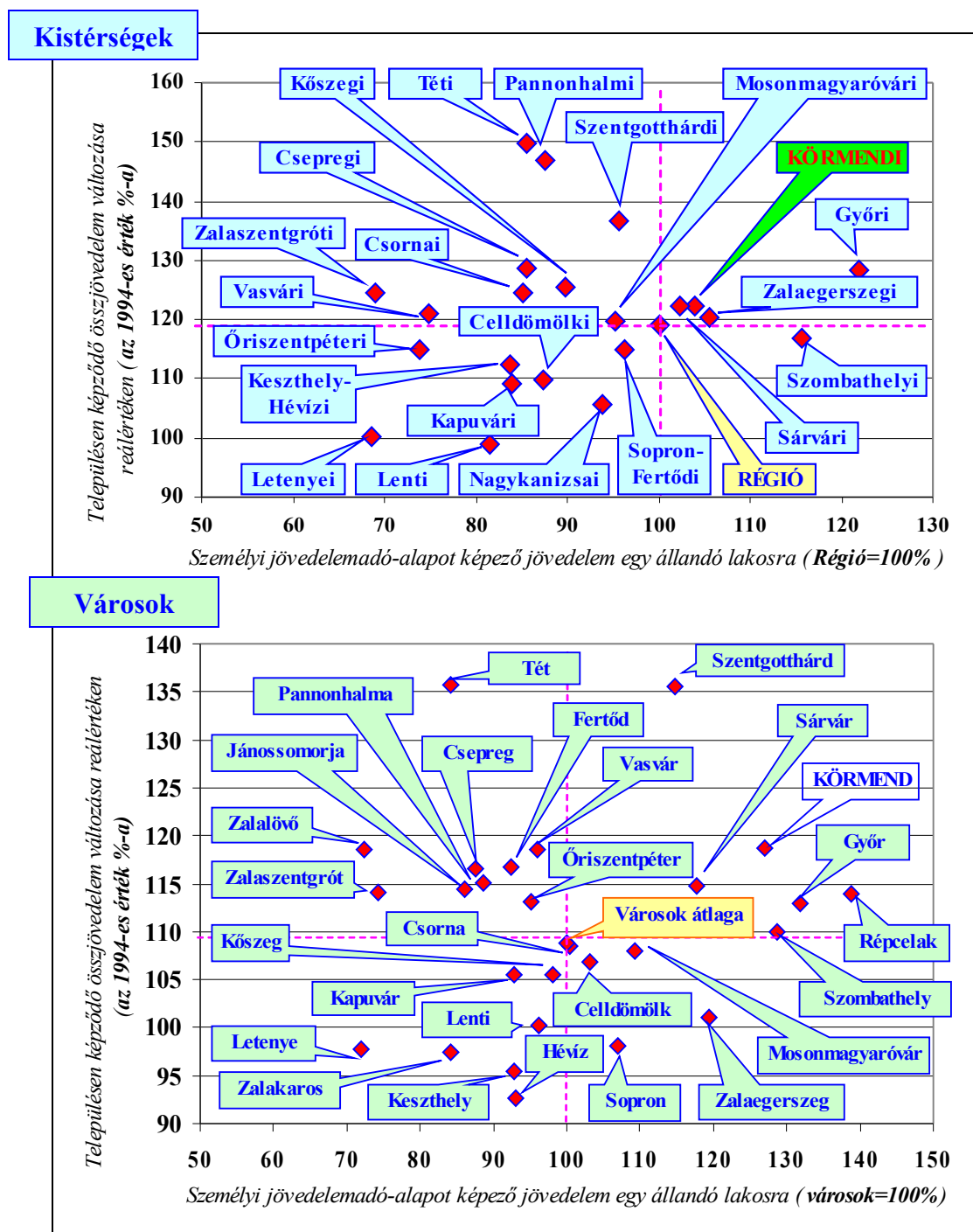
Számos olyan eljárás és elemzés ismert, mely több tényező alapján, komplex módon igyekszik megragadni a városok gazdasági erejét, „fejlettségét” vagy minőségét (pl. indikátorsorokkal, matematikai-statisztikai módszerek, lágy mutatók). Ezek többsége a *magyarországi városok középmezőnyébe* sorolja („tipikus” kisvárosaink közé, melyek a 20. században mindvégig stabil tagjai volt a kisvárosi körnek), egyúttal jellemzően kiemelik „*javuló jövedelempozícióját*” („*termelékenységét*”). E rangsorok alapján mindazonáltal egyetlen objektív versenypozíció nem rögzíthető, mivel e módszerek és számítások sokszínűsége éppúgy kínál hivatkozási alapot a város kedvező képét alátámasztó nézetek (kedvező megítélésében érdekelt érvelések), mint az ezzel némiképp ütköző álláspontok számára.

Az egyetlen objektívnek tekinthető (és elérhető) mérce, a *településen képződő jövedelmek nagysága*. Habár e mutató sem mentes a bizonytalanságoktól (pl. szürke gazdaságban szerzett jövedelmek), ennek tendenciái viszonylag jól közelítik a helyi (átlagos) prosperitást (az adatok korrelációja a GDP-vel általában erős), illetve lakossági „jólétet”. Az adatok elemzésénél figyelembe veendő szempont, hogy a város gazdaságának kistérségi hatásai vannak: az itt képződő jövedelmek részben a környező falvakban élőknek jelennek meg, másfelől a környékbeli falvak vállalkozásainak lehetőségeit is sok tekintetben befolyásolja a város – ennek megfelelően érdemes a vizsgálatot elsősorban kistérségi szinten végezni.

A 5. ábra azt mutatja (a szubjektív, egyéni jólétre vonatkozó érzetekkel nem feltétlenül összhangban), hogy Körmenyi térsége a régió belül *kifejezetten kedvező helyzetű*, úgy az *átlagos jövedelemszintet*, mint a *jövedelmek dinamikáját* illetően. A lakosságarányos jövedelemszint terén csak a régió két legnagyobb városának agglomerációja előzi meg, s a növekedési ütem is átlag feletti (e téren azonban csak a hetedik hely jár a rangsorban). A mutatók természetesen nem mutatják a jövedelmi különbségeket, s valószínűleg kissé felfelé torzítanak a hivatalos munkahelyek és bevallott jövedelmek magasabb arányával összefüggésben (vö. a közkeletűen gazdagnak tekintett idegenforgalmi városok, mint Keszthely, Hévíz, Zalakaros az adóköteles jövedelmek alapján kirajzolódó hátrányos helyzete a statisztikák információi alapján nehezen indokolható).

Az 5. ábra két részének összevetése rámutat, hogy a városok és kistérségeik jellemzői között kifejezetten erős az összefüggés, a városi folyamatok rányomják a bélyegüket a városkörnyék egészére. Mindamellét bizonyos sajátosságok is megmutatkoznak az alsó diagramon, pl. maga Körmenyi város itt kedvezőbb helyzetűnek tűnik a növekedési ütem tekintetében.

5. ábra: A Nyugat-Dunántúli Régió kistérségeinek és városainak pozíciója az adóköteles jövedelmek szintje és növekedése tekintetében, 2004

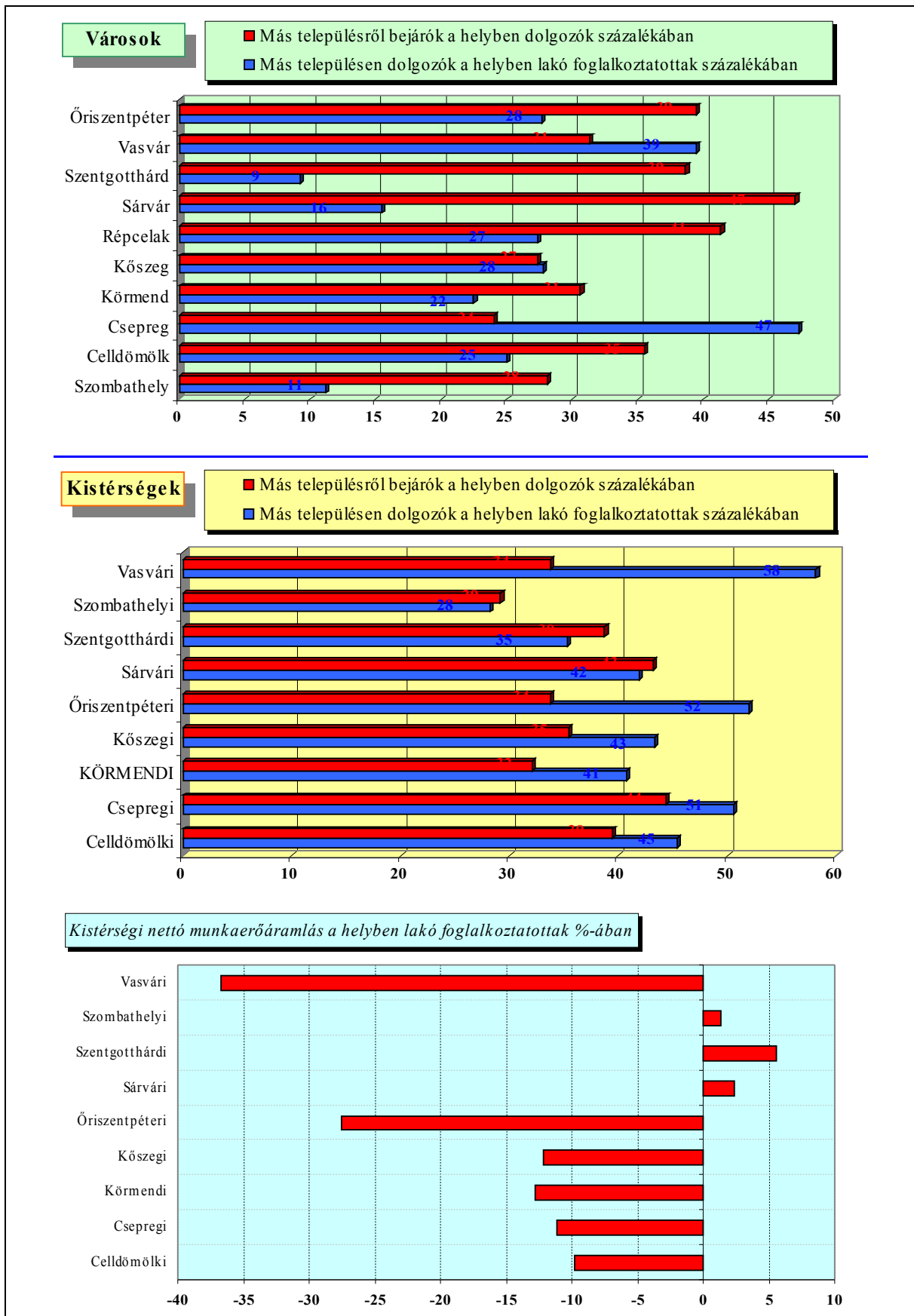

Forrás: APEH SZTADI 1994, KSH Területi statisztikai évkönyv 2004.

2.3.4. Kistérségi összefüggések

Egy város gazdaságát tehát – amint azt a jövedelmi térkép is igazolja - nemcsak a városfalakon belüli tények jellemzik, hanem az is, hogy az miként és milyen mértékben alakít ki kapcsolatokat környezetével, milyen kisugárzása van a városkörnyékre. E kapcsolatrendszer legközvetlenebb térségi vetülete a foglalkoztatás, vagyis az, hogy mennyi (és milyen) munkahelyet nyújtanak a helyi cégek a vonzáskörzet munkaerőállománya számára. Az erre vonatkozó információk a központi szerep erőssége mellett kirajzolják annak térbeli kiterjedését is.

6. ábra: Vas megye városai és kistérségei foglalkoztatási viszonyainak egyes jellemzői, 2001

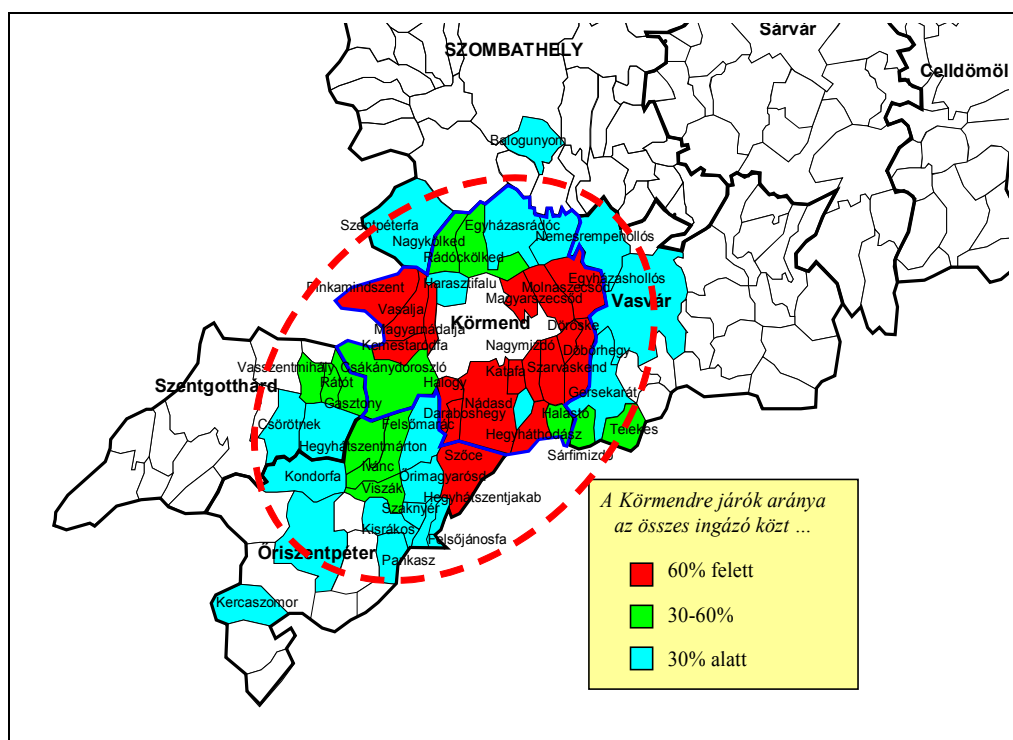
Forrás: KSH Népszámlálás 2001 alapján

Körmend betölti városi funkcióját, amennyiben mennyiségi értelemben több munkahelyt kínál saját munkaerőállománya nagyságánál, de e többlet nagysága (*a helyben foglalkoztatottak 12%-kal haladják meg a helyben lakó aktív keresők számát*) elmarad a vasi városok többségétől (a népszámlálás időpontjában csak Kőszeg, Vasvár és Csepreg mutatója volt alacsonyabb a fenti számnál). E 12%-nyi pozitív egyenleg mögött az áll, hogy *a helyben foglalkoztatottak mintegy harmada (31%) máshonnan jár be* Körmendre dolgozni, míg a *körmendi lakhelyű foglalkoztatottak bő ötöde (22%)* más településen talált munkát. (7. ábra)

Ezen áramlási viszonyok természetesen meghatározóak a városkörnyék foglalkozási helyzetére is: a kistérség egészére a nettó munkaerő-kiáramlás jellemző, vagyis a *helyben lakó foglalkoztatottak* (helyi munkavállalók) számánál kevesebb a *helyben foglalkoztatottak* (kistérségen belüli munkahelyek) száma. A kiáramlás főbb célpontjai *Szombathely* (kb. 1200 fő) és *Szentgotthárd* (300), de *Zalaegerszege*n és *Vasváron* is több tucatnyian dolgoznak a kistérségből.

Körmend tehát egy közepes nagyságú és gravitációs erejű munkaerővonzási centrum, melynek vonzása egy 10-km-es, a várossal szoros kapcsolatban álló, több zalai községre is kiterjedő magterületen túl egy délnyugat felé (az Őrség irányába) erősen elnyúló ellipszis alakú körzetben tűnik markánsnak. Amint a 7. ábrán látható, ez az övezet erősen aszimmetrikus, a környező városok és (szűk) vonzáskörzeteik, valamint az országhatár által korlátok közé zárt.

7. ábra: Körmend vonzáskörzete a munkaerő-ingázás tekintetében

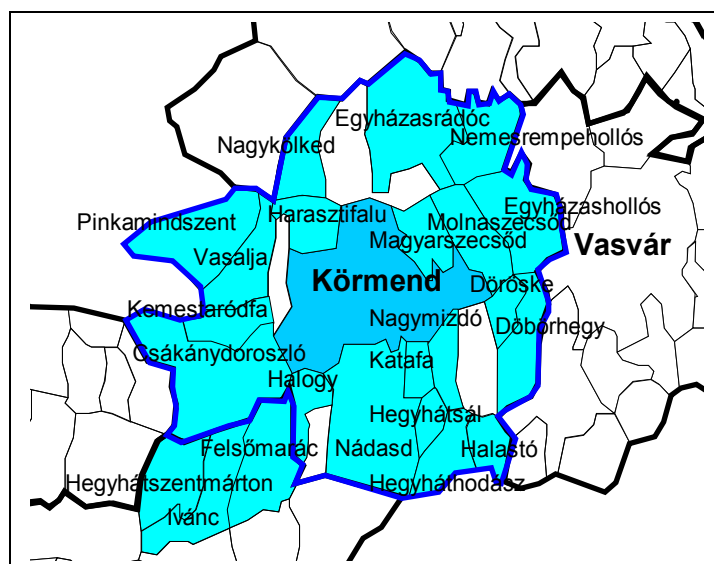

Forrás: MTA RKK Vas Megyei Kutatócsoport 1999 évi felmérése alapján, a KSH Népszámlálás 2001. adatai szerinti korrekcióval

Térségi hatása lehet még a foglalkoztatáson – illetve egyes infrastrukturális rendszerek és szolgáltatásokon – kívül a különböző gazdasági szereplők szervezeti, termelési, felvásárlási és egyéb szolgáltatási és együttműködési rendszereinek is, melyek közül az ÁFÉSZ és a Takarékszövetkezet egységeiről állnak rendelkezésre információk (valószínűsíthető, hogy a gazdasági szereplők túlnyomó többségének térségi hatása nem mutat túl a foglalkoztatáson).

A Takarékszövetkezet a vonzáskörzetben csupán Egyházasrádócon működtet fiókot (a körmendi központ és a szombathelyi ill. vasvári egységek mellett), míg az ÁFÉSz gyakorlatilag lefedi a kistérséget (egy-egy településtől eltekintve és három község esetében átlépve a kistérségi határt). (8. ábra)

8. ábra: A Körmend és Vidéke ÁFÉSz telephelyei

Forrás: CompLex Cég hírek 2006 május

2.3.5. Telephelyi fejlesztés, önkormányzati szerepek

Körmend gazdaságföldrajzi helyzete, különös tekintettel a határközelségre és a közúti és vasúti elérhetőségre igen kedvező feltételeket nyújt a városban letelepedő cégek számára különböző gazdasági tevékenységek folytatásához. Ezen adottság (kiegészülve bizonyos tradíciókkal és kompetenciákkal) nagy szerepet játszott abban, hogy a települést a rendszerváltozás után hamar felfedezték a cégek, s jelentős beruházásokat eszközölve kiépítettek egy erős helyi gazdaságot.

E lényegében spontán folyamatban kevés tudatos és aktív ösztönző tevékenységre volt szükség, ennek megfelelően egy intézményesült a városban egy hatékony gazdaságfejlesztési intézményrendszer nem kristályosodott ki egy jól működő gyakorlat. Ennek szükségességét igazából az a – mindenekelőtt a textiliparban és a cipőgyártásban jelentkező - cégbezárási és munkaerő-leépítési hullám tette nyilvánvalóvá, mely 2002 év óta lezajlott, s amelynek során az Olip Hungary Cipőgyártó Kft. más országba helyezte át a termelését, a Styl Ruhagyár Rt. Szombathelyre összpontosította gyártást, az MSC Hungary Kft. és a Schifo Kft pedig befejezte a termelést, ami összesen ezernél több munkavállalót érintett kedvezőtlenül. A felmerülő problémák új magatartásmódokra és intézkedésekre kényszerítették az önkormányzatot, új – és folyamatosan megújítandó – települési gazdaságpolitikai megoldásokat indukáltak.

Körmend önkormányzata 2004-ben iparfejlesztési célra kijelölt egy, a város határában található 65 hektáros területet. A rendezési terv módosítása során kijelölt iparterület fejlesztését, az ipari parki projektet külső befektető, a Schober és Társa Kft valósította meg, s nyerte el az ipari park címet 2005-ben. A projekt keretében 6 millió eurós befektetéssel felépített 10.000 m²-es gyártó és logisztikai csarnok és a hozzá tartozó irodai és kiszolgáló épületek bázisán kezdte meg a működését a park, illetve első betelepülője a közép-európai szabászati és logisztikai központját itt működtető Eybl Kft.

Az elnyerte az „ipari park” cím birtokában megnyílt a lehetőség a további infrastruktúra fejlesztésére irányuló pályázatok előtt. A fejlesztésben a *projektgazda* és az *itt működő cégek* mellett az *önkormányzat* is részt vesz: amellett, hogy megépíti a feltáró utat (ez 2006 augusztusban átadásra került) és az infrastruktúrát (víz- és szennyvíz gerincvezeték, gáz-, illetve elektromos áram ellátás), a 8-as főút gyorsforgalmi úttá fejlesztésének és a főút körmendi elkerülő szakasza megépítésének (valamint a feltáró útnak az elkerülő úthoz csatlakozása biztosításának) szorgalmazásával is a park vonzerejét igyekeznek növelni.

A körmendi – elsődlegesen a gépjárművekre és a velük kapcsolatban álló üzleti területekre koncentráló - „üzleti és ipari parkban” (*Industry & Business Körmend, IBK*) jelenleg három vállalat, az üléshuzatokat és autókárpitot gyártó Eybl, és cég a tulajdonában álló, logisztikai és irodai szolgáltatásokat nyújtó Schober és Társa Kft. (egyben az „ipari park” cím viselésére jogosult szervezet) valamint - az Eybl International konszernnel ugyancsak régóta kapcsolatban álló - regionális logisztikai bázist építő Kühne + Nagel Szállítványozási Kft. működik. A terület jelenlegi adottságai és a térséget várhatóan érintő infrastruktúra-fejlesztések értéknövelő hatásai alapján magalapozottnak tűnnek az önkormányzat és az üzemeltető Eybl Kft reményei, miszerint 2010 végéig 17 cégnek ad otthont 700 dolgozónak munkahelyet az ipari park.

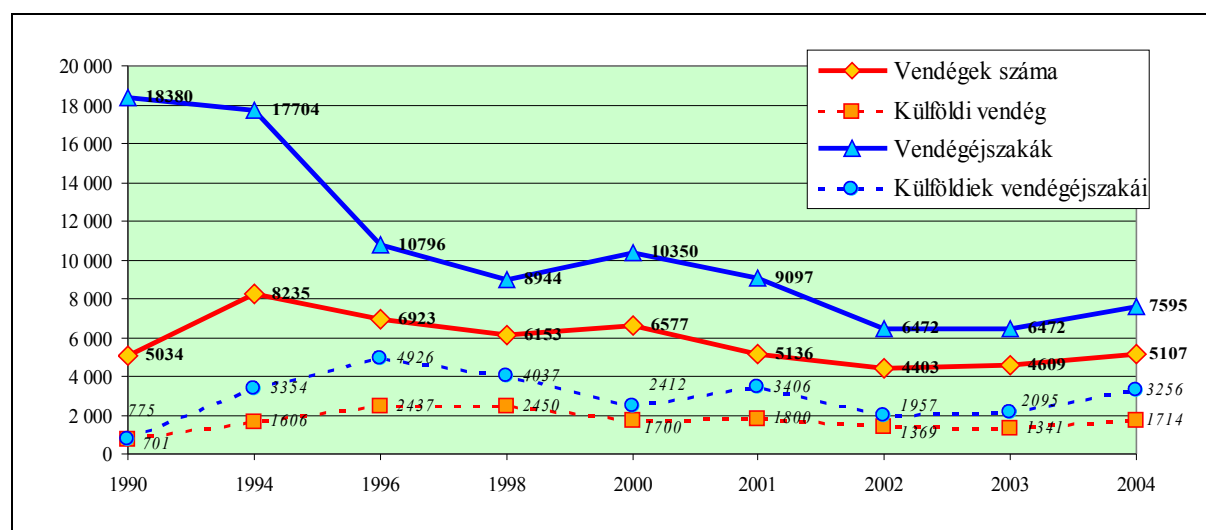
Az ipartelepítés, mint elsődleges feladat mellett az önkormányzat által kijelölt másik stratégiai gazdaságfejlesztési irány a *turizmus* új alapokra helyezése.

2.3.6. Turizmus

2.3.6.1. KERESLET, SZÁLLÁSHELYSTATISZTIKÁK

A város turizmusa jelenleg meglehetősen alacsony szintű, úgy a többi vasi városhoz, mint saját lehetőségeihez képest elmaradott. A *vendégforgalom csekély* (az évi bő ötezer vendég meglehetősen kevés, a vendégéjszakák rangsorában kb. 230 magyarországi település előzi meg Körmentet), a *mutatók trendje csökkenő*, az *átlagos tartózkodási idő* az 1990-es 3,7-ről a kilencvenes éve közepére 2 nap alá süllyedt, s e *kifejezetten alacsony* szinten, 1,6 nap körül állandósult. (9. ábra)

9. ábra: A turizmus egyes mutatóinak alakulás Körmend kereskedelmi szálláshelyein

Forrás: T-STAR 1994-2000 és Területi Statisztika Évkönyv 2000-2004 adatai alapján

A legfontosabb adatok *lakosságárányos* értékét illetően² ugyancsak alacsonyak Körment mutatói: a kereskedelmi férőhelyekben a megyén belüli városi rangsorban csak Répcelakot előzi meg (rangszáma a 9 vasi város közt tehát 8.), a vendégek számában Répcelakot, Celldömölköt és Vasvárt (6.), a külföldi vendégek terén Celldömölköt, Kőszeg, Répcelakot és Vasvárt (5.), a vendégéjszakákban Répcelakot és Vasvárt (6.), a külföldiek vendégéjszakáit illetően Répcelakot, Celldömölköt és Vasvárt (6.), az átlagos tartózkodási időt (9.) illetően csak a külföldieknél van a körmentinél alacsonyabb érték Celldömölkön. Vagyis:

- ❖ a szálláshelyek száma kifejezetten alacsony;
- ❖ a vendégek és a vendégéjszakák száma – ha néhány vasi városnál magasabb is - erősen átlag alatti;
- ❖ az átlagos tartózkodási idő ugyancsak kifejezetten alacsony.

24. táblázat: Lakosságárányos (1000 lakosra jutó) értékek néhány turisztikai mutató terén Vas megye városiban

Város	Férőhely	Vendégek száma	Külföldi vendég	Vendégéjszakák	Külföldiek vendégéjszakái	Átlagos tartózkodás (nap)*		
						Összesen	hazai	külföldi
Szombathely	34,5	664,1	146,4	1291,5	375,8	1,9	1,8	2,6
Celldömölk	14,8	264,5	9,5	728,7	12,6	2,8	2,8	1,3
Csepreg	26,7	536,9	443,1	1418,3	1241,0	2,6	1,9	2,8
Körment	11,6	382,7	119,5	520,1	193,0	1,4	1,2	1,6
Kőszeg	60,8	1571,9	108,2	3512,7	254,3	2,2	2,2	2,3
Répcelak	4,6	60,4	0,0	210,2	0,0	3,5	3,5	
Sárvár	47,9	2142,2	1072,9	7292,2	4532,7	3,4	2,6	4,2
Szentgotthárd	23,1	933,7	337,4	2004,4	735,2	2,1	2,1	2,2
Vasvár	43,6	82,6	0,0	182,9	0,0	2,2	2,2	

Forrás: KSH területi Statisztikai Évkönyv 2004 alapján

* nem lakosságárány adatok

2.3.6.2. KÍNÁLATI ELEMÉK

Körment és környéke számos olyan adottsággal rendelkezik, mely a turizmus szempontjából figyelemre méltó, amely turisztikai terméké formálva kínálati elemként a turisták számára értéket nyújthat. Ezek részletes számbavétele és koncepciózus fejlesztése elengedhetetlen azon ambíciók megvalósulásához, melyek a városban megfogalmazódnak.

A város turisztikai vonzerőlista tartalmaz néhány kiemelkedő jelentőségű és markáns elemet, melyek *középpontba állításával*, megvalósítható egy *nagyléptékű fejlesztési program*, amiben megtalálhatják a helyüket az önmagukban kevésbé intenzív hatású attrakciók is. Érdemes figyelemmel lenni azonban arra a tényre, hogy a város idegenforgalmi fejlesztése a *kistérségi, illetve regionális kontextusból nem ragadható ki*, a környezeti feltételeket és lehetőségeket a helyi célokkal össze szükséges hangolni. A kistérségi adottságok és jellemzők beépítése a helyi termékfejlesztés koncepcionális kereteibe külön figyelmet érdemel a városi stratégia véglegesítésénél és megvalósításánál.

Ami a regionális feltételrendszert – mint finanszírozási szempontból is releváns vonatkoztatási rendszert - illet, a fejlesztési programokban nem jelenik meg igazán markánsan a város. A korábbi – részletes regionális vonzerőleltárt is tartalmazó - regionális turizmusfejlesztési stratégiában a turisztikai vonzerők és termékfejlesztési lehetőségek kapcsán Körment csak egy témakörben került megemlítésre, a műemlékek, emlékművek közt, mint „országos jelentőségű” vonzerő szerepelt a Batthyány Kastély. Nemrégiben

²KSH Vas Megye Statisztikai Évkönyve, 2004 alapján

elfogadott, „A Nyugat-Dunántúl Turisztikai Régió turizmusfejlesztési stratégiája 2007-2013” (Régiófókusz Kht - szakértői team) című dokumentumban a város öt szövegösszefüggésben jelenik meg, ezen területeken számíthat kedvező regionális viszonyulásra:

- ❖ a kulturális és örökségturizmushoz kapcsolódóan a műemlékek közt kiemelkedő jelentőségű vonzerőként említik a szerzők a *Batthyány Kastélyt*;
- ❖ szó esik a városról, mint érintetről az *osztrák/magyar határjelleggel* összefüggő erős versenyhelyzet hátrányai, illetve a szerves kötődés (Körmennd mint Burgenland egyik „természetes – és történelmi – városközpontja”) előnyei kapcsán;
- ❖ az „Új fürdők létrehozása”, mint fejlesztési irány témában kerül említésre, hogy Körmennden „*élményfürdőt, konferenciaközpontot, 400 ágyas termálszállót terveznek*”
- ❖ az „innovatív termékfejlesztés (egyedi projektek megvalósítása)” témában szerepel a „kastélyok, várak megújítása, turisztikai hasznosítása” egyik példajaként kiemelve a Körmenndi *Batthyányi-kastély rekonstrukciója*;
- ❖ végül szóba kerülnek az aktív turizmus/víziturizmus egyik kiemelt területén, a Rába víziturizmusán belül történt körmenndi *infrastrukturális fejlesztések* lehetőségei.
- ❖ (A *Rába folyó*, mint a város számára fontos turisztikai adottság harmincnál többször kerül említésre az anyagban - pl. a víziturizmus, az horgászat, az ökológia, a Rába völgyében kerékpárút rendszer, a Rába menti kastélyok stb. kapcsán.)

A regionális fejlesztéspolitikai összefüggések kapcsán is kijelenthető általánosságban, hogy egyfelől *Körmennd turizmusa marginálisnak mondható a régióon belül*, másfelől *lehetőségeihez képest sem jelenik meg kellő súllyal* az alapidokumentumokban. Mindamellert a kiemelt körmenndi jellemzők éppen azok, amelyek a helyi fejlesztési szándékok fókuszában vannak. Az erőforrások számbavétele alapján a városban kikristályosodott turisztikai jövőkép és fejlesztési koncepció³ legfontosabb elemei: a *kastély és kastélypark a Batthyány kultusszal*, a *városképp* (az óváros, a Főtér és a hozzá kapcsolódó sétálóutca), a *Rába és a folyópart*, a *rendezvénykínálat*, a *termálvíz* és egy létesítendő fürdőhöz kapcsolható *szórakoztató központ*, illetve a *kistérség egészében* fellelhető értékek teljes köre.

A fejlesztés erőforrásait illetően fontos körülmény, hogy a tervek megvalósításában komoly szerepet szánnak a – bizonyos beruházások megvalósítására már jelen lévő - *magántőkének*.

Körmennd számára a legfontosabb körmenndi turisztikai értéket vitathatatlanul a **Batthyány Kastély** jelenti. A várkastéllyal és várkerttel kapcsolatosan 2005 ében elkészült egy tanulmány (MaHill Kft, 2005), mely javaslatokat tesz a hasznosítási alternatívákat illetően, mely a városi közgyűlés által *elfogadott anyagként egyik fontos pillérét alkotja a városfejlesztési koncepciónak*.

Az 1950 óta műemléki védelem alatt álló, de azóta is sok viszontagságot megélt, állagában ma is rohamosan romló épületet 1997-ben fokozottan védett, állami tulajdonból ki nem adható műemlékké nyilvánították - benne jelenleg csak a Batthyány-Strattmann Múzeum működik. Habár a kastély mielőbbi hasznosítása *nemcsak óriási turisztikai lehetőség*, hanem az állagromlás miatt *sürgető szükség* is, az épületben (várhatóan 2006 végéig) folyó kutatások befejezéséig a hasznosítási javaslatok csak feltételezésekre építhetők, a végleges helyreállítási javaslatot elfogadásával meg kell várni a kutatások eredményeit, a régészek, művészettörténészek és egyéb kutatók tudományosan is álláspontját.

³ Ennek alapja a 2002-2010 időszakra formálisan is rögzített változat, mely azonban bizonyos újabb fejleményekkel kiegészülten kezelendő.

Az ismeretek mai szintjén körvonalazott koncepció szerint a hasznosítás fő iránya egy *konferencia- és rendezvényközpontból valamint egy kastélyszállodából kialakított turisztikai termék* lehet. Az e koncepció szerint kialakítandó 200 fő feletti *professzionális konferenciaszállodában és rendezvényközpontban* helyet kapnának a kastélyegyüttes 450 fő befogadóképességű plenáris üléstermei (két helyszínen: Lovarda-Színház épülete és a Levéltár I. vagy II. emeleti szintje), szekciótermek, kiállítási-, illetve reprezentációs termek, illetve a konferencialétszám szállodai kapacitása (több helyszínen), s amelyben *meghatározó arculatformáló szerepe lenne a főépületben kialakítandó luxusminőségű kastélyszállodának.* A **kastélypark (várkert)**, melyre ugyancsak a „progresszív állagromlás” jellemző, fontos eleme a városképnek – rekonstrukciója szintén kiemelt jelentőségű (az elkészült, több szakértői forrásból kikristályosodó tervek, melyek a tó vízellátásáról, egy vízi malom panzióról és kempinghelyszínről is szólnak, jó alapot nyújtanak az ökológiai, városképi és turisztikai szempontok együttes érvényre jutásához.)

A kastély hasznosításával szorosan összefüggő lehetőség a – mai is, és turizmustól függetlenül is élő és ápolandó - **Batthyány kultusz** idegenforgalmi célú kiaknázása. A Batthyány család, mely 1601-től birtokolta a várost és a kastélyt, számos tagja játszott meghatározó szerepet a magyar történelemben, de a kultusz fontos részét képezi kastély levéltárában 1930-ig szemkórházat működtetett – 2003-ban boldoggá avatott – Batthyány-Strattmann László emléke is.

A **városkép**, melyet Körmend adottságai miatt egyértelműen ural a kastély, a kastélypark és a Rába part valamint e kettő között található óvárosi épületek, *fontos turisztikai vetületei* vannak, mivel a látogatók ez alapján a város egészéről szereznek benyomást. Noha, mint azt a fent hivatkozott tanulmány is rögzíti, „a város általános rendezettsége, a jellegzetes utcaképek, az utcák vonalvezetése, a homlokzatok hangulata, a jellegzetes kisvárosi tömegarányok, a környezettel harmonizáló telekbeépítések nem csak a turizmus érdeke”, ennek hangsúlyos kezelése az idegenforgalom témakörében is megkerülhetetlen. A városképpel kapcsolatos komplex problémakör (egyediség vs. pusztá funkcionális, történelmi hangulat vs. új utcarészek stb.) kezelésére a tervezői munka folyamatban van. (A városképpel összefüggő stratégiai jelentőségű kérdés a *8-as út és a város viszonya*: az elkerülő út megépülése új helyzetet teremthetne, új lehetőségeket nyújthatna a településmenedzsment számára.)

A **Rába folyó** jelenléte különleges értéke a városnak, az ezzel összefüggő lehetőségek azonban az utóbbi időkig erősen töredékesen (egy-egy rendezvényhez kötődően) voltak a turisztikai szempontból kihasználva. 2006 évben, a régóta napirenden szereplő fejlesztési törekvések komoly mérföldköveként elkészült a csónakkikötő fedett pihenővel, ahol a felépült 170 m² alapterületű épületben a turisták (és nemcsak a vízitúrázók) fogadásához kulturált körülmények állnak rendelkezésre. A beruházással azonban még nem fejeződtek be a teendők, a folyópart kínálta lehetőségek további lépéseket sürgetnek, egy esztétikus, színvonalas és turistabarát – tágabb városi teréhez szervesen illeszkedő - környezet kialakítása irányában.

A fentieket illetően fontos szempont, hogy *a négy városképpel összefüggő markáns elem viszonya*, a Batthyány Kastély épületegyüttese, az óváros hangulata, e kettő kapcsolata és a kastélypark mint a két városi beépített terület kiegészítő zöldterületi attrakciója a Rába parttal együtt *komplexen* jelent valóban erős turisztikai vonzerőt.

A **termálvíz**, mint turisztikai érték az utóbbi időben, bizonyos körülmények változásával összefüggésben Körmenden is kezd az érdeklődés középpontjába kerülni. Az alapot az adja, hogy a város területe és térsége jelentős (47°C-os) termálvíz készlettel rendelkezik, a városban végzett mély próbafúrások során nagy kiterjedésű és kapacitású termálvíz készletet tártak fel, az ezzel összefüggő lehetőségeket azonban az helyezi kedvező megvilágításba,

hogy a városban több kapcsolódó kezdeményezés is indult. Egyfelől a *kastélyhasznosítási koncepció* körvonalazásánál megfogalmazódott, hogy „mivel a *kulturális és konferencia turisztikai program valamint a termálturizmus kölcsönösen kiegészítenék és erősítenék egymást* felmerül annak kérdése, hogy miként lehetne összekapcsolni a városi fürdő beruházási elképzeléseit a kastély és környezetének fejlesztésével”. A probléma megoldására, a termálvíz gyógyászati, illetve wellness célú felhasználására a tervezők több helyszínt is számításba vettek. Másfelől: egy olasz befektetői kör *nemzetközi szórakoztatóközpont* (benne szálloda, étterem, termálvizes medencék, diszkó, pizzéria) építésének szándékát jelezte volt Olip cipőgyár területén, mely tőkebefektetés jelentős lökést adhat a folyamatoknak. A tervezett milliárdos nagyságrendű beruházáshoz szükséges feltételek megteremtése (pl. konkrét üzleti szándékok és tervek kikristályosodása, körforgalmi csomópont kiépítésének előkészítése a 8-as főúton) folyamatban van.

A egyedi fenti értékekre és határozott szándékokra markáns helyi turisztikai termékfejlesztés építhető, amelyben helyet kaphatnak a város kulturális adottságai (pl. Helytörténeti Múzeum), a hagyományos és új rendezvényei (a csónakfelvonulástól a Körmendi Napokon át akár a Rába-parti Magyar Ünnepig), a kistérség egészének akár eseti vagy kis intenzitású vonzástényezői (a Döröskei és Vadása tavaktól a Kék Túra útvonalon át klasszikus falusi turizmusig) is.

A viszonylagos vonzerőgazdagság ellenére – amint azt a keresleti információk mutatják – még nem olyan élénk a város turizmusa, mint amilyennek azt az érintettek látni szeretnék. Ennek okai közt– a fenti, épp csak elindult folyamatok, a helyi termékfejlesztés kezdeti stádiumban volta mellett - jelenleg még előkelő helyen áll a *fogadóképesség elégtelen volta* is (szállásférőhelyek szűkössége, magas szintű szállodai kapacitás, a turisztikai infrastruktúra egyéb elemei, marketing és menedzsment) is. E szféra fejlesztésének ugyancsak nagy figyelmet kell szentelni a turisztikai termékfejlesztés kiemelt elemeinek megvalósítása mellett.

2.4. Közlekedési, műszaki és kommunális infrastruktúra

2.4.1. Közlekedési infrastruktúra

Körmenten a Vasi Volán üzemeltet helyi járatokat, csakúgy, mint a hasonló nagyságú Celldömölkön, Kőszegen és Sárváron. A városi vonalhálózat Sárvár után a leghosszabb, 19 km, de a viszonylatok száma csekély, mindössze kettő, ami a legkevesebb a kisvárosok közül. Ugyanezt lehet mondani a szállított utasok számát illetően, a 38 ezer fő (2004-ben), még tizedannyi sincs, mint a szintén 12 ezer lakosú Kőszegen (25. táblázat). Ez háromszor haladja meg a város lakosságát, ami nagyon kicsi, a többi kisvároshoz képest.

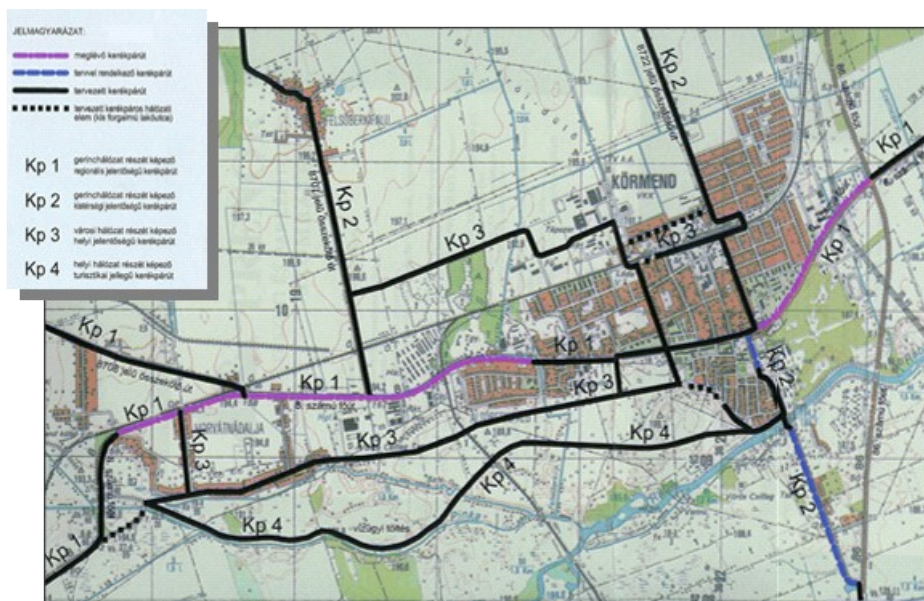
25. táblázat: A városi tömegközlekedés néhány adata Vas megye kisvárosaiban (2004)

Település	Viszonylatok száma (db)	Vonalhálózat (km)	A szállított utasok	
			száma (ezer fő)	a város népességéhez képest (hányszor több)
Celldömölk	6	16	1522	133,5
Csepreg	-	-	-	-
Körment	2	19	38	3,1
Kőszeg	6	11	491	40,9
Répcelak	-	-	-	-
Sárvár	9	22	224	14,6
Szentgotthárd	-	-	-	-
Vasvár	-	-	-	-
Átlagosan	5,2	17	569	11,1

Forrás: Megyei statisztikai évkönyvek 2004. KSH

A városon belüli közlekedés szempontjából a jövőben – különösen a 8-a út elkerülő szakaszának megépülése után - a mainál jelentősebb szerepet kaphat a kerékpárhasználat. A kerékpárút-hálózat fejlesztéséhez a város kész koncepcióval rendelkezik, a megvalósítás csak a források függvénye.

10. ábra: Körment város kerékpárút-hálózatának tanulmányterv szerinti helyszínrajza

Forrás: Körment város kerékpárút-hálózatának kiépítése – Tanulmányterv. Linakron Mérnöki Kft, 2005.

2.4.2. A lakáshelyzet és a lakások infrastrukturális felszereltsége

Körmenden 2005 év elején összesen 4838 db lakást tartottak nyilván, ez 2,9 százalékos emelkedés a 2001. évi népszámlálás óta és ez megegyezik a vasi kisvárosok átlagával. A városban 2001 óta évente mintegy 40-45 db lakást építenek. A lakások mélyebb elemzését azonban csak a népszámlálás idejére lehet elvégezni.

26. táblázat: A lakóegységek megoszlása, a lakott lakások aránya (%) 2001-ben

Megnevezés	Lakóegység összesen	Ebből		Lakott lakás (%)	100 lakásra jutó lakó
		lakás	Üdülő		
Celldömök	4489	4483	1	95,3	271
Csepreg	1240	1218	19	91,0	302
Körmend	4726	4699	13	96,0	277
Kőszeg	4561	4270	260	93,3	272
Répcelak	1012	1011	-	96,2	276
Sárvár	6026	5937	80	93,9	278
Szentgotthárd	3107	3089	7	94,2	283
Vasvár	1878	1872	1	89,6	276
Összesen	27039	26579	381	94,0	277

Forrás: Népszámlálás 2001. KSH Bp.

2001-ben a városban 4726 lakóegységet számoltak meg, ebből 4699 lakás, 13 üdülő és 14 egyéb intézeti háztartási lakóegység. Körmenden viszonylag kevés az üdülő, és azokat üdülésre használják, nem lakottak. A lakások nagyobb hányada lakott (96,0 %), mint a megye kisvárosaiban (26. táblázat), ami szerencsés dolog, hiszen viszonylag kevés a lakatlan, elhagyott lakás. Egy lakásban átlagosan 2,77 ember él, ami megegyezik a kisvárosi átlaggal.

Körmenden a lakások viszonylag fiatalok, hiszen a lakásállománynak közel 62%-a fiatalabb 35 évnél, vagyis 1970 után épült. Nagyon kevés a városban a 60 évnél régebben épült lakás, az állománynak mindössze 17,8%-a, ami Répcelak után a második legkevesebb a vasi kisvárosok közül (27. táblázat). Körmenden a lakások fele 1945 és 1979 közötti 25 évben épült, vagyis akkor, amikor a város népessége a legnagyobb mértékben növekedett. A lakásépítés üteme az 1980-as évtizedben sem csökkent jelentősen, a második legmagasabb volt a kisvárosok közül. A lakásépítés a rendszerváltozást követően országosan visszaesett, részint az állami tömeges lakásépítés leállása, részint a gazdasági átalakulást kísérő fizetőképes kereslet visszaesése következtében. Az 1990-es évek közepétől nőtt meg ismét, főleg a magánérs lakásépítés, innen az ezredfordulóig évente 50-60 új lakás épült. Összességében a lakások közel 10%-a 11 évnél fiatalabb volt 2001-ben, ami kedvezőbb arány, mint a kisvárosokban.

27.5. táblázat: A lakások megoszlása (%) építésük éve szerint 2001-ben

Megnevezés	1919 előtt	1920-1944	1945-1969	1970-1979	1980-1989	1990 óta
Celldömök	13,3	14,8	19,8	30,7	15,2	6,2
Csepreg	14,3	16,2	24,6	20,0	14,4	10,5
Körmend	11,9	5,9	20,4	29,5	22,5	9,7
Kőszeg	29,6	5,9	13,2	27,1	17,4	6,9
Répcelak	3,2	3,2	38,2	25,1	24,7	5,5
Sárvár	10,3	9,7	22,2	28,7	21,3	7,8
Szentgotthárd	17,3	12,9	21,8	21,9	14,9	11,7
Vasvár	12,9	16,7	29,3	18,8	17,1	5,1
Összesen	15,6	10,4	20,6	27,0	18,4	8,1

Forrás: Népszámlálás 2001. KSH Bp.

28. táblázat: A lakások megoszlása (%) a tulajdonjelleget és a használat szerint 2001-ben

Megnevezés	Tulajdonjellege			Használati jogcíme		
	személyi	önkormányzati	egyéb	tulajdonos	bérlő	egyéb
Celldőmők	91,4	7,6	2,0	88,5	11,1	0,4
Csepreg	94,5	4,4	1,1	92,8	6,9	0,3
Körmend	90,8	8,5	0,7	88,1	11,6	0,3
Kőszeg	88,2	9,2	2,6	84,2	15,4	0,4
Répcelak	96,4	1,6	2,0	95,4	3,8	0,8
Sárvár	92,0	6,0	2,0	88,6	11,0	0,4
Szentgotthárd	89,7	8,2	2,1	87,2	12,6	0,2
Vasvár	89,7	9,1	1,2	87,3	12,3	0,4
Összesen	90,7	7,7	1,6	87,7	12,0	0,3

Forrás: Népszámlálás 2001. KSH Bp.

A rendszerváltozást követően a lakók jelentős része megvásárolta lakását, ezért megnőtt a természetes személyek tulajdonában lévő lakások aránya Magyarországon. A Vas megyei kisvárosokban a lakások 90,7 százaléka van személyi tulajdonban, hasonlóképpen van ez Körmenden is. Az önkormányzati tulajdonú lakások aránya 8,5 %, ami Kőszeg és Vasvár után a legmagasabb arány (28. táblázat). Ugyanakkor a kisvárosok közül a legalacsonyabb az egyéb, vállalatok, cégek, vállalkozások és különféle szervezetek tulajdonában lévő lakás (0,7 %). A tulajdonjellegnek megfelelően a legmagasabb a tulajdonosok által használt lakások aránya, amely meghaladja a 88 %-t, ez magasabb valamivel, mint a kisvárosi átlag. Ebből is fakadóan kevesebb a bérlők által használt lakás, az állomány 11,6 százaléka, vagyis nem adják ki olyan arányban a tulajdonosok a lakásaikat, mint általában a kisvárosokban.

A körmendi lakások átlagosan valamivel kisebbek, mint a megye kisvárosaiban. Ugyanakkor 1990-hez képest jelentősen megnőtt a lakások mérete a városban. Ha mindehhez hozzávesszük, hogy 1990-ben még a körmendi lakások átlagosan nagyobbak voltak, mint a kisvárosokban, akkor az is egyértelművé válik, hogy a városban a lakások nagysága kisebb mértékben nőtt meg, mint a legtöbb kisvárosban. 2001-ben a körmendi lakások alapterülete 73 m², ez a legkisebb a kisvárosok közül (29. táblázat). Ugyanezt támasztja alá a 100 m² feletti lakások aránya is, ami a kisvárosokban 21,9 %, ugyanakkor Körmenden 17,9 %, és ez szintén a legkisebb arány a kisvárosok közül.

29. táblázat: A lakások szobaszám szerinti megoszlása (%) 1990-2001 között

Megnevezés	1990				2001			
	A szobák száma (db)				A szobák száma (db)			
	1	2	3	4-x	1	2	3	4-x
Celldőmők	14,9	54,2	25,6	5,3	9,8	40,0	35,3	14,9
Csepreg	13,8	43,7	29,5	13,0	8,9	34,5	30,2	26,4
Körmend	15,4	51,9	25,9	6,8	13,0	40,0	29,8	17,2
Kőszeg	16,9	55,0	21,7	6,4	13,1	46,7	25,8	14,4
Répcelak	5,6	39,4	40,7	14,3	2,9	34,4	40,3	22,4
Sárvár	12,9	52,9	26,9	7,3	10,0	41,5	32,3	16,2
Szentgotthárd	15,3	52,3	24,2	8,2	9,5	41,3	28,7	20,5
Vasvár	21,5	52,7	22,2	3,4	14,6	44,4	29,8	11,8
Összesen	15,5	53,2	24,8	6,5	11,3	41,7	30,5	16,5

Forrás: Népszámlálás 2001. KSH Bp.

A fentieket tükrözi a lakások szobaszám szerinti megoszlása, melyet a 2001. évi népszámláláskor mértek fel. Az tény, hogy 1990-hez képest jelentősen megnőtt a három és a 4-x szobás lakások aránya, az első 25,9 %-ról 29,8 %-ra, a másik 6,8 %-ról két és félszeresére 17,2 %-ra. Azonban így is több az egyszobás lakások aránya, mint a kisvárosi átlag, ugyanakkor elmarad attól a háromszobás lakások aránya attól (30. táblázat). A legnagyobb változás 1990-hez képest a kettőszobás lakások számának és arányának a csökkenésével következett be, hiszen az 1990-ben a lakásoknak több mint a felét tette ki, míg 2001-ben ez 40 %-ra csökkent, ám még mindig a kétszobás lakásokból van a legtöbb a városban.

30. táblázat: A lakások komfortossága és nagysága Vas megye kisvárosaiban (2001)

Megnevezés	Össz-komfortos	Komfortos	Fél-komfortos	Komfort nélküli	Szükség lakás	Alapterület (m ²)	
						100-x (%)	egy lakásra
Celldömölk	41,0	48,2	3,7	5,7	1,4	21,9	77
Csepreg	55,0	24,0	6,5	11,1	3,0	40,6	93
Körmend	64,2	27,0	2,4	4,3	2,1	17,3	73
Kőszeg	51,5	40,6	3,0	2,5	2,4	18,6	74
Répcelak	21,2	72,7	2,7	2,0	1,4	28,1	86
Sárvár	58,8	31,2	3,4	4,4	2,2	21,2	77
Szentgotthárd	60,3	27,0	4,9	5,6	2,2	27,7	82
Vasvár	41,4	35,0	8,0	12,1	3,5	20,6	76
Összesen	54,1	34,4	3,9	5,3	2,2	21,9	77

Forrás: Népszámlálás 2001. KSH Bp.

A lakások állagát legjobban a komfort fokozatok szerinti megoszlás mutatja. A körmendi lakások összességében komfortosabbak a kisvárosok lakásainál. Ez minden bizonnyal összefügg egyrészt a lakások korával, másrészt a távfűtésbe bekapcsolt lakások arányától. Körmenden a lakások fiatalok, az állomány 62 százaléka 35 évesnél fiatalabb, a távfűtésbe bekapcsolt lakások aránya pedig a legmagasabb (31,0 %) a kisvárosok közül. Ezek magyarázzák meg azt, hogy a körmendi lakásoknak közel 2/3-a (64,2 %) összkomfortos, ami messze a legmagasabb arány a megye kisvárosainak lakásállományához viszonyítva (31. táblázat). Ebből fakadva az összes alacsonyabb komfortfokozatban lévő lakások aránya elmarad a többi kisvárostól. Szerencsére nagyon kevés a városban a komfort nélküli és a szükséglakás.

31. táblázat: A lakóházak magassága és nagysága (2001)

Megnevezés	Emeletes házak (%)	100 házra jutó lakás	1	2-3	4-10	11-x
			lakásos			
Celldömölk	5,2	159	90,6	4,0	3,3	2,1
Csepreg	2,1	108	97,1	1,4	1,2	0,2
Körmend	9,0	206	84,4	4,8	5,3	5,5
Kőszeg	20,3	214	73,6	11,3	10,5	4,5
Répcelak	6,0	131	91,7	2,7	5,3	0,3
Sárvár	6,7	166	89,5	3,4	4,4	2,7
Szentgotthárd	6,3	154	89,3	5,0	3,7	2,0
Vasvár	4,0	135	93,6	2,4	2,5	1,5
Összesen	7,7	168	87,7	4,8	4,6	2,9

Forrás: Népszámlálás 2001. KSH Bp.

Mivel Körmenden viszonylag sok az 1960 és 1990 között épült emeletes tömbház, ezért Kőszeg után a legmagasabb az emeletes házak aránya, 9,0 %. Ebből fakadóan 100 házra átlagosan 206 lakás jut, másképp fogalmazva egy házban kettő lakás van, amely Kőszeg után szintén a legmagasabb (32. táblázat). Mindebből következően Körmenden magas a többlakásos házak aránya, sőt a 11-x lakásos házak aránya itt a legmagasabb. Ez egyébként összefüggésben van a 10 emeletes tömbházak viszonylag nagy számával.

2.4.3. Kommunális infrastruktúra, városüzemeltetés

A város villamos energia ellátó hálózata már évtizedekkel ezelőtt kiépült, elméletben minden lakás ellátott villamos árammal. A betáplálás Szombathely és Zalaegerszeg felől valósul meg, 120 KV-os vezetékkel. Magát a várost két 20 KV-os vezeték látja el árammal, az északi körvezeték a vasúton túli területeket, a déli (a Körmend – Szentgotthárd vezeték) a vasúttól délre eső városrészt, és a két vezeték a település nyugati részén találkozik. A többi vezeték kifeszültségű, a belvárosban jórészt földben, a külső részeken légvezetéként futnak. Összesen mintegy 20 transzformátor segíti az áramellátást.

A Rábán működik egy kiskapacitású (500 KW) vízi erőmű, amely az áramot az országos rendszerbe adja. A várost hőenergiával ellátó Régióhő-nek is van egy gázturbinás erőműve, amely a hőenergián felül mintegy 500 MW elektromos energiát is termel, amely szintén az országos rendszerbe csatlakozik.

A rendszer jól működik, a villamos energia ellátásra alapvetően nincs panasz, a jelenlegi igényeket kielégíti, és készen áll a cég (ÉDÁSZ-EON), valamint a rendszer a további lakossági és gazdasági igényeket kielégíteni. A legfontosabb, hogy a városnak ki kell jelölnie a településrendezési tervben, hogy hol lesznek új lakó és ipari területek.

A vasi kisvárosok közül Körmenden a legmagasabb a távfűtésbe bekapcsolt lakások aránya (31,0 %). Ezt a feladatot a Régióhő Kft, a három város (Körmend, Szentgotthárd, Vasvár) által alapított, 100 százalékos önkormányzati tulajdonban lévő cég végzi. A cég működteti az 1985-ben épített gázüzemű és a 2003-ban átadott faapríték fűtőerőművet. A gázüzemű kapacitása 10 MW, a másiké 50 MW, ehhez még egy 1 MW-os motor jön hozzá, így összesen 16 MW kapacitás áll rendelkezésre, ebből 12 MW van lekötve. Tehát lehetne még bővíteni a távfűtésbe bekapcsolt intézmények, lakások sorát. A legjobb megoldás az lenne, ha még több önkormányzati intézmény kapcsolódna rá a távfűtő rendszerre, iskolák, óvodák, esetleg a Batthyány várkastély. Mindez természetesen a vezetékrendszer bővítését jelentené.

Körmenden 1985-től kezdődően épült ki a vezetékes gázhálózat. A városi földgázhálózat a Zala megyéből Pókaszeptek felől húzódó távvezetéken keresztül kapcsolódik az országos hálózathoz. A földgáz távvezeték a Rába-híd közelében a MOL tulajdonában lévő átadóállomáson éri el a várost. Innen indul ki a 6 bar-os nagyközepnyomású gázvezeték, amely ellátja Körmendet gázzal. Az évek során egyre bővült a vezeték hálózat hossza, napjainkban éppen 70 km, amely Sárvár, Celldömölk és Szentgotthárd után a leghosszabb a kisvárosok közül (32. táblázat).

A gázszolgáltatást az ÉGÁZ végzi, a szolgáltatás minőségével az utóbbi években jelentősebb probléma nem volt. A hálózat bővülésével párhuzamosan nőtt a gázhálózatba bekötött lakások aránya is, amely 2004-ben kissé meghaladja a lakásállomány felét. Ez elmarad a kisvárosok átlagától és Vasvár, valamint Kőszeg után a legalacsonyabb. 2004-ben 2658 gázfogyasztó volt, ebből 2426 háztartás, az összes értékesített gáz mennyisége 12 ezer m³. Véleményünk szerint azonban ez nem probléma, nem negatívum, sőt lehetőséget ad arra, hogy a továbbiakban nagyobb szerepe legyen a város energiaellátásában az alternatív energiáknak.

A vezetékes vízellátásnak nagy múltja van a városban. Napjainkra Körmend és a csatolt települések lényegében vezetékes vízzel ellátottak. A vízellátást a Vasivíz ZRt. Biztosítja. A vízellátás vízbázisát 14 db mélyfúrású kút biztosítja, melyekből Körmenden kívül Magyaránadalja és Vasalja is kapja a vizet. A vízbázisok nem veszélyeztetettek, a víz minősége jó, nincs a víznek túlzott vastartalma. Figyelembe véve a vízfogyasztás alakulását, a jelenlegi vízbázis bővítése nem szükséges. A közüzemű vízhálózat teljes hossza 54,2 km, ennél csak Sárváron és a tagolt szerkezetű Szentgotthárdon van hosszabb hálózat. A belvárosi csövek, vezetékek kivételével a város többi részén lévők minősége megfelelő, a belvárosban középtávon a csere elengedhetetlen.

32. táblázat: A kommunális infrastruktúra néhány adata a Vas megyei kisvárosokban

Település	Víz	csatorna	gáz	víz	csatorna	gáz
	hálózat hossza (km)			hálózatba bekötött lakások (%)		
Celldömök	52,8	46,7	75,2	99,7	65,2	76,1
Csepreg	18,7	13,3	30,8	96,6	88,2	74,4
Körmend	54,2	23,4	70,0	96,6	68,6	50,1
Kőszeg	51,4	50,9	48,1	96,1	92,5	49,1
Répcelak	16,2	12,7	22,6	98,3	88,2	98,3
Sárvár	67,9	45,3	89,6	100,0	83,9	58,3
Szentgotthárd	55,7	36,9	72,3	96,6	69,7	53,7
Vasvár	34,0	9,0	45,4	100,0	34,8	36,2
Összesen	43,9	29,8	56,8	98,1	74,7	58,5

Forrás: Vas megyei statisztikai évkönyv, KSH. 2004.

2004-ben a lakások 96,6 százaléka van rákötve a vezetékes vízhálózatra, ez némileg elmarad a kisvárosok átlagától, pontosabban Kőszeg városa után a legalacsonyabb arányú (32. táblázat). A szolgáltatott víz mennyisége az utóbbi években nem emelkedett, 2004-ben 614 m³ volt.

Körmenden elválasztó rendszerű szennyvízcsatorna üzemel, 6 db MOBA típusú szennyvízáttemelővel, melyből 5 db van üzembe helyezve. A szennyvízcsatorna hálózat hossza 23,4 km, ami a felét sem teszi ki a vízhálózatnak. A háztartásoknak csupán 68,6 százaléka van rákötve a hálózatra, ez nagyon kevés, Celldömök és Vasvár után a legalacsonyabb a megye kisvárosai közül. Szükséges a csatornahálózat további bővítése és a rákötések arányának növelése. A városban a háztartásokból 300, az intézményekből és cégekből további 162 m³ szennyvíz keletkezik, ennek 100 százalékát tisztítják. A szennyvíztisztító ma már biztosítja az előírt tisztítási határértékeket, mivel mégépült az előkezelő. Kapacitása 3000 m³ (?).

A városban keletkezett lakossági hulladékot a ZALA-DEPO Kft végzi 2003. I. 1-től 10 éves szerződés alapján. A szállítást heti egyszer normál edényekkel végzi a cég, a szilárd hulladékot (kb. 2700 t/év) a zalaegerszegi depóba helyezi el. A háztartások 97,2 százaléka bekapcsolódott a szervezett hulladékszállításba, ez jóval magasabb arány, mint a vasi kisvárosoké általában. Körmendet ebből a szempontból csak Répcelak és Vasvár előzi meg. Lakossági szelektív hulladékgyűjtés még nem valósult meg, de 2003-ban volt egy sikeres pályázat erre, minek következtében 15 nagy konténer van elhelyezve, melybe lehetőség van szelektíven elhelyezni a hulladékot, annak, aki akarja. Ezeket a Müllex -Körmend Kft. viszi el a pályázati pénz terhére. A pályázat hamarosan lejár, szükséges lenne bevezetni a városban a teljes körű szelektív hulladékgyűjtést és hasznosítást. A közületi hulladékgyűjtést és szállítást a Müllex -Körmend kft. végzi, és szállítja a hulladékot a Harasztifaluban található korszerű hulladékgyűjtőbe. A város egyre csökkenő lakossági folyékony hulladékát a Florasca cég

szállítja el a horvátnádajai műszaki védelem nélküli földgödörös telepre. Ennek mennyisége csökkenő, 2004-ben 1,7 ezer m³ volt. A veszélyes hulladékok begyűjtését és elszállítását a cégek maguk intézik, többnyire a Megoldás Kft szállítja el, csakúgy, mint az önkormányzat intézményeiben keletkezett veszélyes hulladékot is.

Mindezek ellenére sokan rakják le a hulladékukat a város szélén lévő illegális hulladéklerakókba. Ezeknek a mielőbbi felszámolása nagyon fontos feladat.

33. táblázat: A városok néhány egyéb közművesítési mutatója (2001)

Település	távfűtésbe	melegvíz-hálózatba	belterületi utak hossza (km)	ebből: burkolt (%)	tisztított közterület (1000 m ²)	hulladékgyűjtésbe bevont lakás (%)
	bekapcsolt lakások aránya (%)					
Celldömölk	10,0	8,5	52	88,5	-	86,6
Csepreg	-	-	20	90,0	8	91,8
Körmend	31,0	0,9	51	84,3	15	97,2
Kőszeg	10,8	9,2	40	92,5	80	88,8
Répcelak	-	-	14	57,1	-	98,9
Sárvár	24,5	12,2	60	95,0	-	62,4
Szentgotthárd	15,5	-	55	74,5	125	90,0
Vasvár	18,6	7,0	32	68,7	17	98,4
Összesen	17,4	6,3	324	84,0	245	85,3

Forrás: Területi statisztikai évkönyv KSH. Budapest, 2004

Körmenden a belterületi utak hossza 51 km, ennél csak a celldömölki, a sárvári és a szentgotthárdi utaknak a hossza a nagyobb. Az utak 84,3 százaléka burkolt, ez megfelel a kisvárosok megyei átlagának, de a hasonló népességű kisvárosokban mind magasabb ez az arány (33. táblázat). Az utak üzemeltetését az önkormányzat 100 százalékos tulajdonában lévő Városgondnokság végzi, ugyanide tartozik a zöldterületek, játszótérek gondozása, karbantartása és a köztisztasági feladatok ellátása is. Az intézmény gépparkja nagyon elavult, különösen a téli útüzemeltetés (hó eltakarítás), az utak kátyúzása és a fák időszaki nyesése okoz gondokat. Cserélni kellene az IFA teherautókat, és szükség lenne emelőkaros gépre a fák nyeséséhez. Az önkormányzati utak műszaki állapota összességében rossz, a fő probléma az, hogy sok esetben teljesen hiányzik az utak alapja, ezért a nagyobb terhelést nem bírják, ezt támasztja alá a 2004-ben elfogadott útfelújítási terv is.

A Városgondnokság feladata a városi, közterületi zöldterületek fenntartása, gondozása. Mintegy 20 ha. városi zöldterület tartozik ide, de szerencsés lenne, ha a zöldterületek fejlesztése is az intézményhez tartozna. A városi fásítási terv készül, 2006 szeptemberében fogadja el várhatóan a képviselő testület. Játszóter 10 db van a városban, összterületük meghaladja a 3 hektárt. Több helyen jellemző, hogy a játékok nem felelnek meg az Európai Unió elvárásoknak. A Városgondnokság a felelős az utak és közterületek tisztításáért. Az összes városi tisztított közterület 15 ezer m², de igen sok probléma fakad a lakosság szemetelése következtében.

Körmenden összesen öt temető működik, ebből az izraelita temető a városi nagytemetőben, egy elkülönített részen. A sírkertek összes területe jelenleg 3,1 hektár. Az üzemeltetést a Kovacsik Bt. végzi egy közszolgáltatási szerződés keretében, a lakosság és az önkormányzat megelégedésére. Most készül egy új rész a városi nagytemetőben, mivel hamarosan a régiben elfogynak a sírhelyek. Fontos feladat lenne az utak minőségi kialakítása az új temető részben, a fásítás, valamint a ravatalozónál egy legalább 50 m²-es esőbeálló kialakítása.

2.5. A város településföldrajza

2.5.1. A település története és fejlődése

Körmend szerepe a településhálózatban az elmúlt évszázadokban többször is változott, de a város fejlődése alapvetően mindig is a Rábához kapcsolódott. Településtörténetének korai szakaszában elsősorban átkelőhely, ahová majd fontos kereskedelmi utak futnak össze. Később, a középkorban és az újkor hajnalán pedig erődített város, folyóra támaszkodó végvár, amelynek sorsát hol királyaink, hol pedig a tulajdonos földesurak viselték szívéükön. Átkelőhely és útsomóponthoz szerepe a XIX-XX. század fordulóján ismét erősödött: a kiépülő vasútvonalak és közutak pedig tovább bővítették kereskedelmi funkcióját.

A Rába árvízmentes teraszperemén valószínűleg már az őskor embere lakóhelyet épített. A régészeti feltárások 20–25 ember szerény tárgyi hagyatékát, rézeszközeit hozták a felszínre. Átkelőhelyként először a római korban jutott fontos szerephez: Arrabone néven egy kisebb őrállomás épült a mai város közelében, amely felügyelte a Borostyánkő-úton a Dráva felől Savariába tartó forgalmat, egyben biztosította az átkelést a folyón. A Borostyánkő-út – mint kereskedelmi útvonal – a középkorban is tovább élt. Ezt keresztezte Körmend térségében egy másik nagy fontosságú távolsági útvonal, a via Latinorum, az itáliai hadiút, amely a Vasvár–Veszprém–Fehérvár útvonalon haladt Esztergom felé, majd a tatárjárás után Budáig. Így a település a XIII. századi német–magyar, itáliai–magyar kereskedelem egyik fontos állomása lett, Vas megyében pedig – Vasvár mellett – jelentős lakott helyé vált. A körmendi átkelőhöz további három út futott össze déli irányból: az egyik Varasd, Csáktornya felől érkezett, a másik Kanizsától Nován keresztül, a harmadik pedig Pécs, Egerszeg irányából csatlakozott. A Rába északi partján a folyóval párhuzamos sárvári, és a hídvégi hídon át Vasvárról érkező grazi út érkezett, ami itt keresztezte a Szombathely–soproni út vonalát, s innen ágazott le a Németújváron keresztül Fürstenfeld felé haladó út is. A körmendi Rába-átkelőhöz így déli és délkeleti irányból öt, északról négy út csatlakozott, ami jelezte a földrajzi fekvésből származó előnyöket. A város kialakulásában és fejlődésében tehát a Rába-teraszperemnek, a római örökségnek és az útsomóponthoz volt döntő szerepe. Ótörök eredetű neve is ezt támasztja alá: „kümundu” magyarul erődítményvonalat, a gyeprürendszer részét, folyami átkelőhelyet jelent.

Körmend első okleveles említése 1238-ból származik. Itt mint Villa Curmend terra regis olvasható, azaz falu, amely királyi birtok. Városi kiváltságokat 1244-ben kapott IV. Béla királytól. A körmendi hospesek jogait és kötelezettségeit magában foglaló privilégium sokban hasonlított a korban kiadott más hospes-privilégiumokhoz: belefoglalták a szabad bíróválasztást, a szabad végrendelkezést és a vámmentes kereskedelmet Vas és Zala megye területén. A privilégium nemcsak azért volt fontos a település életében, mert biztosította a várossá fejlődésének jogi feltételeit, hanem azért is, mert a kereskedelemmel kapcsolatos királyi kiváltság – amit 1633-ig több királyunk is megerősített, sőt országossá bővítették –, előmozdította a település földrajzi fekvéséből származó lehetőségeinek jobb kihasználását is. A XV. század végén már rangos országos vásárokat szerveztek, amik hasznából az itt élő kereskedők mellett a helybeli kézművesek is részesedtek. Ugyancsak fontos volt a vízierővel történő gabonaörlés is.

A csendes gazdasági fejlődést – amit az sem tört meg, hogy Zsigmond király uralkodásától kezdve már nem királyi birtok, hanem oppidum – az ország történelmi sorsa terelte más irányba: a török korban a települést palánkfalakkal és árokkal vették körül. A fontos kereskedelmi központ erődített helyé vált, hiszen a Bécs ellen vonuló oszmán seregek útjába esett és meg kellett védeni a portyázó török lovasok rendszertelen fosztogatásaitól. A vár és a város földesura, Erdődy Péter horvát bán és dunántúli főkapitány 1560 körül telepített a

mezőváros határába török elől menekülő horvát jobbágyokat. Kanizsa várának 1600.évi elvesztésével pedig a Rába lett a török hódoltság határa, ami nagyban megnövelte a település fenyegetettségét. Körmennd hadászati jelentőséggel bíró „végvár” lett, falai közé németalföldi vallon zsoldosokat szállásoltak be, akik, ha nem kapták meg fizetségüket, szintén a környéket dúlták. (TÓTH I. GY. 1994) 1650-ben hajdúprivilegiumot kapott a város Batthyány Ádám dunántúli főkapitánytól, akkori földesurától, akinek nem titkolt célja az volt, hogy minden jobbágytelken hadra fogható katona legyen. A kiváltságolt hajdútelepülés szívóhatást gyakorolt a környék jobbágyaira, akik Körmenndre költözve mentesültek a robot, a telekadó és a kilenced alól.

Az 1600-as évek elejétől kezdve Körmennd sorsára három évszázadon keresztül nagy hatással volt a Batthyány-család. A település 1716-ban a főúri család szerteágazó birtokainak központja lett. Az uradalom irányításához hivatalokat szerveztek, megindult a majorátus működéséhez szükséges gazdasági épületek és a hivatalnoklakások építése. Az alkalmazottak többnyire Ausztriából és Morvaországból jöttek. A század közepére a város visszatalált a régi kerékvágásba: ismét jelentős iparral és kereskedelemmel rendelkező vonzó településsé fejlődött. Kiszolgált a fényes főúri udvartartást, az építkezések után pedig idegen mesteremberek, szakemberek telepedtek le a környékről. A városnak postakocsi állomása is volt, a hozzátartozó kovácsműhellyel és szállásokkal. Körmennden vezetett keresztül ugyanis a Bécs-Sopron-Szombathely-Csáktornya-Zágráb postakocsi járat, és itt volt elágazás Egerszeg-Kanizsa-Belgrád felé. II. József 1788-ban újabb vásártartási joggal ruházta fel a települést. 1809-ben, a napóleoni háborúk idején pedig Körmennd lett a francia birodalom legkeletibb pontja.

Fejlődésében újabb szakaszt a XIX. század hozott: a reformkorban, 1832-ben lett járási székhely, rá egy évre pedig tíz ágyas kórház létesült. 1846-ban rendezték a Rába-medrét. A kiegyezés utáni évtized is fontos változásokat eredményezett. A polgári közigazgatás kiépülésével összefüggésben, 1871-ben elveszítette mezővárosi rangját és nagyközséggé vált. Ugyanakkor járási székhely maradt, gyarapodó intézményhálózattal: három pénztintézet, járásbíróház, királyi telekkönyvi hatóság, közjegyzőség és királyi adóügyi hivatal működött a településen. Mindez növelte központi szerepét az 54 községből álló járásban. Nagy jelentősége volt annak is, hogy 1872-ben elérte a Győr-Szombathely-Graz vasútvonal, amit az eljövendő években újabbak kiépítése követett. 1899-ben helyezték üzembe a Körmennd-Németújvár közötti szárnyvonalat, ami a Batthyány uradalmat kötötte össze, 1906-ban pedig megindult a forgalom a Zalalövő-Muraszombat helyi érdekű vasúton, ami elérhetőséget teremtett a megye délnyugati települései felé. Körmennd tehát kisebb vasúti csomóponttá fejlődött, növekedett népessége – azon belül is a közlekedésben dolgozók aránya –, a környező területek mezőgazdasági termékeinek feldolgozására pedig kiépült az élelmiszeripar. Kereskedelmi szerepe tovább erősödött ez által is: az egyik központja lett az Ausztriába, Horvátországba, Olaszországba induló marhakivitelnek és az Ausztria, Németország, Svájc felé irányuló gabonakereskedelemnek.

Ezt a fejlődést szó szerint kettévágta a trianoni békediktátum, ami Körmennd számára is óriási károkat okozott. Elveszítette vonzáskörzetének jelentős részét, beszűkült a felvevőpiaca, csökkent a nyersanyagbázisa. Mindez súlyos következményekkel járt: két pénztintézménye bezárt a korábbi három közül, a tőkeszegény kisipar termelése leállt, emelkedett a munkanélküliek száma. Ugyanakkor még ezekben a nehéz években is megmaradt a tradicionális kereskedelmi funkciója: 1931-32-ben például négy szálloda és 15 vendéglő működött a településen.

A második világháború után elavult épület és közműállományt, valamint a település korábbi szerepköréhez képest hiányos intézményhálózatot örökölt. Az újjáépítésnél elsősorban a hidak

és a közlekedés rendbetételére koncentráltak. Szétosztottak több mint 2000 holdnyi Batthyány-földet is, gépállomást, majd termelészövetkezetet szerveztek. A város fejlesztését azonban a határközelség miatt az 1950-es években alapvetően visszafogták, közintézmény nem létesült ekkor. Csak az 1960-as években indul meg az iparosítás, méghozzá a háború előtti alapokra támaszkodva. A korábbi kiskereskedői és kézműves hagyományok elsősorban a könnyűipar felé orientálták a fejlődést, így az 1970-es évektől a gyógyszergyártás mellett a cipő-, fa-, illetve konfekcióipar kapott helyet a helyi gazdaságban.

1969-ben megszüntették a vasvári és a szentgotthárdi járást, a szentgotthárdi járás 29, a vasvári járás három községe került a körmendi járáshoz. Felsőberkit és Horvátnádalját pedig Körmendhez csatolták, ami így 71 község 60000 lakójának lett az igazgatási, ellátó és szervező központja, 1979-től ismét városi rangban. Egészségügyi ellátás tekintetében ez a központi szerep ekkor már több mint száz esztendőre nyúlt vissza, köszönhetően a Batthyány-Strattmann Kórház alapítójának és az intézet hírnevének. Az 1980-as évek végéig teljesen kiépült a víz- és az elektromos-hálózat, a gázvezeték pedig az 1990-es évek elejére érte el a csaknem 100%-os készültségi fokot. A telefonhálózat korszerűsödött, a város területén lévő utak háromnegyedét portalanították. Folyamatosan fejlesztették a csatorna- és szennyvízhálózatot.

A gazdasági élet a rendszerváltás utáni első években azonban a mélypontra zuhant. Megszűnő vállalatok, csökkenő foglalkoztatás, munkanélküliség jellemezte ezt az időszakot. Most viszont előnyt jelentett a határközelség: a privatizáció, majd azt követően a külföldi befektetők megjelenése gyógyírként hatott. 1996-ra a város elmozdult ugyan a mélypontról, de napjainkig ható gondot okozott az, hogy főleg csak külföldi érdekeltségű, többségében bémunkára és feldolgozásra építő gazdasági egységek, leányvállalatok települtek ide. Ausztria EU-tagsága után jelentősen visszaesett a határszéli bevásárló turizmus érdeklődése is a város iránt. E tekintetben az olasz turisták, valamint a növekvő népszerűségnek örvendő rábai vízi turizmus jelenthet némi reményt.

A város korai szerkezetéről kevés információnk van, de valószínűsíthető, hogy már az Árpád-korban két temploma állt, az egyik a mai katolikus templom helyén, a másik pedig a város ÉNY-i sarkában. A két templom, térbeli elhelyezkedéséből arra lehet következtetni, hogy az akkori város a Rába kanyarulatától északra két településrészből állt. A korábbi városrész az É-D-i kereskedelmi út nyugati oldalán épült ki a Szent Márton templom körül, míg a másik ettől kissé átlós irányban, az út keleti oldalán, a Szent Erzsébet templom körül elsősorban a vendégnépek letelepülésére szolgált. Ennek északi szomszédságában húzódott a piactér, ahol a vásárokat tartották.

A későbbi évszázadokban épült fel a város beépítetlen sarkában a vár, a mai kastély elődje. A Rába árterén lévő alacsony szigetre épített várkastély még a XVII. században is mindössze egy három szobából álló emeletes ház volt csupán, amit a Rábától táplált vizesárok védett. A karlsruhei levéltárban őrzött 1667-es térképen már felismerhető a vár, a szabálytalan ötszög alakú városfal a tornyokkal, a templom és a piactér, és kirajzolódnak a főbb tengelyei a mai utcahálózatnak is. Ez azt jelenti, hogy a város ősi magja, utcarendszere nagy vonalakban fennmaradt az évszázadok során, csupán az utcanévek változtak.

Voltak korszakok, amikor a városkép inkább szegényedett: nem kedvezett a fejlődésnek a Rákóczi-szabadságharc évtizede, amikor a vár többször cserélt gazdát, de gyakoriak voltak a tűzvészek is. Különösen pusztító volt az 1562-es, ami után hatévi adómentességet kapott a város az újjáépítésre. Ekkor Körmend két részből állt már: a 65 házat számláló, palánkokkal, árkokkal védett belső városból, ahol a vár is állt, és a katonailag kevésbé jelentős, 45 családnak otthont adó karó- és sövénykerítéssel elkerített külső városból. A lakóházak zöme sövényfalú, tapasztott épület volt, amihez vesszőt – földesúri engedéllyel – a határban vágtak.

Voltak szerencsére fejlődést hozó korszakok is: mindenképpen ilyen volt a település életében a Batthyány család letelepedése, a Rába-meder szabályozása és a vasút kiépülése. A XVIII. században lassan eltűnedeztek a városfalak és beépült a belvárostól északra lévő külvárosi rész. A század végén nyerték el mai arculatukat a kastély és melléképületei. Ezek, valamint az angol tájkertek felfogásában telepített kastélypark a város leglényegesebb épületegyüttesévé váltak. A kastély barokk főtengelye ugyanis a környék rendezője lett: a város tőle nyugatra került és ott épült újjá, kelet felé létesült a várossal azonos méretű park, a mai várkert. Mindez több évtizedes építkezést jelentett, aminek nemcsak az lett a következménye, hogy a kastély képes volt megfelelni az elegáns főúri udvartartás igényeinek, hanem az is, hogy a század végére Körmend Vas megye társadalmi életének egyik központja lett.

Közben megoldást kellett találni a gyakori árvízveszélyre is: szabályozták tehát az erősen kanyargó Rába medrét, így a munkálatok után be tudták építeni a belvárostól délre lévő korábban árvíz járta területet is. A város fokozatosan vette birtokba a túlsó oldalt is, megépült a töltés, az épülő Rába-híd pedig az új út (a mai Bajcsy-Zs. u.) végébe került.

Tovább bővült a városkép II. József türelmi rendelete után: előbb az evangélikus, majd a református templom épült meg, mindez északi irányú bővülést jelentett. Nem sokkal később lehetőség nyílt a nyugati irányú terjeszkedésre is, azáltal, hogy lecsapolták a település és a Berkifalu közti ártéri mocsarat. Az uradalmi jobbágyság egyre inkább kiszorult a város peremére, míg befelé az iparosok, kereskedők építkeztek.

Lassan kialakult a belső város mai képe: az utcák klasszicista háztömböket és egyre több emeletes házat fogtak közre. 1799 és 1810 között átépítették a kastélyt, megépült a sóhivatal és az uradalmi tiszti lakóház. Az iparosok a piactér közelében nyitottak műhelyeket. Ezt az építkezési kedvet akasztotta meg az 1816-os minden addiginál pusztítóbb tűzvész, hogy utána újult erővel folytatódjon a munka. Tervszerű városrendezéssel új városképet alakítottak ki. Szorgalmazták az újjáépítésnél a téglát és a cserépet használatát, az utcára néző homlokzatú házak építését. Akik ezeknek a szabványoknak nem tudtak megfelelni, azoknak a házaikat ledöntötték, s ugyanígy jártak azok is, akiknek a háza útban volt a szélesebb utcák kialakításánál. A legnagyobb mértékben a mai Rákóczi u. környékét alakították át.

A század második felében a vasútvonalak kiépülésével a város tovább terjeszkedett észak felé: a pályaudvar a várostól észak felé épült meg, és nem sokkal később, az 1900-as évek elején a település már túl is lépte a vasút vonalát. A túlsó oldalon így egy újabb városrész keletkezett. Ezzel egy időben épültek tovább a Körmendet átszelő országút mentén és az abból leágazó utcákban a városias külsőt sugárzó romantikus és eklektikus emeletes épületek.

Az első világháborút követő gazdasági nehézségek ellenére a város észak, északkeleti irányban tovább terjeszkedett. Elsősorban a kertés, családi házas városrész területe növekedett a Rókkant- és a Tisztviselő-telepek kiépülésével. 1942-ben csatolták Körmendhez a falusias beépítésű Alsóberkifalut.

A második világháború után Körmend viszonylag kedvező városszerkezetet örökölt azzal, hogy városmagja már kialakult. Ugyanakkor politikai okok miatt a következő években a város arculata keveset fejlődött. Ekkor került felparcellázásra az üggetőpálya területe, valamint a Somogyi B., Nap és Hunyadi utcák még beépítetlen részei. Az 1960-as években megindult a fejlesztés: közel 1300 új lakás épült bő évtized alatt. Igaz, 1963-ig, a konkrét rendezési tervek elkészültéig inkább a koncepció hiánya jellemezte a városépítést. Az új családi házak megépültevel a település kelet-nyugati irányban terjeszkedett, a Rábától délre pedig hétvégi házak létesültek. Az új ipari létesítményekkel a korábbi mezőgazdasági jellegű település átalakult, iparosodott. Megépültek az addig hiányzó közösségi intézmények is. Az új beruházásokat követte a közműhálózat rekonstrukciója: a vízellátás biztosítása, földutak portalanítása. A sietségnek és sokszor az átgondolatlanságnak az lett az ára, hogy a műemlék

épületek megsínylették az iparfejlesztés időszakát: például a cipőgyár és a volánteleg elhelyezése a Várkertben, műemléki és természetvédelmi környezetbe történt.

11. ábra: Körmenđ beépített területének változása az Árpád-kortól napjainkig

Forrás: Lenner T. 2005.

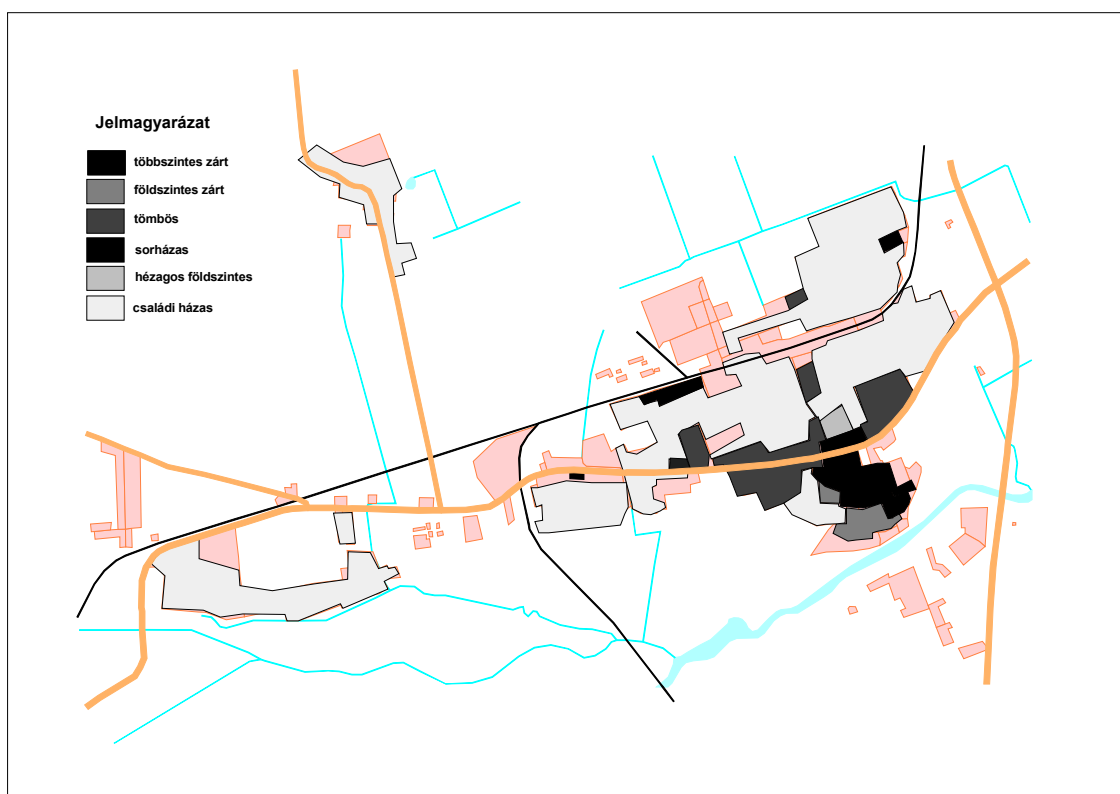
2.5.2. A város beépítése

A város beépítése jellemzően kisvárosias, a dunántúli egykori oppidumokhoz hasonlóan horizontálisan viszonylag zárt, vertikálisan erősen tagolt. Ez utóbbit mutatja, hogy az emeletes épületek aránya a városban 8,9 %, ami nagyon magas a hazai városok átlagához viszonyítva. Magasabb az emeletes épületek aránya itt, mint például Debrecenben, Kaposváron, Nyíregyházán, vagy éppen Kecskeméten. Vas megyében a kisvárosok közül csak Kőszeg előzi meg e téren.

A városban, a hazai beépítési típusok közül csaknem mindegyik előfordul, hiányzik, pontosabban csak néhány helyen (Felsőberkifalu, Horvátnádalja) fordul elő, a falusias fésűs beépítés, amit éppen a ritkasága miatt nem ábrázoltunk. Nem találhatóak villák a városban, így villaszerű beépítés is hiányzik, végül még nem épültek lakóparkok sem.

A városmagban, viszonylag nagy területen jellemző a többszintes beépítés, a főút belvárosi szakaszán, a főúttól délre a Bem József úttól a Batthyány kastélyig, illetve attól délre a Bajcsy Zsilinszky utca rövid szakaszán (12. ábra). A házak zömmel egy, esetleg kétemeletesek, közülük több műemlék, vagy műemlék jellegű. A történelmi városmag déli része, a Mikes Kelemen utcától délre zárt földszintes beépítésű, de ennek területe csökken, az átépítések következtében. Ez a városrész Körmenđ legrégebben beépített területe, amely ma még alapvetően megőrizte kisvárosias, polgári jellegét. A hézagos földszintes beépítésű terület, hasonlóan a legtöbb városhoz, Körmenđben is jelentősen lecsökkent, csupán kisebb foltokban található ma már.

12. ábra Körmend beépítése

Forrás: saját szerkesztés

Az 1960-as évtizedben kezdődött meg a városban a lakótelepek építése, és vele együtt jelent meg a többszintes tömbös beépítés. Ilyen jellemző a Bartók Béla lakótelepen, a Rákóczi Ferenc út két oldalán a Deák és a Munkácsy utcák között, magában foglalva a piac környékét is. Végül tömbös a beépítés a Kórház és az Autóbusz pályaudvartól délre a Thököly és a Kossuth utcák köze. A tömbházak döntő többsége négyemeletes, csak egy épület ennél magasabb.

A város belterületének a legnagyobb részén a földszintes családi házak a jellemzők. Dominánsan ilyen a beépítés a főúttól északra eső városrészben, a Tisztviselő telepen, a vasútvonaltól északra fekvő városrészen, Alsó- és Felsőberkifaluban, valamint Horvátnádalján.

2.5.3. Körmend funkcionális tagolódása

Körmend funkcionális szerkezete viszonylag egyszerű, de megtalálható a városban a perifériális bevásárlóközpontokon kívüli összes, a nagyobb városokban is jellemző funkcionális terület. Így funkcionálisan megkülönböztetünk városközpontot (ez a nagyobb városokban megfelel a központi üzleti negyednek), belső és külső lakóövet, ipari területet és városi zöldterületet. Körmenden jól, markánsan elkülönülnek ezek a különböző funkciójú városrészek.

13. ábra Körmend funkcionális tagolódása

Forrás: saját szerkesztés

A városközpont a régi városmag környékén található, kicsiny, de magán viseli a funkcionális városközpontok minden jellegzetességét. Kiterjed a város főutcáját jelentő Rákóczi Ferenc utcának a Hunyadi és a Deák utcák közötti szakaszára, de jelentősen megnyúlt a főúttól délre egészen a Dienes és a Bajcsy Zsilinszky utcáig. A városközpontban található a város legfontosabb központi funkcióit megjelenítő intézmények, hivatalok és üzletek. Magában foglalja a Batthyány kastélyt, ahol színház, kiállító terem és múzeum működik, itt van a város két középiskolája és a Zeneiskola, a legtöbb hatóságot és igazgatási intézményt is itt találjuk (Polgármesteri Hivatal, Városi Rendőrkapitányság, Földhivatal, Bíróság, Ügyészség), de itt a legnagyobb az üzletek, vendéglátóipari egységek és a különböző szolgáltatások sűrűsége is. A városmag beépítése sűrű, zárt, vertikálisan tagolt. Többnyire többszintes és földszintes zárt beépítés jellemzi.

A városmagot északról, nyugatról és délről veszi körbe a belső lakóöv. Ez a városi terület funkcionálisan lakóövezet, de néhány, nem lakófunkciójú intézményt is magában foglal. Több általános iskola, a piac, az uszoda a sportcsarnokkal, és elszórtan üzletek vannak ebben a lakóövben, és itt található a Városi Kórház és Rendelőintézet a Bercsenyi – Katona – Munkácsy – Rákóczi utcák által határolt területen (13. ábra). A beépítés már kevésbé zárt, zömmel családi házas, de három jelentős területen többszintes tömbös, ugyanakkor előfordul sorházas beépítés is.

A külső lakóöv valójában már nem övszerűen helyezkedik el a városon belül, hanem a csatolt településeket, valamint a vasútvonalon túli városrészt foglalja magában. A külső lakóöv csaknem tisztán lakófunkciójú terület, benne munkahelyek, intézmények már nem, vagy csak elszórtan, kismértékben található. A külső lakóöv beépítése ritka, itt döntően földszintes (tetőteres) családi házak vannak, néhány helyen (Horvátnádalja, Felsőberkifalu) még előfordul falusias, fésűs beépítés is.

Az ipari terület nagysága Körmenen, a kisvárosokhoz képest, jelentős. Az első, ma már a legkisebb ipari terület a vasútállomástól, a vasútvonaltól északra alakult ki, az újabbak részben még a vasút hatására (nyugati ipari terület), részben a közutak hatására (keleti ipari terület) alakultak ki. A rendszerváltozást követően jelentősen megnőtt az ipari terület nagysága, elsősorban a 8-as főútvonal mentén, a város nyugati részén.

Körmenen két tényezőnek köszönhetően, számottevő a városi zöldterületek aránya. Egyrészt a város déli részén folyik a Rába folyó, melynek mentén hosszan elnyúlva található árteri erdők, a strand, csónakházak, városi kiskertek. Másrészt a Batthyány kastélyhoz tartozik egy, sajnos jobb napokat is megélt hatalmas Várkert (Arborétum), ma természetvédelmi terület. Ebben sportpályák és játszótér is található, de az állaga a Várkertnek jelentősen leromlott. E két nagy városi zöldterület a város délkeleti részén található, itt van a település „tüdeje”. A fentiekben túl öt városi temető, kisebb sportpályák és parkok alkotják még a városi zöldterületet.

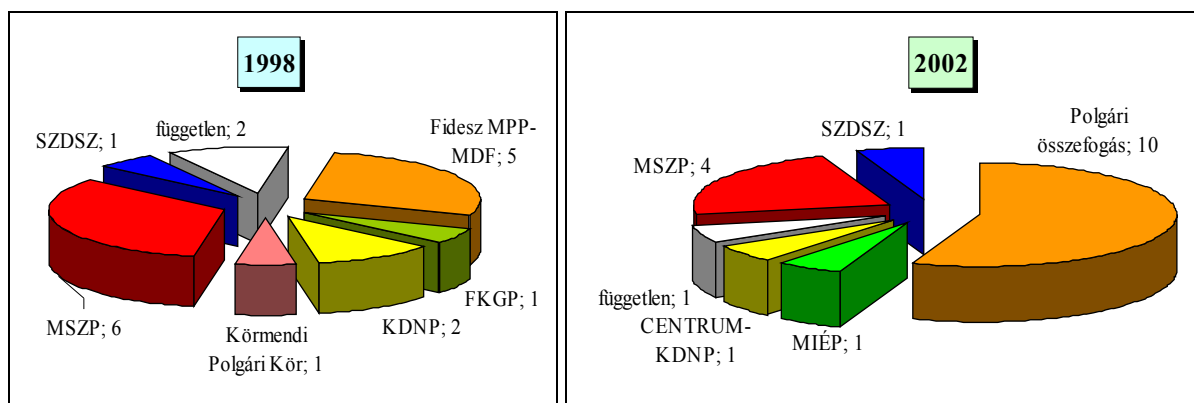
2.6. Városfejlesztés, várospolitika

2.6.1. Intézményi, politikai háttér

A város irányítását végző önkormányzat, illetve képviselőtestülete a rendszerváltozás óta minden ciklusban kellő stabilitással működött, a városirányítás politikai háttere szilárdan kiépült. A várost vezető koalíciók pártkötődési és személyi összetételét a választások rendszerint megváltoztatták ugyan (pl. 14. ábra), a váltások azonban nem okoztak számottevő törést a folyamatokban. A város vezetésében a parlamenti pártoknak van döntő szerepe helyi szervezeteik révén. E tény biztosítja az országos politikához, döntési központokhoz való – hivatalos kapcsolatokat kiegészítő - kötődés (formális és informális) csatornáit, aminek jelentősége a központosított forráselosztás mai rendszerében nem csekély.

A két legutóbbi önkormányzati választáson a polgármester-választást különböző párt által támogatott jelöltek (MSZP, majd Polgári Összefogás) nyerték, de a képviselőtestületben a polgármestert adó párt 1998-ban nem rendelkezett többséggel. Noha a pártpreferenciák (és értékrend-eltérések) szükségképpen vezetnek bizonyos kérdésekben eltérő válaszokhoz, Körmenen a helyi politikát nem jellemezte az országos politika által kijelölt törésvonalak menti éles szembenállás. Az utóbbi években a településfejlesztésre vonatkozóan megfogalmazódott szervezeti-, párt- és egyéni programok közt meglehetősen nagy az átfedés, a helyi közélet szereplői a legfontosabb célokban azonos álláspontot foglalnak el.

14. ábra: A képviselőtestület megoszlása 1998 és 2002 után, támogató szervezetek szerint

Forrás: Országos Választási Iroda, www.valasztas.hu/

A Polgármesteri Hivatal szervezeti felépítését és ügyrendjét (egyebek mellett) 2003 évben átvilágító Vikárius Kft., az alábbi eredményeket rögzítette:

„Az Ügyrend, illetve az Alapító Okirat szerint a Hivatal nem önálló jogi személy, saját költségvetési előirányzata körében önállóan gazdálkodó költségvetési szervként működik. Gazdálkodási szempontból két részben önálló költségvetési szerv tartozik hozzá, Körmend és Vidéke Kistérségi Területfejlesztési Társulás, valamint a Körmendi Cigány Kisebbségi Önkormányzat.” „A Hivatal belső szervezeti tagozódása: Szervezési és Jogi Csoport, Igazgatási Iroda, Gazdasági és Pénzügyi Iroda, ezen belül Költségvetési Csoport és Adócsoporthoz, Műszaki és Városgazdálkodási Iroda, Gyámhivatal.” „A Hivatal összlétszáma 53 fő a következő megoszlásban: jegyző 1 fő, Szervezési és Jogi Csoport 7 fő, Igazgatási Iroda 14 fő, Gazdasági és Pénzügyi Iroda 16 fő, Műszaki és Városgazdálkodási Iroda 11 fő, Irodán kívüli személy 1 fő, Gyámhivatal 3 fő.”

„A Polgármesteri Hivatal szervezetében az önkormányzat megalakulása óta nem volt változás, a jogszabályi változásokból eredően a hatáskör telepítésekre került sor az egyes szervezeti egységekhez. Célszerű bizonyos hatósági feladatok átcsoportosítása, illetve a beruházások vonatkozásában bizonyos feladatok jobb és hatékonyabb ellátása. A Polgármesteri Hivatal létszáma - a szükséges átcsoportosításokat követően – a feladatok ellátásához szükséges és elégséges. A Hivatal vezetésében törekvés tapasztalható arra, hogy minél magasabban kvalifikált munkatársak kerüljenek az egyes szervezeti egységekhez.”

A Hivatal feladatellátása fejlesztés érdekében az átvilágítás alapján „elengedhetetlenül szükségesnek” mutatkoztak – s időközben elindultak - az alábbi változtatások:

- ❖ „intézményfelügyeleti továbbképzés,
- ❖ Közigazgatási közgazdaságtani ismeretek elsajátítása,
- ❖ a számítógépes ismeretek megszerzése és fejlesztése,
- ❖ a munkavégzés során a számítógép használatának teljeskörűvé tétele munkafolyamat alapon minden szervezeti egységben
- ❖ belső ellenőrzés radikális megerősítése
- ❖ feladatellátási adatbázis rendszerek létrehozása és kezelése
- ❖ elektronikus levelezés kiterjesztése
- ❖ szaknyelvi ismeret fejlesztése (angol, francia),
- ❖ európai uniós pályázati és elszámolási ismeretek radikális fejlesztése többletlétszámmal.”

„A Hivatalban teljesítményértékelési rendszer működik a köztisztviselői törvény szabályai alapján, [...] a jegyző az irodavezetőkkel és a polgármesterrel egyeztetve – a szakszervezet bevonásával – olyan jutalmazási rendszert alakított ki, amely nagyrészt független a fizetésektől, a leterheltséget, a munka minőségét és az ügyfelekkel való bánásmódot veszi alapul.”

A hivatal működése az alapvető feladatellátás biztosításán túl is folyamatos javításra szorul: a hatékonyság és az eredményesség növelése minden – akár profitorientált, akár nonprofit – szervezettel szemben lényeges követelmény. Mivel Körmend önkormányzati hivatalára vonatkozóan hatékonyságra irányuló felmérés nem készült, így a működés megalapozott minősítése nem végezhető el, de azoknak az *üzleti életből átvett alapelveknek* (mint pl. minőségelv, fogyasztóorientáció, hatékonyság stb.) *érvényre juttatása*, melyek egyre inkább előtérbe kerülnek a nonprofit szférában is (vö. a Hivatal, mint *szolgáltató*), egzakt helyzetelemzés ismerete nélkül is nagy hangsúllyal javasolható.

2.6.2. Fejlesztési elképzelések

Körmend elmúlt évtizedbeli fejlődési pályáját – miként a többi városét is – erőteljesen behatárolták azok a külső kényszerek, melyek az ország makrogazdasági helyzetéből és az önkormányzati rendszer szabályozásának aktuális körülményeiből fakadtak, viszonylag szűk mezsgyét hagyva a saját stratégiai elképzelések megvalósításának. Mindamelllett a helyi fejlesztések tekintetében komoly *tervező aktívás* zajlott/zajlik aminek eredményeképp számos nagyszabású elképzelést fogalmazódik meg, de az elmúlt években a *megvalósult beruházások* száma és nagyságrendje is figyelemre méltó.

34. táblázat: Fejlesztési elképzelések a legutóbbi önkormányzati ciklusprogramban

Forrás: Körmend város önkormányzati programja 2002-2006
Körmend város versenyképességének megerősítése és növelése, a határon átnyúló együttműködési lehetőségek kihasználása
Ipari park vagy termelőövezet létrehozása
<i>A kis- és középvállalkozások működési feltételeinek javítása, a vállalatok közötti együttműködés elősegítése</i>
<i>A közlekedési infrastruktúra fejlesztése (9. és a 8. számú főutak, vasút)</i>
<i>a potenciális új osztrák-magyar kapcsolatok felkutatása</i>
Felkészülés az EU-csatlakozásra
<i>A döntéshozók és a döntéselőkészítők, valamint -végrehajtók megismertetése az uniós elvárásokkal, szabályokkal és eljárásrenddel</i>
Pályázati csoport létrehozása a Polgármesteri Hivatalban
<i>A város polgárainak tájékoztatása (önkormányzati információs újság, polgármesteri internetes honlap elindítása, széleskörű városi egyeztető fórum létrehozása)</i>
Körmend lakossága életminőségének javítása
Munkahelyek védelme, új munkahelyek teremtése
Szociális feladatok: az Egészségügyi és Szociális Intézmény átalakítása Gondozási Központtá, az Idősek Gondozóháza bővítése
<i>Az egészségügyi alapellátásban dolgozók körülményeinek javítása, Alapellátó Centrum kialakítása</i>
<i>Otthonteremtési program; bérlakásépítés és a meglévő, alacsonyabb komfortfokozatú lakások felújítása és korszerűsítése, illetve építési telkek kialakításának előmozdítása</i>
<i>Párbeszéd az ifjúság és a döntéshozók között</i>
<i>A tömegsportra nagyobb támogatása</i>
<i>Az épített környezet védelme: pályázati alap létrehozása a városképi szempontból meghatározó épületek homlokzatának felújítására; közterületek állapotának javítása, illetve a játszóterek felújítása és bővítése</i>
Infrastrukturális fejlesztések: csatornahálózat bővítése; a csapadékvíz-elvezetés megoldása; hulladékudvar kialakítása
Biofűtőmű hasznosítása bérbeadással
<i>A közlekedési infrastruktúra: Mátyás király utca korszerűsítése; kerékpárút-hálózat rekonstrukciója és bővítése; tömegközlekedési szolgáltatások fejlesztése; a várost elkerülő út szorgalmazása</i>
<i>A központi temető bővítése és vezetékes vízzel ellátása</i>
Oktatási-nevelési és közművelődési intézmények: Az alapfokú oktatási intézmények fejlesztésének fokozott támogatása; koncentráció az óvodák és kisebb intézmények vonatkozásában; a városban működő kulturális és művészeti csoportok működésének támogatása
A város arculatának megfogalmazása és kialakítása
Átfogó koncepció kidolgozni városunk méltóbb megjelenítéséhez
Megoldás a Batthyány kastély hosszú távú hasznosítására
Várkert rekonstrukciója
A történelmi városmag rendbetétele, a Szabadság tér rehabilitációja, kapcsolódó sétálóutca átalakítása
A Luca-napi vásár újjáélesztése, zenés, szabadtéri rendezvények a fő téren
Batthyány-Strattmann Lászlóhoz kötődő emlékhelyek ápolása, a vallási turizmus alapjainak megteremtése
A Rába turisztikai lehetőségeinek kihasználása: csónakkikötő, kulturált táborhely, színvonalas turisztikai szolgáltatások, megfelelő fürdőhely kialakítása
A turisztikai háttérpar kialakulásának ösztönzése
A Csörnöc és a Herpenyő környéke természeti védelem alá helyezésének kezdeményezése

Lényeges eleme a tervező munkának és a megfogalmazódó fejlesztési elképzeléseknek, hogy azok tekintetében lényegében városi konszenzus tapasztalható. Az utóbbi évtizedben megformált *különböző fejlesztési koncepciók egymáshoz hasonló szemléletben készültek és túlnyomórészt azonos elemekből állnak* – még az ab ovo politikai programok is „a négyéves cikluson túlmutatás” igényével fogalmazódtak.

A fentiek szerint kikristályosodott fejlesztési leltárt jól reprezentálja a jelenleg érvényes önkormányzati program (34. táblázat). E dokumentum az általános elveken és távlati célokon („a város térségbeli pozíciójának, versenyképességének megerősítése és növelése, a határon átnyúló együttműködési lehetőségek kihasználása”; „felkészülés az EU-csatlakozásra; „Körmend lakossága életminőségének javítása”; „a város arculatának megfogalmazása és kialakítása”) túl számos konkrét fejlesztési elképzelést is rögzít – mivel ezek még csak töredékesen valósultak meg a lista a város hosszú távú fejlesztési programjához is alapot nyújt. A különböző dokumentumok egységes szerkezetbe illesztése és kiegészítése azonban többlet-értéket nyújthat. Az számos előzményre épülve előálló „hivatalos”, s a remények szerint konszenzuson alapuló hosszú távú városfejlesztési koncepció fő értéke a léte: a különböző szintű és tartalmú tervek sokasága helyett egyetlen dokumentumba foglalja a város fő céljait és fejlesztési irányait, orientációs alapot nyújtva minden döntéshozó számára.

2.6.3. *Finanszírozási feltételek*

A városfejlesztés előtt álló feladatok és versenypozíciója erősítésével kapcsolatos kihívások komoly forrásigényt támasztanak a várossal, különösen az önkormányzattal szemben. Az *önkormányzati finanszírozási rendszer ugyanakkor meglehetősen szűk teret hagy* a települések „nem kötelező” feladatainak végrehajtására, saját fejlesztési elképzelések megvalósítására. Körmend esetében is megfigyelhető a fejlesztéssel kapcsolatos költségvetési részarány alacsony szintje a működéséhez képest (legyen szó akár a bevételekről, akár a kiadásokról). A fejlesztések finanszírozása egyéb források híján az utóbbi években rendszeresen egyszeri jellegű bevételekből történt, ezek egyre kisebb súlya a *fejlesztési saját bevételek* (ingatlan-értékesítés, bérleti díjak, pályázati forrás) felértékelődő szerepére hívja fel a figyelmet. A működés-központúság és a szűk mozgástér az önkormányzati finanszírozás sokat vitatott rendszerének (és a centralizált költségvetési struktúrának) a következménye, amely helyzet jelentős változásának belátható időn – különösen a program időtávján - belül kevés a realitása.

Az önkormányzat bevételeinek nagyobb hányada a központi költségvetésből származik. Ezekkel kapcsolatosan azonban egyre nő a kötött felhasználás és erősödik a normativitás, ami csökkenti a helyi tervezési és forrásszabályozási önállóságot. A gazdálkodás alapvető körülménye, hogy *önkormányzatok alulfinanszírozottsága* egyre erősebb (önkormányzatok támogatása alig/nem növekszik, a költségek főként a közalkalmazotti illetmények igen, egyes feladatellátáshoz kapcsolódó bevételt nem kapják meg teljes összegben az önkormányzatok), így folyamatosan napirenden kell tartani a *megetakarítási* lehetőségek keresését, bizonyos intézményi szűkítések kérdését – mindezt az elhatározott *fejlesztések* megvalósításának szándékai, az ezek iránti igényének erős nyomása mellett. A szinte szükségképpen (jelentős mértékben a szerteágazó és terjedelmes intézményszerkezet miatt) jelentkező *működési hiány* miatt – noha elvileg szem előtt kellene tartani azt az alapelvet, hogy költségvetésben hosszú távon nem szabadna működési forráshiánynak jelentkezni - évről évre működési hitel felvételére kényszerül az önkormányzat (2005-ben ez 53 mFt volt, a 2006-os prognózis ennél jóval nagyobb összegről szól).

A költségvetés városfejlesztési szempontból legfontosabb tételét a helyileg szabályozott bevételek, azon belül is a *helyi iparűzési adó* jelenti. Ez az egyetlen olyan forrás, mellyel a helyi politika a folyamatokra hosszú távú céljai érdekében érdemben hatni tud. Ennek összege

átlagosan a bevételek tizedét jelenti (2005-ben 395 mFt, a 2006-os tervek a legújabb ipartelepítések miatt közel félmilliárddal számolnak). Az adónem tervezett átalakítása után e jelentős tétel pótlására az önkormányzat részéről feltétlenül új eszközök bevetésére lesz szükség.

A nagy volumenű (éves szinten egymilliárdos nagyságrendű) fejlesztésekre az elmúlt években jelentős külső forrásokat sikerült bevonni, azonban ezek nagyságának bizonyos mértékű csökkenése valószínűsíthető. A beruházások ugyancsak jelentős hitelállományt indukálnak, ennek nagyságrendje 2006-ban eléri a 250 mFt-ot⁴.

Az önkormányzati erőforrások mellett a városi fejlesztési források jelentős tartalmát jelenti a *magánszféra* is. A lakossági hozzájárulások és a vállalkozói fejlesztések mellett a jövőben nagyobb hangsúlyt kaphatnak a közösségi-magán partnerségen nyugvó projektek is.

A következő években tőkebevonási lehetőség gyanánt különösen nagy hangsúlyt kaphatnak a – már ma is jelentős szerepet játszó - *külső pályázati források*. Ezek a 2007-13 tervezési ciklusban a korábbiaknál nagyságrenddel nagyobb összegeket ígérnek, melyek feltárása (a magvalósítandó nagyprojektek előkészítése) az önkormányzat egyik kiemelt feladata.

A külső források bevonása (tőkevonás, pályázati sikeresség) nyilvánvalóan nem pusztán pénzügyi-finanszírozási kérdés, annak a városfejlesztés komplex rendszerébe kell beépülnie. Olyan modern városmenedzsment gyakorlatnak kell szervesülnie (és folyamatosan fejlődnie), mely képes a szükségletek és lehetőségek felismerésén, a megfelelő célok kijelölésén és az elinduló projektek lebonyolításán túl elhítenie az érintettek különböző csoportjaival (lakosság, üzleti szféra, kormányzati döntéshozók, pályázattértékelők stb.) a deklarált szándékok helyességét és reális voltát illetően, megnyerve őket a folyamatok támogatására. Ennek érdekében olyan szemlélet és számos olyan módszer alkalmazása válik – mutatis mutandis - mindinkább szükségessé, amely az üzleti életben már bizonyította létjogosultságát. Mindenekelőtt nagy hangsúlyt kell kapnia a településmarketing komplex rendszerének, aminek a külső kommunikáció (és arculat) természetesen csak egy szelete (ami maga is csak egy komplex rendszer részeként tud igazán hatékonyan működni).

⁴ A számos folyamatban levő, ill. az elmúlt időszakban befejeződött beruházás (szennyvízfejlesztés, csapadék-víz-elvezetés rekonstrukciója, Vida József u. felújítása, Hunyadi utcai lakótelkek kialakítása, a Bartók Ltp. 5. szám alatti épület magastetős ráépítés, ingatlanvásárlások, panel program, műemléki védelem alatt álló épületek felújítása, városi utak felújítása, önkormányzati intézmények felújítása, ipari út építése, a Munkácsy csomópont kialakítása, Rába-parti csónakkikötő stb.) mindegyike fontos városfejlesztési célt szolgál, s jelentős önkormányzati hozzájárulással folyik - ezek megvalósításához a hitelfelvétel elkerülhetetlen és indokolt.

3. SWOT ANALÍZIS

Belső tényezők	
Erősségek	Gyengeségek
<p>Kedvező relatív földrajzi fekvés, az osztrák határhoz közeli, jó közlekedés-földrajzi helyzet.</p> <p>Kiegyensúlyozott természetföldrajzi adottságok, viszonylag jó környezeti állapot, elegendő felszín alatti vízkészletek.</p> <p>Viszonylag kedvező nemi arány, viszonylag fiatal és képzett népesség.</p> <p>Az ingatlan és lakás piac viszonylag kiegyensúlyozott, nagy az összkomfortos lakások hányada.</p> <p>Stabil és megfelelő energia ellátás, a kommunális infrastruktúra rendszerek kiépültek és jól működnek.</p> <p>Munkalehetőségek viszonylagos bősége</p> <p>Infrastrukturális ellátottság</p> <p>Ipari telephelyek bősége</p> <p>Markáns turisztikai vonzerők</p> <p>Társadalmi konfliktusok mérsékeltsége</p>	<p>Nem túl jó talajadottságok, kevés hasznosítható ásványkincs, a Rába szélsőséges vízjárása.</p> <p>Csökkenő népesség, a város nem tudja megtartani kellően a lakosságát.</p> <p>Csökkenett a városnak a munkaerő és oktatási vonzása.</p> <p>Kedvezőtlen tendenciák a munkaerőpiacon, növekvő inaktivitás.</p> <p>Alacsony szintű a csatornára rákötött lakások aránya, kicsi az alternatív energia hányada.</p> <p>Tartós működési hiány a város költségvetésében</p> <p>Munkaerőpiac sérülékenysége</p> <p>Idegenforgalom alacsony szintje</p> <p>Forráshiány az önkormányzati gazdálkodásban</p>
Külső tényezők	
Veszélyek	Lehetőségek
<p>A „Rába-vonal”, mint jelentős oldal-eltolódási sík, földrengés veszélyét hordozza magában.</p> <p>A Körmend-Zalalövő vasútvonal felszámolása.</p> <p>Az egyre növekvő természeti fogyás következtében nagy az előrejedés veszélye, melynek konzekvenciái a városi egészségügyi-szociális ellátó- és oktatási rendszerre jelentősek lesznek.</p> <p>Nagy a közösségi energia ellátó rendszerek súlya, a lakások többsége kiszolgáltatott.</p> <p>A külső források elmaradása miatt megrekedhetnek a fejlesztések</p>	<p>A város kedvező közlekedés-földrajzi adottságainak a kihasználása.</p> <p>A várost elkerülő 8-as főútvonal megépülése</p> <p>Az alternatív energia és kommunális rendszerek magasabb szintű megjelenése.</p> <p>A szelektív hulladékgyűjtés és kezelés megvalósítása, az illegális hulladéklerakók felszámolása.</p> <p>A városüzemeltetés színvonalának emelése, a Városgondnokság műszaki eszközeinek a megújításával.</p> <p>Iparterületek kínálta letelepedési lehetőségek</p> <p>Egyre javuló logisztikai adottságok</p> <p>Együttműködési szándékok és a lehetőségek széles köre Güssinggel</p>

Településfejlesztési koncepció

4. A FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

4.1. Körmend város jövőképe

A jövőkép a jelenlegi helyzetből kiinduló elemzés mellett egy jövőben állapot megjelenítésével segíti fejlesztési céljait meghatározásában. A város jövőképe hosszú távra jelöl ki egy kívánatos célállapotot, melyhez való konvergencia, mint a „fejlődés” távlati célja, részben spontán folyamat, részben a város szereplői tudatos tevékenységének eredménye.

A város **jövőképében** körvonalazódó **jó hírű, sajátos arculatú**, lakóhelyként kedvelt kisváros tágan értelmezett kistérségének egyértelmű **kulturális, ipari, kereskedelmi és oktatási** központja. A kiépült, több lábon álló, **stabil gazdaság** kellő számú és minőségű munkahelyet nyújt, ezáltal a város az átlagon felüli jövedelmek révén polgárainak **magas szintű életfeltételeket** tud biztosítani, másfelől a lakossági jóléthez nagymértékben hozzájárul a lakókörnyezet **infrastrukturális, társadalmi-kulturális, és környezeti** értelemben vett magas minősége.

A kiváló vasúti és közúti közlekedési lehetőségekre települt erős **logisztikai** bázis, az kvalifikált tevékenységeket is nagy számban igénylő **ipari** üzemek, valamint a sokszínű és pezsgő **turizmus** különböző irányú karrierperspektívákat kínál a helybeliek számára, ami kedvező körülmény a képzett fiatalok megtartása tekintetében is.

Az elsődlegesen a **Batthyány-kultuszról** és emblematisztikus **kastélyáról** ismert város jellemző tulajdonsága a kiterjedt kapcsolatrendszer is: számos nemzetközi projekt és belföldi partnerség tapasztalatai révén a település kedvelt partner a különböző városhálózati rendszerekben.

4.2. A jövőkép eléréséhez szükséges fejlesztési célok

A jövőkép megvalósításának középtávra rögzíthető vetületeként megfogalmazhatók bizonyos koncepcionális célok és körvonalazhatók a fejlesztés fő irányai, melyek bizonyos mértékben konkretizálják a tudatos cselekvés fókuszait és a beavatkozások lehetséges területeit.

A város fejlesztési céljainak kijelölése mindazonáltal nem csak a belső adottságok alapján történik, a területfejlesztési környezet sajátosságaira tekintettel figyelemmel kell lenni a – Nemzeti Fejlesztési Terv elveit és fejlesztési irányait tükröző - regionális szintű célokra is.

A célok közül az alábbiak helyezhetők a fejlesztési koncepció középpontjába:

- Több lábon álló stabil és versenyképes gazdaság kialakítása.
- A humán erőforrások minősége és a kulturális közeg európai szintű fejlesztése
- Az infrastruktúra és az életfeltételek magas szintjének biztosítása
- Környezetállapot megőrzése, egy élhető települési milió biztosítása

E célok mellett, hogy hangsúlyosan utalnak azokra a jelenségekre, melyek a város jövőképének legfontosabb elemei, összhangban állnak a regionális szintű törekvésekkel és az EU-s és országos elvekkkel. Ezen összhang garanciát jelenthet arra, hogy a város szervesen

integrálódjon a regionális struktúrákba, egyúttal azonban határozottan megvalósíthassa saját törekvéseit.

E hosszú távú koncepcionális célok jelölik ki azokat a beavatkozási irányokat, melyek mentén a prioritások kikristályosíthatók, a kiemelt programok indítandók és projektek generálandók.

4.3. A fő fejlesztési feladatok, prioritások

A tervezett jövőkép és a hosszú távú stratégiai célok teljesülését segítik a fejlesztés fő prioritásai. A négy fő prioritás a város helyzetelemzésének eredményeiből fakad, a lehetőségeket vázolja föl, elsősorban az erősségekre támaszkodik, illetve a gyengeségeket és a veszélyeket küszöböli ki. A megjelölt prioritások messzemenően figyelembe veszik az Európai Unió és hazánk terület- és településfejlesztési alapelveit és pilléreit, valamint illeszkednek a Nyugat-Dunántúl és Vas megye elfogadott területfejlesztési dokumentumainak fejlesztési céljaihoz és prioritásaihoz.

A fentiek alapján Kőrmend Város hosszú távú településfejlesztési koncepciójának javasolt stratégiai prioritásai:

I. Gazdaságfejlesztés

II. A humán erőforrások fejlesztése, a társadalmi-kulturális közeg ápolása

III. Infrastruktúra fejlesztése

IV. Települési környezet értéknövelése, egy élhető kisváros formálása

A négy prioritás a fő feladatokat fogalmazza meg és jelöli ki, a prioritások programokon keresztül teljesülhetnek. A koncepció összesen 11 fejlesztési programot jelöl meg, amelyek több konkrét intézkedést tartalmaznak, szám szerint 28-at. Az egyes prioritások megfogalmazása és kidolgozása az alábbi egységes szerkezetet követi:

Indoklás: az adott témakör rövid helyzetelemzése, bemutatása, a prioritás szükségszerűségének általános leírása.

Általános célok: a prioritásban megfogalmazott fejlesztések megvalósulásával elérendő legfontosabb kitűzött célok leírása.

Eredménymutatók: a fő feladatok általános hatásait jellemző és bemutató indikátorok.

Fejlesztési programok: a prioritást megvalósító programok felsorolása (részletes kifejtése a későbbiekben, az 5. fejezetben történik).

4.4. Fejlesztési prioritások és programok

I. Gazdaságfejlesztés	II. A humán erőforrások fejlesztése, a társadalmi-kulturális közeg ápolása	III. Infrastruktúra fejlesztése	IV. Települési környezet értéknövelése, egy élhető kisváros formálása
Programok			
1. Az üzleti környezete fejlesztése	1. Közoktatási program	1. Helyi és térségi közlekedésfejlesztési program	1. A természeti környezet védelmének és fejlesztésének programja
1. Iparterület fejlesztés 2. A város logisztikai potenciáljának és értékének és növelése 3. Gazdaságfejlesztési partnerség térségi szintű programja	1. Közoktatás fejlesztése – intézményi racionalizálás 2. A középfokú oktatás, a szakképzés és felnőttoktatás fejlesztése, összehangolása a gazdaság igényeivel	1. A város elérhetőségének a javítása 2. A városi úthálózat fejlesztése 3. A közlekedésbiztonság javítása	1. Zöldterületek kiterjesztésének és megújításának programja 2. Tiszta városért program
2. Forrásbevonási és tőkevonzó képesség erősítése	2. A közművelődés és kultúra kibontakoztatásának programja	2. Kommunális- és műszaki infrastruktúra-fejlesztési program	2. Az épített környezet védelmének és rehabilitációjának programja
1. Telephelymarketing 2. Intézkedéscsomag az EU források bevonása érdekében 3. Külső kapcsolatok erősítése	1. A minőségi szabadidő-eltöltési lehetőségek bővítése, a közművelődési szféra erősítése 2. A civil szféra megerősödésének előmozdítása	1. Komplex, szelektív hulladékkezelési program 2. Víz- és csatornahálózat megújítási program 3. Energetikai program	1. Városrehabilitációs program 2. Lakásprogram
3. Komplex turizmusfejlesztési program	3. Egészségügyi és szociális program		3. Szolgáltató önkormányzat
1. Idegenforgalmi kínálat összehangolt fejlesztése, attrakciófejlesztés 2. Turisztikai infra- és szuprastruktúra fejlesztése 3. A stratégiai turizmusmenedzsment alapjainak megteremtése	1. Egészségügyi program 2. Szociális ellátórendszerek fejlesztése 3. Életmód-program		1. A településmenedzsment modernizálása 2. Szolgáltató hivatal, ügyfélközpontú közigazgatás kialakítása és működtetése

1. Prioritás: Gazdaságfejlesztés

Indoklás

Körmend gazdasági hagyományai, stratégiai közlekedéscsúszrajzi pozíciója és e pozíció valószínűsíthető tovább erősödése nemcsak predesztinálja a várost arra, hanem elsődleges prioritású területfejlesztési feladatává, kötelességévé is teszi, hogy kistérségének stabil gazdasági centruma legyen, sőt annak határain túlnyúló hatásokat gerjessen.

E pozíció értékelése, a figyelem középpontjába helyezése mellett számos érv sorakozott fel. A kilencvenes évektől különösebb erőfeszítések nélkül jelentős befektetéseket vonzó, viszonylag sok munkahelyet kínálni tudó városban az utóbbi évek számos negatív irányú változást hoztak, melyek reakciókat sürgettek a városvezetés részéről. A gyárbezárások és az új keletű munkaerőpiaci feszültségek felhívták a figyelmet arra, hogy tudatos helyi gazdaságpolitika és az annak megvalósítására irányuló komoly erőfeszítések nélkül semmi nem garantálja a település pozícióinak stabilitását, különösen nem a versenyképesség javulását.

A helyi gazdaság versenyképességét (egyben tőkevonzó képességét is) jelentősen befolyásolja az üzleti környezet minősége, amihez a következő időszakban kulcsfontosságú feladatokat kínáló infrastruktúra mellett, a városban meglévő tudás, a humán erőforrások, a kutatási háttér és a lehetőségekhez képest minél erősebb innovációs potenciál is hozzátartozik és figyelmet érdemel. Mindez komoly hatással lehet a versenyképesség másik – bizonyos mértékben gazdaságpolitikai beavatkozásokkal is segíthető - területére, a vállalati stratégiák és működési gyakorlat kifinomultságára, lényegében arra, hogy a helyi vállalkozások milyen módon versenyeznek, s törekednek a minél magasabb szintű fogyasztói igények kielégítésére.

A következő programozási ciklus igen nagy jelentőségű lesz. Közismerten megnövekednek azok a területfejlesztési külső források, melyeket a nemzeti fejlesztési terv EU-társfinanszírozással a különböző szereplők számára juttatni fog. E forrásokért, a tét nagyságára tekintettel minden korábbinál intenzívebb versenyre lehet számítani, mely versenyben azoknak vannak esélyeire, akik mindent megtesznek, tudatosan és komoly energiákat mozgósítva alakítják magatartásukat. Az ötletgenerálástól a pályázatmenedzselésen át a lobbitevékenységig számos olyan feladat merül fel, melyek megerősítésének és összehangolásának napirendre kell kerülnie.

Számos tényező összehatása következtében Körmend számára új tálatok nyílnak a turizmusban is. A Batthyány-kastély ügyének elmozdulása, a 8-as út átmenő forgalma megszűnésének reális esélye, befektetői szándékok körvonalazódás és az elkezdődött településfejlesztési tevékenységek annak ígéretével kecsegtetnek, hogy ezen ágazat a mai állapotokhoz képest nagyságrenddel növelheti jelenlétét és szerepét a város életében. Ennek érdekében ugyancsak komoly tennivalók vannak.

Általános célok

- ❖ A foglalkoztatás javulása
- ❖ Tőkevonzó képesség erősödése
- ❖ Lokális gazdasági kezdeményezések erősödése
- ❖ Idegenforgalom jelentős bővülése

Eredménymutatók

- ❖ Munkahelyek számának és minőségének növekedése
- ❖ Befektetések volumenének növekedése
- ❖ Helyi tulajdonú, illetve bázisú szereplő befektetésinek növekedése
- ❖ Vendégek és vendégéjszakák számának emelkedése

Fejlesztési programok

Ahhoz, hogy a jövőképpen megfogalmazottak, valamint a fejlesztési célok és prioritások megvalósuljanak az alábbi konkrét programok és intézkedések szükségesek:

3.1. Az üzleti környezete fejlesztése

- Iparterület fejlesztés
- A város logisztikai potenciáljának és értékének és növelése
- Gazdaságfejlesztési partnerség térségi szintű programja

3.2. Forrásbevonási és tőkevonzó képesség erősítése

- Telephelymarketing
- Intézkedéscsomag az EU források bevonása érdekében
- Külső kapcsolatok erősítése

3.3. Komplex turizmusfejlesztési program

- Idegenforgalmi kínálat összehangolt fejlesztése, attrakciófejlesztés
- Turisztikai infra- és szuprastruktúra fejlesztése
- A stratégiai turizmusmenedzsment alapjainak megteremtése

2. Prioritás: A humán erőforrások fejlesztése, a társadalmi-kulturális közeg ápolása

Indoklás

A humán erőforrások, vagyis maga az ember jelenti minden fejlesztési tevékenység legfontosabb bázisát, egyben végső célját. A megfelelően képzett, munkára és mindennemű alkotó tevékenységre fizikai és mentális értelemben képes és hajlandó emberek nélkül nincs sem gazdaság, sem fejlődés, sem más, bármiféle tevékenységnek, illetve az egyre magasabb teljesítményeknek viszont csak a lakosság anyagi és szellemi jóléte adhat értelmet.

Habár az emberi tényező gazdasági növekedésben játszott szerepét számos tanulmány kimutatta, e téren a helyi önkormányzatoknak eredmények elérésére, e szféra országos viszonyokhoz képest jelentős fejlesztésére viszonylag kevés specifikus eszköz áll rendelkezésére. Mindamelllett, az országos feltételrendszer nyújtotta szűk mozgástéren belül maximális figyelmet kell fordítani mindazon szempontokra, melyek a lakosság testi-szellemi állapotát és életminőségét befolyásolják.

Rendkívül fontos a közoktatás értékeinek megőrzése, a minőségi színvonal folyamatos emelésére törekvés, a szakképzés piacképességének biztosítása, a magas szintű tudás helyi

műhelyeinek létrejötte és szellemi kisugárzásuk érvényesülése, de nagy figyelmet érdemel a – tágra értelmezett – kultúra minden aspektusa. E területeknek rövid távon elsősorban költségekkel kapcsolatos vonatkozások érzékelhetők, de közvetett módon, jobbra hosszú távon érvényre jutó óriási hozam-ígéretük miatt az ezekkel kapcsolatos intézkedéseknek és döntéseknek – bizonyos kényszerek tudomásul vétele mellett - gyakran túl kell lépniük a szűk látókörű mérlegelés korlátain.

Egyes emberek, embercsoportok életminőségét direkt módon határozza meg az egészségügyi és szociális ellátás minősége. Ezek az oktatáshoz hasonlóan erősen kitettek az országos folyamatoknak és a költségvetési szemlélet rövid távú érvrendszerének. A Körmenten elért eredmények megtartása, a működő struktúrák fenntartása, a rendszer fejlesztése alapvető követelmény a helyi fejlesztéspolitikával szemben

Általános célok

- ❖ A lakosság képzettségi szintjének folyamatos emelése
- ❖ A társadalom és a gazdaság igényeivel összhangban álló képzési struktúra kialakítása
- ❖ A rászorulóknak magas szintű ellátása az egészségügyben és a szociális szférában
- ❖ A kultúra értékeinek széles körű terjesztése, érvényre juttatása

Eredménymutatók

- ❖ A helyi közoktatás versenyképességének biztosítása
- ❖ A felsőfokú képzésben részt vevők számának emelése és településen megtartásuk
- ❖ A szakképzés kimenetének összhangja a gazdaság igényeivel
- ❖ A szociális szférával és az egészségüggyel kapcsolatos elégedettség javulása

Fejlesztési programok

3.1. Közoktatási program

- Közoktatás fejlesztése – intézményi racionalizálás
- A szakképzés és felnőttoktatás fejlesztése, összehangolása a gazdaság igényeivel

3.2. A közművelődés és kultúra kibontakoztatásának programja

- A minőségi szabadidő-eltöltési lehetőségek bővítése, a közművelődési szféra erősítése
- A magaskultúra jelenlétének erősítése, intézményeinek és rendezvényeinek támogatása
- A civil szféra megerősödésének előmozdítása

3.3. Egészségügyi és szociális program

- Egészségügyi program
- Szociális ellátórendszerek fejlesztése
- Életmód-program

3. Prioritás: Az infrastruktúra fejlesztése

Indoklás

Már a város kialakulásában nagyon fontos szerepe volt a kereskedelmi utaknak, története során a Rába átkelője mindig vonzotta az utakat, így van ez napjainkban is. Körment közlekedés-földrajzi helyzete jó, Vas megye déli részének természetes közlekedési csomópontja. A városban keresztezi egymást két nemzetközi, európai főközlekedési főút, az E65 és az E66. Az előbbi a magyar 86-os, az utóbbi a 8-as főútnak felel meg. Az utóbbi években, különösen hazánk európai uniós csatlakozása óta, rendkívül megnőtt mindkét főútnak az átmenő, nemzetközi forgalma, és ráadásul a 8-as főút keresztül meg a városon, komoly szennyezési, forgalmi és közlekedésbiztonsági problémákat okozva. Ezért is elsősorban fontos feladat, hogy mindkét főutat, egyrészt távolabb kell elvezetni a várostól, másrészt meg kell teremteni a négysávos, gyorsforgalmi utak kiépítésének a lehetőségét. A közutak mellett fontos a város vasúti szerepkörének a növelése. El kell érni, hogy a Körment – Zalaölvő vasútvonal ne szűnjön meg, hanem éppen ellenkezőleg, újuljon meg és váljon alkalmassá gyorsabb és nagyobb tengelynyomású szerelvények továbbítására.

Mindez egyértelműen és jelentősen javítaná a város nagytérségi, nemzetközi elérhetőségét, erősítené Körment közlekedési csomópont jellegét, lehetőséget adna a városnak arra, hogy jobban ki tudja használni földrajzi fekvéséből és az Európai Unió tagországból fakadó lehetőségeket, mindenekelőtt a gazdaság, a gazdaságfejlesztés szempontjából.

A városnak viszonylag jól kiépített és jól működő kommunális, műszaki infrastruktúrája van. Azonban a lakosság komfort érzetének, életminőségének az emelése, valamint a fenntartható fejlődés és a környezetvédelmi célok elérése érdekében tovább kell javítani, és korszerűsíteni a kommunális infrastruktúra rendszereit, mindenekelőtt teljes körűvé kell tenni a csatornázottságot, meg kell valósítani a város egészében a szelektív hulladékgyűjtést és környezetbarát hulladékgyártást.

Végül, noha egy korábbi állapothoz képest sokat javult, és napjainkban is folyamatosan javul a város belső közlekedési helyzete, úthálózata, de e téren is kell az előre lépés. Folyamatosan fejleszteni kell a városi önkormányzati úthálózatot, javítani a közlekedés biztonságát, kiépíteni az egységes városi és városkörnyéki kerékpárút hálózatot, végül javítani szükséges a csapadékvíz elvezetést.

A fentiekben leírtak megvalósulása lehet a záloga annak, hogy megvalósulhassanak a jövőképből megfogalmazottak, hogy elérhetővé váljanak a fejlesztési célok. De a közlekedési és a műszaki, kommunális infrastruktúra fejlesztése nagyon fontos a város gazdasági, a humán tőke fejlettségének a szempontjából is, és egyáltalán a lakók életminősége szempontjából, hiszen mindenki egy jól megközelíthető, jól működő, tiszta, rendezett és élhető városban szeretne lakni.

Általános célok

- ❖ A város külső elérhetőségének és belső közlekedésének és a közlekedésbiztonság helyzetének a javulása.
- ❖ Körment kedvező közlekedés-földrajzi helyzetéből fakadó előnyök jobb kihasználása, a város kis- és nagytérségi kapcsolatrendszerének a javulása.

- ❖ Egy korszerű, jól működő és környezetbarát kommunális és műszaki infrastruktúra rendszer és szolgáltatás kialakítása, amely kielégíti a város és környékén lakók igényeit.

Eredménymutatók

- ❖ A várost elkerülő M8-as és az M9-es gyorsforgalmi utak megépülése
- ❖ A Szombathely – Körmend – Szentgotthárd – Graz vasúti vonal villamosítása és korszerűsítése
- ❖ A Körmend – Zalalövő vasúti vonal felújítása
- ❖ A város csomópont jellegének a megerősödése
- ❖ A belvárosi víz- és csatornarendszerek megújítása, a hiányzó hálózatok kiépülése.

Fejlesztési programok

Ahhoz, hogy a jövőképpen megfogalmazottak, valamint a fejlesztési célok és prioritások megvalósuljanak az alábbi konkrét programok és intézkedések szükségesek:

3.1. Helyi és térségi közlekedésfejlesztési program

- A város elérhetőségének a javítása
- A városi úthálózat fejlesztése
- A közlekedésbiztonság javítása

3.2. Kommunális- és műszaki infrastruktúra-fejlesztési program

- Komplex, szelektív hulladékkezelési program
- Víz- és csatornahálózat megújítási program
- Energetikai program

4. Prioritás: A települési környezet javítása, egy élhető kisváros formálása

Indoklás

Tulajdonképpen ez lenne a legfontosabb, az összes eddigi célhoz és prioritáshoz szorosan kapcsolható és kapcsolódó feladat és prioritás, hiszen minden településfejlesztési koncepciónak, és az erre támaszkodó településrendezési tervnek az a legfontosabb célja, hogy a település lakói otthon és jól érezzék magukat kisvárosukban, tudjanak azonosulni vele, legyenek büszke patrióták és vigyázzanak rá. Mindez pedig csak akkor valósul/hat meg, ha a lakók számára a települési környezet vonzó, tiszta, egészséges, ha Körmend olyan város polgárainak a szemében, ahol jó élni.

Szerencsére Körmend egy zöldfolyosó (Rába folyó) mentén fekszik, ahol sok az erdő, viszonylag sok a városban a zöldterület. A szép természeti környezet, a városi környezetnek a viszonylagos tisztasága kedvező feltételeket nyújt a város lakóinak a kikapcsolódásra, felüdülésre és a rekreációra. Igaz, hogy az utóbbi években jelentős gazdasági/ipari beruházás valósult meg, növekedett és erősödött a város gazdasága, ez azonban nem hozta magával a környezet szennyeződését. Napjainkban a közúti közlekedés okoz problémát a városi levegő szennyezésével kapcsolatban, ennek a megoldása a főútnak, a városból való kivezetésével

nagyrészt megvalósul, de emellett szükséges, hogy növekedjen a városi zöldterület, újuljanak meg a parkok és a játszóterek, hogy a lakók még tisztább és rendezettebb környezetben élhessenek.

Körmend nagy múltú, történelmi levegőjű kisváros, amely jelentős műemlékekkel és kulturális örökséggel rendelkezik, melyeknek megóvása és részben megújítása fontos feladat. Egyrészt fontos a városban élők szempontjából, hiszen hozzátartozik a települési környezethez, az élhetőbb városképhez, másrészt fontos az idelátogatók, a turisták szempontjából, idegenforgalmi vonzerókként. Körmend sem úszta meg a szocialista időszak során a tömbös beépítésű lakótelepek megjelenését. Szerencsére a lakótelepek nincsenek jelen olyan nagy számban, így nem feszítették szét a város morfológiáját, nem zavarták meg nagyon építészeti összhatását. Azonban ezek az épületek megérették a rehabilitációra, de megérett erre a kisváros teljes központja, amely már szerencsére el is kezdődött. Ennek folytatása és sikeres befejezése a településkép és összhang szempontjából fontos feladat. Nagyon lényeges a műemlékek és kulturális értékek, örökségek védelme, különösen fontos a Batthyány kastély és parkjának teljes rehabilitációja.

Általános célok

- ❖ Legyen általános prioritás minden további fejlesztési tervben a természetes és az épített környezet védelme, és jelenjen meg a közgondolkodásban is.
- ❖ Összességében javuljon a város és közvetlen környezetének állapota, legyen több zöldterület a városban.
- ❖ Valósuljon meg a város rehabilitáció, őrizze meg Körmend jellegzetes településszerkezetét, városképét és kulturális örökségeit.
- ❖ Váljék Körmend még élhetőbb, tiszta kisvárossá, ahol a lakók jól érzik magukat.

Eredménymutatók

- ❖ Javuljon a város és környezetének állapota, csökkenjen a környezet terhelése.
- ❖ Valósuljon meg a belváros és a lakótelepi épített környezet rehabilitációja.
- ❖ Nőjön a város idegenforgalma, váljék még vonzóbbá Körmend a nem városlakók számára is.

Fejlesztési programok

Az alábbi fejlesztési programok megvalósulása szükséges ahhoz, hogy a kitűzött célokat és prioritásokat elérjük:

4.1. A természeti környezet védelmének és fejlesztésének programja

- Zöldterületek kiterjesztésének és megújításának programja
- Tiszta városért program

4.2. Az épített környezet védelmének és rehabilitációjának programja

- Városrehabilitációs program
- Lakásprogram

5. PROGRAMOK ÉS INTÉZKEDÉSEK

A legfontosabb településfejlesztési feladatok, vagy más szóval a prioritások adnak garanciát a jövőképből levezetett hosszú távú, stratégiai célok elérésére. Minden prioritáshoz több (2-3-4) fejlesztési program tartozik, a négy prioritáshoz összesen 11. Ezek a programok fogalmazzák meg, hogy a prioritások hogyan, milyen módon teljesülhetnek. A programokhoz különböző számú (összesen 31) intézkedés tartozik, melyek a konkrét fejlesztési feladatokat írják le.

Mivel hazánkban, ellentétben a területfejlesztési dokumentumokkal, nem szabályozzák és írják elő a településfejlesztési dokumentumok, jelesen a koncepciók tartalmi és formai követelményeit, így a fejlesztési programok kidolgozásakor alapvetően az EU-s és a magyar tervezési irányelvekre támaszkodtunk, konkrétan a Nyugat-Dunántúl és Vas megye Területfejlesztési Programjainak szerkezetét vettük alapul. Mivel azonban jelen dokumentum koncepció és nem fejlesztési program, nem tartottuk szükségesnek azt a részletességet, amelyeket a fent említett területfejlesztési programokban követtek. Hasonlóan más városok településfejlesztési koncepcióihoz nem készült például részletes költségvetést, csupán a lehetséges források felsorolása történt meg az egyes programok esetében.

A fentiek alapján a fejlesztési programok kidolgozása a következő egységes elvek alapján történt:

- ❖ Rövid helyzetértékelés
- ❖ A program célkitűzései
- ❖ A javasolt intézkedések leírása
- ❖ A program területi hatóköre
- ❖ A megvalósításban közreműködő szereplők
- ❖ Finanszírozás (források megjelölése)
- ❖ Várható előnyök
- ❖ A programban leírt feladatok ütemezése
- ❖ Kapcsolódások más fejlesztési dokumentumokhoz és programokhoz.

1. PRIORITÁS: GAZDASÁGFEJLESZTÉS

1.1. Az üzleti környezete fejlesztése

Indoklás

A területi versenyképesség tényezői közül kulcsfontosságú az üzleti környezet minősége. Az üzleti környezetnek alapösszetevője, a „legkeményebb” eleme a potenciális beruházók számára kínálható fizikai infrastruktúra, de emellett fontosak (sőt egyre inkább felértékelődnek) azok a „lágy” elemek, melyek sokkal inkább kötődnek a humán szférához (információk, kapcsolatrendszerek, magatartások, városban meglévő tudás, a humán erőforrások, kutatási háttér, innovációs potenciál, stb.). Körmend, mint a gazdaságfejlesztés egy viszonylag korai stádiumával jellemezhető település számára az elsődleges azoknak a kemény feltételeknek a megteremtése és továbbfejlesztése, mely nélkül a „lágy” összetevők mérlegelésének nincs is értelme.

Az elmúlt években a városvezetés helyesen ismerte fel, hogy aktív telephely-fejlesztésbe kell fognia annak érdekében, hogy a város ne csak elvileg legyen vonzó a befektetők számára, hanem konkrét és valóban mérlegelésre alkalmas ajánlatokat is képes legyen tenni a letelepedés iránt komolyan érdeklődő cégek számára. Komoly eredmény az ipari parki cím, jelentős lépése történtek további területek hasznosítása irányába, mely folyamatok folytatása helyes irány, de a pusztá telephelykínálatot kísérő magasabb szintű intézkedések és szolgáltatások is egyre sürgetőbbé és fontosabbá válnak.

Célkitűzések

- ❖ Körmend vonzó befektetési célponttá tétele
- ❖ Az új, illetve letelepedő vállalkozások számára telephelyi előnyök kínálása
- ❖ A helyi gazdaság működési logikájának, a szereplők stratégiai magatartásának befolyásolása az egyre kifinomultabb megközelítések és megoldások irányába; a partnerség elvének mind általánosabbá tétele
- ❖ Új, versenyképes, innovatív iparágak és tevékenységek terjedésének ösztönzése

Javasolt intézkedések:

A). Iparterület-fejlesztés

Az iparterületek, mint alapvető fizikai infrastruktúra terén további jelentős fejlesztések szükségesek, az elindult folyamatok tudatos és stratégiai horizontú továbbvitele jelentős eredményeket ígér.

- ❖ A jelenleg mintegy 70 hektáros területen elkezdett (üzleti és) *ipari park fejlesztés* továbbvitele, a fizikai infrastruktúra magas szintű biztosítása (a közlekedéstől a megfelelő szintű víz- és szennyvízhálózatig)
- ❖ Az ipari park *szolgáltatási háttere* (vállalkozói alapú) folyamatos fejlesztésének előmozdítása (projekt-tanácsadás, logisztikai szolgáltatások, üzletviteli szolgáltatások).
- ❖ A „*keleti iparterület*” kialakítása (a 8-as 86-os csomópont mellett), közművesítése;
- ❖ A helyi vállalkozások részére *kis és középvállalkozó zóna* létrehozása és a kapcsolódó infrastruktúra kialakítása

B). A város logisztikai potenciáljának és értékének és növelése

Körmend különlegesen kedvező közlekedésföldrajzi adottságaira alapozva stratégiai fejlesztési irányként jelölhető ki logisztika potenciáljának kiaknázása. A nagy forgalmú közutak találkozás és a vasút jelenléte együttesen olyan kedvező környezetet nyújtanak, melyek önmagukban is értékessé teszik a várost bizonyos tevékenységek folytatásához, mely vonzerő a térségi közlekedés infrastruktúra-fejlesztés kedvező forgatókönyvének magvalósulása tovább fokozhatja.

- ❖ A központi *közúti fejlesztések szorgalmazása* a 8-as számú (az ausztriai S7-es gyorsforgalmi úthoz csatlakozó) főút gyorsforgalmi úttá történő alakítása, és a

Körmendet elkerülő útszakasz megvalósítása; az M86/M9 út (észak-déli tengely) ügyének támogatása.

- ❖ Körmend-Zalalövő vasútvonal megőrzésének, fejlesztésének, áruszállításra alkalmassá tételének előmozdítása – szakmai alátámasztás, szervezetközi koordináció (GySEV), lobbitevékenység
- ❖ *Kapcsolatépítés* a logisztikai szakmával, a Pannon logisztikai klaszterrel, logisztikai vállalkozásokkal, a logisztikai célú beruházások (pl. raktárbázisok) létrejöttének ösztönzése.

C). Gazdaságfejlesztési partnerség térségi szintű programja

Tekintettel arra, hogy napjaink nemzetközi gazdaságában nem az egyes szereplők (sem nem az egyes vállalkozások, sem nem az elszigetelt települések) versenyeznek, hanem aktorok hálózatai (vállalkozásoknál ellátási láncok, földrajzi entitásoknál térségek, települési hálózatok stb.) nagyon lényeges a partnerség elvének és kapcsolatépítés gyakorlatának középpontba helyezése. Az együttműködések a vállalati stratégiákra és működési gyakorlatra gyakorolt hatásokon, a nagyobb gazdasági erő szempontján, az információáramlás magasabb szintjén és számos más csatornán hozzájárulhatnak az egyes vállalkozások, illetve az egyes település (adott esetben Körmend) magasabb szintű teljesítményéhez, eredményességéhez.

A folyamatban az önkormányzat bizonyos területeken közvetlenül, máshol katalizátorként vehet részt – mindegyik területen térségi szintű kitekintéssel.

- ❖ *Kommunikáció/partnerség a helyi vállalkozások között.* Az önkormányzatnak kezdeményező szerepet kell betölteni (*kapcsolatmenedzsment*) a helyi szereplőkkel folytatott, formális és informális keretek közötti kommunikációban, elsődlegesen a közvetlen települési szempontok artikulálása, másodlagosan az üzleti szférán belüli kapcsolatok generálása érdekében.
- ❖ Aktív részvétel, illetve vezető szerep kialakítása *város stratégiai ágazatainak térségi együttműködésiben* (pl. ökoklaszter, logisztikai klaszter)
- ❖ *Partnerség a helyi kezdeményezések terén - projektkataszter* létrehozása, elektronikus kezelése és karbantartása (internetes felületen, önálló honlapon/honlaprészen)
- ❖ A Körmend-Szentgotthárd innovációs tengely megerősítése, stratégiai fejlesztése.

Területi hatókör

Elsődlegesen az iparterületekhez kötődően, de túlnyomórészt kistérségi szintre kiterjesztve

Szereplők:

- ❖ Önkormányzat, partnertelepülések önkormányzatai
- ❖ Vállalkozások
- ❖ Szakmai szervezetek, klaszterek

Finanszírozás

- ❖ Európai Unió források (Kohéziós Alap, Strukturális Alapok, Interreg),
- ❖ Kormányzati források (NFT II.),
- ❖ Regionális és helyi források.
- ❖ Vállalkozói források

Várható előnyök

- ❖ Együttműködések számbéli és tartalmi gyarapodása
- ❖ A letelepedett vállalatok újrabefektetési hajlandóságának erősödése
- ❖ Helyi kezdeményezések/projektek számának emelkedése

Ütemezés

Egyes kezdeményezések néhány hónapon belül (projektkataszter, helyi szereplők kommunikációja formális kereteinek kialakítása), általában folyamatos

Kapcsolódás más programhoz, vagy intézkedéshez

- ❖ Infrastruktúra-fejlesztés (III.)
- ❖ Szolgáltató önkormányzat (IV.3.)
- ❖ Forrásbevonási és tőkevonzó képesség erősítése (I.2)

1.2. Forrásbevonási és tőkevonzó képesség erősítése

Indoklás

A fejlesztésekhez szükséges tőke rendelkezésre állása, a helyi gazdaság egy bizonyos kritikus tömegének kiépülése, illetve az önkormányzati szándékokat alátámasztó források elérése nélkül a koncepció nem lehet eredményes.

Napjainkban a világban rendkívül erős verseny folyik a működőtőkékért, mely versenyben nap mint nap újabb szereplők jelennek meg a világ minden részéről, s komoly erőfeszítéseket tesznek a befektetők megnyerése érdekében. E versenyben Körmendnek is elemi érdeke a részvétel, saját erősségeinek, egyedi értékeinek felmutatása – ez szisztematikus munkát és jelentős erőfeszítéseket igényel az önkormányzat és a fejlesztésben érdekelt partnerei részéről.

Hasonlóképpen egyre erősebb a verseny a pályázati forrásokért is: ahogy a tét (az elérhető összegek nagyságrendje) emelkedik, úgy jelenik meg egyre több szereplő különböző programjaival, projektjeivel a kasszájánál. E „piacon” is határozottan jelen kell lenni, nemcsak az igényekkel és a vágyakkal, de komoly előkészítő munkával és érdekérvényesítő erővel is.

Célkitűzések

- ❖ Új befektetések vonzása

- ❖ Külső finanszírozású projektek számának és nagyságrendjének emelése
- ❖ Jelentős nemzetközi projektek létrejötte, megvalósulása

Javasolt intézkedések:

A). Telephelymarketing

A város és a térség telephelykínálatának felmérése, megjelenítése, piaci elhelyezése és a megfelelő célcsoportokban történő értékesítésének, illetve hasznosításának elősegítése.

- ❖ *Ingatlankataszter* létrehozása: a városban és a városkörnyéken rendelkezésre álló, gazdasági célokra hasznosítható ingatlanok számbavétele és az információk eljuttatása a célcsoportokhoz. Ez formáját tekintve megvalósítható elektronikus és nyomtatott kínálati (üzleti ajánlati) adatbázisok útján, de jó lehetőségeket rejt egy
- ❖ *értéktérkép* (irányáras lakóingatlan és telephelytérkép) létrehozása és folyamatos frissítése is.
- ❖ *Célcsoport-propaganda* (kiadványok, önkormányzati kapcsolatrendszer kihasználása, szakmai rendezvények, stb.)
- ❖ *Beruházói út-térkép* (investor road map) készítése és (írott és elektronikus) publikálása: a beruházási tevékenység adminisztratív megkönnyítése érdekében átfogó és világos módon tájékoztatni kell a beruházni szándékozókat a figyelembe veendő szabályokról és eljárásokról, illetve arról, hogy az ügyek hogyan és milyen idő- és költségvonzatokkal intézhetők el.

B). Intézkedéscsomag az EU források bevonása érdekében

Tudatos stratégia kialakítása és a megvalósítás formális kereteinek létrehozása és a rendszer működtetése a 2007-13 EU-programozási időszak – korábbiakhoz képest nagyságrendileg nagyobb - pályázati forrásainak maximális kihasználhatósága érdekében. Ennek részeként olyan feladatok adódnak, mint pl.

- ❖ A pályázatokért felelős személy és szervezeti egység működtetése a Polgármesteri Hivatalon belül
- ❖ Pályázati tájékoztató szolgálat az önkormányzati honlapon
- ❖ A város következő időszakban elindítható (15-30 db) kulcsprojektjeinek számbavétele, illetve vázlatos kidolgoz(tat)ása (előkészítése pályázatokhoz)
- ❖ A projektkataszter figyelemmel kísérése, koordináció a szereplők között

C). Külső kapcsolatok erősítése

A városfejlesztésben a belső szereplők kezdeményezései és forrásai mellett figyelmet érdemelnek azok a külső szereplők is, amelyek bizonyos fokú kötődésekkel bírnak a város irányában. Rajtuk keresztül, vagy közvetlenül az ő bevonásukkal jelentős impulzusok indulhatnak. E csoportokkal kialakítandó/erősítendő kapcsolatok építésének ugyan nem elsődleges célja és csak potenciális közvetett eredménye – a közös érdekek és az interakciók

gerjesztette projektötlek révén – az addicionális forrásbevonás, de e szempont is lényeges. Külső kapcsolatok erősítése? (burgenland), , elszármazottak

- ❖ Testvérvárosi kapcsolatok erősítése, tartalmi gazdagítása
- ❖ Burgenlandi kapcsolatok erősítése, a Körmend-Güssing mintarégió létrehozása és tartalommal megtöltése
- ❖ Az elszármazott körmendiekkel való kapcsolattartás formális kereteinek kialakítása, információs csatornák működtetése, a kapcsolatok ápolása
- ❖ A város egyéb szakmai, hálózati és tematikus együttműködésinek aktivizálása (Rába Menti Térségi Fejlesztési Tanács,, Batthyány család és kötődési, Pannon Közösség. stb.)

Területi hatókör

Nincs specifikus térbeli vetület

Szereplők

- ❖ Önkormányzat és intézményei
- ❖ Civil szervezetek
- ❖ Vállalkozások

Finanszírozás

- ❖ Európai Uniós források (Kohéziós Alap, Strukturális Alapok, Interreg),
- ❖ Kormányzati források (NFT II.),
- ❖ Helyi források.
- ❖ Vállalkozói források

Várható előnyök

- ❖ Fokozódó pályázati aktivitás
- ❖ A forrásbevonás erősödése
- ❖ Bővülő kapcsolatrendszer, új (nemzetközi) projektek generálása

Ütemezés

folyamatos

Kapcsolódás más programhoz, vagy intézkedéshez

- ❖ Az üzleti környezete fejlesztése (I.1)

- ❖ Szolgáltató önkormányzat (IV.3.), de
- ❖ Számos más program kapcsolódó lehet a kultúrától a turizmusig.

1.3. Komplex turizmusfejlesztési program

Indoklás

Körmend számára új lehetőségek nyílnak azáltal, hogy a város egyes meghatározó és megkülönböztető értékei az elmúlt időszakban elindult folyamatok nyomán bekapcsolhatóvá válnak az idegenforgalomba. A Batthyány kastély hasznosítása, a Rába-part fejlesztései, vagy a belváros elindult rehabilitációja olyan új helyzet teremtenek, melyek kihasználása tudatos és intenzív turizmusfejlesztési tevékenység után kiáltanak. A fejlesztési munkát jelentősen segíthetik azok a befektetői szándékok, melyek új attrakciók létrehozására irányulnak, de alátámasztja azt – kedvező városképi hatásai révén - a várost jelenleg átszelő 8-as út elkerülő szakaszának megépítése is.

Tekintettel arra, hogy a városban mindeddig minimális szinten volt a vendégforgalom, sem az infrastrukturális háttér, sem a menedzsment intézményrendszer és gyakorlat, sem a szolgáltatói tapasztalatok és rutinok nem állnak rendelkezésre, így szinte az alapoktól kell az ágazatot felépíteni, de az erőfeszítések komoly hozadékokat ígérnek.

Célkitűzések

- ❖ Az idegenforgalom alapjainak lerakása
- ❖ A vendégforgalom jelenős emelkedése
- ❖ Egyes kiemelt (nagy költési hányaddal jellemezhető) célcsoportok markáns megjelenése
- ❖ A turisztikai vállalkozások szférájának markáns megjelenése és megerősödése
- ❖ A város arculatának kedvező irányú változása

Javasolt intézkedések:

A). Idegenforgalmi kínálat összehangolt fejlesztése, attrakciófejlesztés

Noha Körmend turizmusa ma még kezdeti stádiumban van, a város számos idegenforgalmi érdeklődésre számot tartó attrakcióval rendelkezik, de az egyenként csak eseti vagy kis intenzitású vonzerők (pl. Kastély, Rába, rendezvények) jelenleg még nem alkotnak piacképes turisztikai termékeket. A versenyképesség legfontosabb feltétele pedig (más piacokhoz hasonlóan) a kínált termékek megfelelő minősége. Ahhoz, hogy az elszórt értékekből vonzó városi kínálat legyen számos körülménynek kell találkoznia, melyek közt különösen hangsúlyos annak alapos végiggondolása, hogy mely termékek tekinthetők perspektivikusnak és mely piacokon. A kulcsfontosságú (meglévő és potenciális) attrakciók azonosítása és kibontakoztatásának előmozdítása, az ágazat működéséhez szükséges infrastruktúra folyamatos fejlesztése (annak elősegítése), és a szereplők közti koordináció döntő mértékben változtathatja meg a fejlődés irányát és intenzitását.

Az attrakciófejlesztés kiemelt területei:

- ❖ **Kastélyszálloda-szolgáltatás és konferenciaturizmus** a Batthyány-kastély bázisán: az elkészült koncepciónak megfelelően „egy olyan konferencia- és rendezvényközpont kialakítása a kastélyegyüttes területén, amelynek szerves része, arculatformáló eleme maga a főépület és az abban található különlegesség, a mintegy 40-50 szoba közötti luxus kastélyszálloda dísztermével, rendezvénytermeivel, a Batthyány családdal”.
(Az attrakciófejlesztés részletei – a tulajdonjog kérdéseitől, a finanszírozási-üzemeltetési konstrukciók alternatíváin át a szükséges kommunális-infrastruktúra beruházásokig – kidolgozandók, eldöntendők illetve véglegesítendők.
- ❖ **Városlátogató turizmus:** a felújítandó Batthyány-kastélyegyüttes (épületek és kastélypark), a rekonstrukció alatt álló óváros és fő tér, valamint a város kapcsolódó részei a parkokkal és a zöldterületekkel együtt egy egységes koncepció alapján történő rendezési tevékenység után olyan vonzó városi teret képezhetnek, mely – különösen megfelelő **programokkal** - a látogatók számára önmagukban is élményt nyújthatnak.
- ❖ **Víziturizmus:** a Rába Körmenđ egyik legfontosabb értéke, a vízi turizmus kibontakoztatása, a vízhez kötődő rendezvények, valamint a vízparti szabadidős lehetőségek fejlesztése a helyi turizmusfejlesztés markáns irányát kínálja.
- ❖ **Vallási turizmus:** Boldog Batthyány-Strattmann László emléke komoly zarándokturizmust generál a városban. A nagy tiszteletnek örvendő szemorvoshoz számos helyi emlék és objektum köthető (obeliszk, plébániatemplom, oratórium, Batthyány ünnepek stb.), amik már ma is keresett célpontok, de a kultusz még jobb kiszolgálása (emléktábla, emlékszoba, kápolna restaurálása) további ösztönzést adna a turizmus e motivációjának. Az ausztriai búcsujáróhelyekkel kiépíthető kapcsolatok is megfontolás tárgyát képezik.
- ❖ **Kerékpáros turizmus:** az útvonalak városon belüli kiépítése (10. ábra) és a regionális kerékpárutak elérésének biztosítása után a kerékpáros turizmus ugyancsak jelentős vonzerőt jelenthet a vendégek számára.
- ❖ **Termálturizmus:** a termálvíz és egy létesítendő fürdőhöz kapcsolható szórakoztató központ – magántőkéből történő megvalósulás esetén – jelentős városi vonzerőnek ígérkezik.
- ❖ **Rendezvényturizmus:** a mind több jelentős városi rendezvény – rendezvénytár alapján kistérségi szinten összehangolva – fontos eleme a helyi kínálatnak.

A turizmusfejlesztés részleteit illetően a város kidolgozott koncepcióval rendelkezik – ennek végrehajtása elindult.

B). Turisztikai infra- és szuprastruktúra fejlesztése

A turizmusfejlesztés a megfelelő infrastrukturális háttér nélkül nem képzelhető el, ennek kiépítése a következő évek komoly feladata. A kereskedelmi- és vendéglátó hálózat és a szálláshelykínálat mellett fontos azonban az ún. turisztikai szuprastruktúra egészének, vagyis a vendégek számára egy adott területen igénybe vehető idegenforgalmi szolgáltatások széles körének kiépítése is, pl. programok, információs táblák, kiadványok, digitális adattár, on-line turizmus, illetve általában a helyi szolgáltatások fejlesztése.

B). A stratégiai turizmusmenedzsment alapjainak megteremtése

Amíg az idegenforgalom volumene nem ért el egy kritikus szintet, illetve az ágazat történései, fejlesztései nem igényeltek apparátust, nem volt szükség intézményesített turizmusmenedzsmentre. Az utóbbi időszakban elindult folyamatok, illetve a közeljövő várható fejlődése már felveti a tudatos, módszertanilag megalapozott és szervezetileg stabil stratégiai menedzsment igényét az ágazatban.

Ennek részeként alapvető feladat:

- ❖ A turizmusmenedzsment intézményesítése a településirányításon belül
- ❖ Egy Tourinform iroda létrejöttének előkészítése
- ❖ A turizmusban érdekelték partnerségének megteremtése, érdekeik összehangolása, és együttes megjelenésük segítése a turisztikai piacon.
- ❖ Intenzív és céltudatos turizmus marketing folytatása.

Területi hatókör

Elsősorban az idegenforgalmilag frekventált területek, mint a kastély és környéke, az óváros és környéke, a Rába part, a leendő szabadidő-központ területe.

Szereplők

- ❖ Önkormányzat
- ❖ Befektetők
- ❖ Turisztikai szolgáltatók, vendéglátók
- ❖ Szakmai szervezetek

Finanszírozás

- ❖ Európai Uniós források (Kohéziós Alap, Strukturális Alapok, Interreg),
- ❖ Kormányzati források (NFT II.),
- ❖ Helyi források.
- ❖ Vállalkozói források

Várható előnyök

- ❖ Új attrakciók, a város arculatár meghatározó vonzerők létrejötte –ezzel a turizmus élénkülése, a helyi identitástudat erősödése
- ❖ A város gazdaságának több lábbon állása
- ❖ Új vállalkozások létrejötte

Ütemezés

A források, bizonyos hivatali ügymenetek és egyes vállalkozók szándékai függvényében folyamatos, a kastély-rekonstrukciónak két éven belül el kellene indulnia.

Kapcsolódás más programhoz, vagy intézkedéshez

- ❖ A természeti környezet védelmének és fejlesztésének programja (IV.1.)
- ❖ Az épített környezet védelmének és rehabilitációjának programja (IV.2.)
- ❖ Helyi és térségi közlekedésfejlesztési program (III.1.)
- ❖ kulturális programja (II.2.)
- ❖ Forrásbevonási és tökevonzó képesség erősítése (I.2.)

2. PRIORITÁS: A HUMÁN ERŐFORRÁSOK FEJLESZTÉSE, A TÁRSADALMI-KULTURÁLIS KÖZEG ÁPOLÁSA

2.1. Az oktatási-nevelési rendszer fejlesztése

Indoklás

A kiművelt emberfők jelentőségének hangsúlyozása régóta közhelyszámba menő álláspont, de realitást nehéz vitatni. A oktatási-nevelési intézmények minőségi szolgáltatásinak biztosítása a minden város elemi érdeke – nemcsak kötelezően előírt feladatként, de mindennemű céljainak távlataira tekintettel is.

Ahogy országosan, Körmenden is csökkenő tendenciát mutat a gyermeklétszám, ami az oktatási-nevelési szférában szükségképpen feszültségeket okoz. E feszültségek kezelésének feladata azonban nem veszélyeztetheti azokat az alapelveket és racionális szempontokat, melyek a városfejlesztés humán háttérével összefüggésben távlatilag felmerülnek. Egyszerre kell tehát az értékek megőrzésére, a folyamatos minőségi fejlesztésre, illetve a gazdaságos működésre tekintettel mérlegelni a szféra lehetőségeit.

Célkitűzések

- ❖ A gyermekek testi és szellemi fejlődésének magas szintje
- ❖ A lakosság iskolázottsági szintjének javítása
- ❖ A tudásalapú társadalom feltételeinek megteremtése
- ❖ Az esélyegyenlőség megteremtése

Javasolt intézkedések:

A). Közoktatás fejlesztése – intézményi racionalizálás

Az ágazat, mely alapvonalaiban az országos viszonyokat követi, komoly kihívások előtt áll (folyamatban levő reformok, finanszírozási problémák, demográfiai hullámvölgy). Ugyan a

kihívásokra helyben megfogalmazható válaszok spektrumát a makroszintű, szabályok és feltételek erősen behatárolják, de a maximális hatékonyságra és minőségre törekvés – adott keretek közt - specifikus helyi erőfeszítéseket is igényel.

- ❖ Az óvodai nevelés minőségének és hatékonyságának továbbfejlesztése.
- ❖ Az iskolarendszer felhalmozott értékeinek és megtartása, törekvés a minőségi fejlesztésekre.
- ❖ A nyelvoktatás fejlesztése: a nyelvtanítás infrastruktúrájának hatékonyságának további javítása.
- ❖ A számítógépes felszereltség javítása, információs és kommunikációs technológiák alkalmazása az oktatási intézményekben, különösen az általános iskolákban, mindenki számára megteremteni az informatikai eszközökhöz és az ehhez kapcsolódó kompetenciákhoz való hozzáférés lehetőségét.
- ❖ Az infrastrukturális és tárgyi feltételek javítása, a közoktatás kötelező eszköz- és felszerelési jegyzékének felülvizsgálata és fejlesztése.
- ❖ Minőségbiztosítási rendszerek alkalmazása
- ❖ Az esélyegyenlőség megteremtése, illetve a tehetség gondozás és felzárkóztatás feltételeinek biztosítása
- ❖ Gazdaságossági racionalizálás, a lehető leggazdaságosabb városi intézményi struktúra kialakítása.

A programok során érvényesíteni kell az országosan elfogadott alábbi prioritásokat: az élethossziglan tartó tanulás megalapozása a kulcskompetenciák fejlesztése révén; az oktatási egyenlőtlenségek mérséklése; az oktatás minőségének fejlesztése; a pedagógus szakma fejlődésének támogatása; az információs és kommunikációs technológiák alkalmazásának fejlesztése; az oktatás tárgyi feltételeinek javítása; illetve a közoktatás költséghatékonyságának és irányításának javítása.

B). A középfokú képzés fejlesztése, a szakképzés és a felnőttoktatás fejlesztése, összehangolása a gazdaság igényeivel

A középfokú képzés számos problémával küzd, különösen a szakképzés szférája az, amely folyamatos átalakulásban van és folyamatosan kihívások előtt áll. Egyfelől a vállalkozói körökben gyakran megfogalmazódó állítás, hogy a képzési kínálat és a gazdaság igényei között jelentős a szakadék, másfelől az iskolák úgy érzik, nem kapnak megfelelő impulzusokat a – folyamatosan változó - gazdaságtól a kellő mértékű alkalmazkodás megalapozásához. A két fél együttműködési kereteinek körvonalazása és a képzési struktúra folyamatos megújulásának és minőségi fejlődésének követelménye szerteágazó feladatokat ró az érintettekre.

Noha a helyi középiskoláknak nem az önkormányzat a fenntartója, így ráhatása a szférára csak közvetett, mégis megfogalmazhatók bizonyos feladatok, melyek a városfejlődés érdekében megoldásra várnak:

- ❖ A középiskolai képzés feltételeinek javítása színvonalának emelése, a minőség középpontba állítása: korszerű tantervek, tananyagtartalmak és taneszközök, minőségbiztosítási rendszerek alkalmazása

- ❖ A gazdaság és az oktatási rendszer párbeszéde formális kereteinek kialakítása, visszacsatolások működtetése
- ❖ Naprakész ismereteket nyújtó programok, OKJ-s, és szakmai továbbképzési programok, átképzések támogatása, ösztönzése
- ❖ A felsőfokú szakképzés bizonyos formáinak meggyökereztetése a városban (elsősorban a Körmenyi Rendészeti Iskola keretein belül van ennek realitása)
- ❖ Az élethosszig tartó tanulás meghonosítása: az élethosszig tartó tanulás egyéni és a társadalmi igényekre építő rugalmas rendszerének kialakítása.

Területi hatókör

középiskolák

Szereplők:

- ❖ Középiskolák
- ❖ Az iskolák fenntartói: megyei önkormányzat, BM Oktatási Főigazgatósága
- ❖ Városi önkormányzat
- ❖ képzéssel foglalkozó állami, profitorientált és non-profit szervezetek
- ❖ Munkaügyi Központ
- ❖ Vállalatok, vállalkozói szervezetek

Finanszírozás

- ❖ Központi és helyi források
- ❖ Vállalkozói források

Várható előnyök

- ❖ A helyi munkaerőpiac állapotának kedvező változása
- ❖ Magasabb képzettségi szint, magasabb szintű kompetenciák a munkavállalók részéről
- ❖ Magasabb hatékonyságú termelés, fejlődő gazdaság

Ütemezés

folyamatos

Kapcsolódás más programhoz, vagy intézkedéshez

- ❖ Az üzleti környezete fejlesztése (I.1.)

2.2. Közművelődési és kulturális program

Indoklás

A modern városfejlődésben rendkívül fontos szerep jut a kultúrának, a kulturális iparnak. A városi lét egyik lényeges ismérve a kultúra markáns jelenléte, a kultúra iránti igény erős volta és a kínálat bősége. E dimenzió igen erőteljesen megjelenik – az arculaton keresztül – a városok versenyén, s e versenytényező - a telephelyválasztás lágy tényezőinek felértékelődésével összefüggésben - komolyan befolyásolni képes még a tőkebefektetési döntéseket is.

Körmend érzékelhetően olyan településként látja, illetve szeretné látni önmagát:, amelyben a kultúra átlagon felüli szerepet kap, s meghatározó módon nyomra rá bélyegét a város arculatára. Ennek érdekében sok minden történt az utóbbi években, de a forrásoldali korlátok a törekvéseknek gyakran határt szabnak.

Célkitűzések

- ❖ A kulturális élet élénkítése, szabadidős lehetőségek bővítése
- ❖ Helyi kulturális és művészeti produktumok létrejöttének ösztönzése
- ❖ A civil szervezetek városon belüli súlyának növelése
- ❖ A város kulturális arculatának megalapozása, a körmendi-identitás megerősítése

Javasolt intézkedések

A). A minőségi szabadidő-eltöltési lehetőségek bővítése, a közművelődési szféra erősítése

Az életminőség fontos részét képezi az emberek kulturális (szórakozási, művelődési, sport) szükségleteinek szintje és a szükségletkielégítés lehetőségeinek választéka. A kereslet és kínálat összhangjának magas szinten történő megtalálása (a civil kezdeményezések erejére jelentősen építve) jelentősen javíthatja a városlakók komfortérzetét, helyi kötődését. A lehetőségek bővülési folyamata gyorsaságát, intenzitását és különösen minőségi jegyeit érdemes tudatosan erősíteni, feladatban kezdeményező, koordináló és megvalósító szerepek egyaránt várnak az önkormányzatra.

- ❖ A közművelődés infrastrukturális és humán hátterének, közösségi színtereinek magas szintű biztosítása.
- ❖ Célcsoport-specifikus szabadidős kínálat létrehozása: kiemelt terület az ifjúság igényeinek kielégítése (pl. programok, sport és rekreációs terek, pl. sportcsarnok), valamint – különös tekintettel a város elöregedő lakosságra - az időskorú népesség közösségi életének támogatása és kulturális keresletének kielégítése
- ❖ A helyi kulturális értékek nyilvánosságának támogatása: a meglévő értékek számbavétele, szervezett keretek közti bemutatása, nyilvánosságra hozatala, új értékek születésének (általában az alkotásnak, kísérletezésnek, műhelymunkának) a támogatása.
- ❖ Közgyűjtemények (múzeumok) fejlesztésének elősegítése: a hatékony működtetés és minden további fejlesztés előfeltétele az intézmények finanszírozási kereteinek hosszú távú rendezése.

B). A civil szféra megerősödésének és a civil partnerség gyakorlatának előmozdítása

A civil társadalom jelentősége, a civil szervezetek kultúrában és más egyéb területeken betöltött különleges szerepének fontossága alig igényel indoklást. A mindenre kiterjedő állami (gazdasági, területfejlesztési, szociális) szerepvállalás illúziójának szertefoszlásával minden város életében komoly tere nyílik a helyi közösség önszerveződési formáinak. E komoly dinamizáló erők bekapcsolása a városfejlesztés folyamatába elemi érdek. A program megvalósításának elemeként az önkormányzat tehet bizonyos lépéseket:

- ❖ Az önkormányzati-civil, illetve civil-civil partnerség előmozdítása ösztönzéssel, koordinációval, specifikus programok révén, stb.
- ❖ Önkormányzati feladatok civil szervezetek általi átvállalásának ösztönzése: közművelődési feladatokat ellátó civil szervezetek támogatása egyes korábban önkormányzat által támogatott területen

Területi hatókör

Feladatként az önkormányzathoz kötődik, hatásaiban a város egészére kiterjed

Szereplők:

- ❖ Önkormányzat
- ❖ Kulturális intézmények
- ❖ Civil szervezetek

Finanszírozás

- ❖ saját (önkormányzati és szervezeti) források
- ❖ kormányzati források: NFT, ROP
- ❖ EU források

Várható előnyök

- ❖ vonzóbb településkép, arculat
- ❖ pezsgőbb közélet, kulturális élet

Ütemezés

folyamatos

Kapcsolódás más programhoz, vagy intézkedéshez

- ❖ Idegenforgalom fejlesztése (I.3.)

2.3. Egészségügyi és szociális program

Indoklás

Körmend lakossága az utóbbi években, ország más településeihez hasonlóan folyamatosan csökken. A népességfogyás részbeni oka: az egyidejűleg alacsony születési és magas halálozási arányszám. A háziorvosi jelentések adatai szerint a legtöbben az elkerülhető halálozások körébe tartozó betegségek (magas vérnyomás, agyér-, szívbetegségek) miatt keresik fel az orvosi rendelőt. Ezek a betegségek lakosság helytelen táplálkozási szokásaival, mozgásszegény életmódjával és az orvosi gondozás hiányosságaival magyarázhatók. A város lakosságának egészségi állapotáról eddig nem készült átfogó elemzés, általánosságban elmondható, hogy kevés az egészségre, egészségügyre vonatkozó fellelhető statisztikai adat.

A város felnőtt, illetve gyermek lakosságának egészségügyi alapellátása a személyi feltételeket és tárgyi feltételeket illetően biztosítottak. A háziorvosok privatizációja - a rendelő épületének kivételével – teljesnek mondható. Valamennyi rendelőben megtalálhatóak a törvényben előírt minimum felszerelések. Az egészségügyi alapellátásban dolgozók megfelelő szakképzéssel rendelkeznek.

Körmenden a lakosság mintegy 10-13 %-a jogosult valamilyen pénzbeli ellátásra. A tapasztalatok azt mutatják, hogy ez az arány a jövőben sem fog változni, a gazdasági helyzet alakulása miatt még növekedhet is. Számolni kell a lakosság elöregedésével kapcsolatban felmerülő problémákkal, az alacsonyabb státuszú társadalmi csoportok növekvő gondjaival.

A város szociális intézményrendszere a rendszerváltozást követően folyamatosan bővült, sorra alakultak a rászorultak ellátását segítő intézmények. A meglévő intézmények bővítésével, az új Szociális Szolgáltató és Információs Központ létrejöttével a meglévő erőforrások hatékonyabb felhasználása valósult meg. A városi intézményrendszer sokrétű, egyre szélesebb rétegek szociális ellátását biztosítja. Az intézmények emelkedő forgalma bizonyítja, hogy a város lakossága egyre inkább igényt tart a szakszerű, professzionális segítségre.

A körmendi szociális intézményekben magas színvonalú szakmai tevékenység folyik. Az ágazatban dolgozók jól felkészült szakemberek, akik el tudják látni a város - és fel tudnak vállalni a kistérség szociális ellátás körébe tartozó speciális feladatokat is.

Célkitűzések

- ❖ A város lakossága egészségi állapotának javítása, az egészségügy, az oktatás-nevelés különböző szintjeinek fejlesztése révén.
- ❖ Az egészségügyi ellátás infrastrukturális színvonalának javítása.
- ❖ A város lakossága szociális biztonságának erősítése a szociális szolgáltatások differenciált fejlesztése, kapacitás növelése révén. .
- ❖ A lakosság életminőségének javítása.
- ❖ A város lakossága egészségi állapotának javulása.
- ❖ A város természeti és városi környezete wellness és szabadidősport adottságainak kihasználása.
- ❖ A mozgás, a sport váljon a szabadidő eltöltésének szerves részévé.

- ❖ A város szabadidő és sportlétesítményeinek fejlesztése.
- ❖ A versenysport fejlődése.
- ❖ A sportolási és rekreációs célú, valamint a szabadidős intézmények használatának lehetővé tétele a fogyatékkal élők számára.

Javasolt intézkedések

A), Egészségügyi program

A lakosság egészségi állapotának javításához elengedhetetlen az egészséges táplálkozás, az életmód, a lelki-egészség védelme és az egészségkultúra fejlesztése. A prevenciók tevékenységei – melyek eredményei csak évek múlva mérhetőek – kiemelt szerepet kell, hogy kapjanak.

- ❖ Folyamatos, egészségvédelemmel kapcsolatos akciók a város lakossága számára, különös tekintettel a vezető halálokokat jelentő betegségekre.
- ❖ Prevenciók céljával a nevelési-oktatási intézményekben rendszeres egészségvédelemmel foglalkozó akciók szervezése az egészséges életmód kialakítására és erősítésére.
- ❖ A háziorvosi rendelőkben prevenciók nővéri státuszok létesítése, az oktatási intézményekben az ifjúság számára mentálhigiénés tanácsadás lehetőségének megteremtése.
- ❖ A város egészségügyi ellátására és a lakosság egészségi állapotára vonatkozó adatbázis kiépítése, felmérés készítése és az adatok folyamatos rögzítése és elemzése.
- ❖ Az információs rendszer további fejlesztése a kórház és a háziorvosi rendelők közötti információs hálózat kiépítése.
- ❖ A város lakossága számára biztosított járó- és fekvőbeteg ellátás színvonalának emelése, az infrastruktúra fejlesztése.
- ❖ A város reprodukív lakosú községeiben a védőnői szolgáltatások bővítéséhez, az egészségfejlesztő programok végrehajtásához szükséges helyszínek biztosítása.
- ❖ A lakosság egészségi állapotának javítása érdekében a civil szervezetekkel történő partnerség építése, tevékenységük megerősítése.

B) Szociális ellátórendszer fejlesztése

Ahhoz, hogy a szociális szolgáltatások mennyiségben és minőségben a tényleges szükségletek kielégítéséhez igazodjanak, létre kell hozni egy olyan adatbázist, amely segítséget nyújt a rendszeres elemzéshez, az ellátási formák bővítéséhez, aktualizálásához. Ehhez a munkához segítséget nyújthat a város szociális térképe és annak folyamatosan karbantartott, a szociális szféra egészére történő egységes adatbázisa.

A jelenlegi ellátórendszer személyi és tárgyi feltételeinek javítása, új szolgáltatási formák megvalósításához szükséges infrastruktúra biztosítása a középtávú célok egyik fontos eleme kell, hogy legyen.

A szociális szolgáltatások biztosítása elsődlegesen állami/önkormányzati feladat, de egyre nagyobb szerepet kell, hogy kapjanak a civil szervezetek. Erősíteni és mozgósítani kell a helyi társadalom azon csoportjait, akik szerepet tudnak és akarnak vállalni a helyi szociálpolitika alakításában és megvalósításában.

- ❖ Időseket ellátó intézményrendszer fejlesztése
 - Az átmenti elhelyezést nyújtó intézmény bővítése.
 - Az étkeztetés-házi segítségnyújtás feltételeinek javítása: a (mobil) jelzőrendszeres segítségnyújtás további bővítése.
 - Tartós elhelyezést nyújtó intézmény létrehozása.
- ❖ Családsegítés, gyermekjóléti szolgáltatások
 - Az tényleges szükségletek felmérése, elemzése során fel kell készülni a – várhatóan megnövekvő igényekre a családsegítés és a gyermekjóléti szolgáltatások iránt.
 - A minőségi munka és a személyi-tárgyi feltételek javításával törekedni kell arra, hogy mind a családsegítés, mind a gyermekjóléti szolgáltatás ellássa a kistérségi feladatokat.
- ❖ Fogyatékkal élők ellátása
 - Az ellátás személyi és tárgyi feltételeinek bővítése és színvonalának megőrzése.
 - Az ellátás erősítése érdekében a civil társadalommal szorosabb kapcsolat építése.
- ❖ Pszichiátriai és szenvedélybetegek ellátása
 - Az ellátás személyi és tárgyi feltételeinek megőrzése.
 - Az ellátás erősítése érdekében a civil társadalommal szorosabb kapcsolat kiépítése

C) Életmód program

Körmendnek – jó természeti adottságai révén – a szabadidősport, a rekreáció és a wellness kiemelkedő jelentőségű és nagy fejlődési lehetőséggel rendelkező területe. A város rendelkezik sportcsarnokkal, átszeli a Rába folyó, amely kiaknázatlan lehetőségekkel bír. A szabadidő-eltöltés infrastrukturális háttérét jelentősen bővíteni kell. A fejlesztésre váró területek egyszerre szolgálhatnak a rekreáció és sport céljait. A város központi rekreációs helyszínei mellett nagy hangsúlyt kell fektetni a városrészi, lakótelepi sportpályák létesítésére ill. felújítására, valamint az esti használatot lehetővé tevő világítás kiépítésére is.

A program megvalósításának elemei lehetnek:

- ❖ Célcsoport-specifikus szabadidős kínálat létrehozása: kiemelt terület az ifjúság igényeinek kielégítése (pl. programok, sport és rekreációs terek,), valamint – különös tekintettel a város előregedő lakosságra – az időskorú népesség közösségi életének támogatása (pl. parkok, zöldterületek fejlesztése, természetjáró klubok)
- ❖ Az aktív pihenés, rekreáció infrastrukturális háttérének fejlesztése új, korszerű létesítmények kiépítésével ill. a meglévők állagmegóvása, felújítása, fejlesztése, akadálymentesítése.

- ❖ Az élsport támogatása, a körmendi kosárlabda-hagyományok ápolás – elsősorban az ifjúságnak nyújtott pozitív példa miatt, de a kosárlabdaklub településmarketing hatásaira is tekintettel.
- ❖ Közterületi sportpályák létesítése, ill. fejlesztése.
- ❖ PR tevékenység az egészséges életmódra szoktatás érdekében.
- ❖ Felmérés a jelenlegi ifjúság egészségi állapotára az elkövetkezendő 10-15 év feladatainak meghatározására.

Területi hatókör

- ❖ A Gondozóház bővítése.
- ❖ Idősek Otthona létesítése.
- ❖ A Szociális foglalkoztató áthelyezése a Thököly utcába.
- ❖ A körmendi Kistérség települései számára a szociális ellátás kiterjesztése.

Szereplők

- ❖ Körmend Város Önkormányzata
- ❖ Ágazati minisztériumok
- ❖ Körmend város nevelési-oktatási-közművelődési intézményei,
- ❖ Körmend város szociális intézményei
- ❖ Körmend város területén működő egészségügyi intézmények
- ❖ Sportegyesületek
- ❖ Idegenforgalmi szervezetek, intézmények
- ❖ Körmend város civil szervezeti
- ❖ Körmend város nyilvánossága
- ❖ A gazdasági élet szereplői

Finanszírozás

- ❖ Európai Uniós források: ERFA, ESZA, Közösségi Kezdeményezések
- ❖ Kormányzati támogatás
- ❖ Helyi és regionális források
- ❖ Befektetők

Várható előnyök

- ❖ A lakosság életminőségének javulása
- ❖ A város lakossága egészségi állapota pozitív irányban változhat.

- ❖ A lakosság szociális biztonságérzete erősödik.
- ❖ A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok esélyei megnövekednek, szociális biztonságuk megerősödik.
- ❖ A városkép kedvező irányú változása.
- ❖ A szabadidő egészséget támogató eltöltése gyakorlatának terjedése, és az azt támogató infrastruktúra fejlesztése.
- ❖ A rekreációs lehetőségek bővülése.
- ❖ A szabadidősportban résztvevők számának emelkedése.

Ütemezés

Rövid és középtávon – az elnyerhető források függvényében – megvalósulhatnak az intézmények személyi és tárgyi feltételei, megépülhet az új intézmények egy része. Hosszú távon folyamatosan valósulhat meg a szolgáltatások és a tárgyi feltételek színvonalának emelése.

Az életmód és testkultúra-program infrastruktúrafejlesztési intézkedései jelentős részének megvalósítását rövid, de legalább középtávon el kell kezdeni, míg lezárásuk hosszú távon képzelhető el. Rövid távon kell elkészíteni az ifjúság egészségi állapotának felmérését. A többi tevékenység megvalósítása folyamatos (PR tevékenység, az utánpótlás-nevelés biztosítása, az egyesületi sportélet fejlesztése, a sportolók, egyesületek támogatása).

Kapcsolódás más programokhoz, illetve intézkedésekhez

Az egészségügyi és szociális program kapcsolódik a Humánerőforrás-fejlesztés Operatív Programhoz, a Minisztériumok ágazati fejlesztési programjaihoz, a Nyugat-dunántúli regionális ágazati programokhoz és a Megyei Területfejlesztési Programhoz.

A városfejlesztési koncepción belül pedig az alábbi programokhoz kapcsolódik:

- ❖ 2.1. Közoktatási program
- ❖ 2.2. Munkaerőpiaci program
- ❖ 3.1. Közlekedésfejlesztési program
- ❖ 3.2. A város és környéke kapcsolatrendszerének javítása
- ❖ 4.1. Környezet- és természetvédelmi program
- ❖ 4.2. Területi rehabilitáció és az épített környezet védelme
- ❖ 4.3. Városigazgatás és gazdálkodás

Az életmód és testkultúra-program kapcsolódik a Regionális Operatív programhoz, a Minisztériumok ágazati fejlesztési programjaihoz, a Nyugat-dunántúli regionális ágazati programokhoz és a Megyei Területfejlesztési Programhoz.

A városfejlesztési koncepción belül pedig az alábbi programokhoz kapcsolódik:

- ❖ 1.2. Turizmusfejlesztési program
- ❖ 2.1. Közoktatási program
- ❖ 2.2. Munkaerőpiaci program

- ❖ 4.1. Környezet- és természetvédelmi program
- ❖ 4.2. Területi rehabilitáció és az épített környezet védelme

3. PRIORITÁS: AZ INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE

3.1. Helyi és térségi közlekedésfejlesztési program

Indoklás

Körmend jellegzetesen hídváros, melynek története során a kereskedelmi utaknak mindig nagy jelentősége volt. Ide, a Rába átkelőjéhez futottak össze és futnak ma is fontos észak-déli és kelet-nyugati kereskedelmi útvonalak, napjainkban az E65 – 86-os és az E66 – 8-as főút, amelyek a város keleti részén keresztezik egymást. Ezekkel a főutakkal lényegében párhuzamosan vezetnek, és itt találkoznak a vasutak is. A városnak tehát kedvező közlekedés-földrajzi adottságai vannak, mind a közút, mind a vasút vonatkozásában térségi közlekedési csomópontnak minősül, de az ebből fakadó lehetőségeket még nem tudja megfelelően kihasználni fejlesztések nélkül. Ahhoz, hogy Körmend központi szerepkörei erősödjenek, fejlődhessen és versenyképesebbé válhasson a település gazdasága, valamint ahhoz, hogy gyorsan, egyszerűen és biztonságosan elérhetővé váljon nagy régiós és kistérségi vonatkozásban, szükségesek a közúti és vasúti fejlesztések. Nincsen autópálya és/vagy gyorsforgalmi út a város környékén, a legközelebbi gyorsforgalmi út elérhetősége 40-60 perc, ugyanakkor, különösen az Uniós csatlakozást követően rendkívül megnőtt mindkét közúti fővonal tranzitforgalma, elsősorban a nehéz gépjárművek tekintetében. A két gyorsforgalmi út megépítése, azoknak a város északkeleti részén történő találkozása, egy új csomópont, majd ahhoz kapcsolódva egy logisztikai központ kialakítását teszi lehetővé, melyhez kapcsolható lenne hosszú távon a vasúti szállítás lehetősége is.

A 8-as főközlekedési útnak a városból történő kivezetése magával hozza a városi utak rendszerének a felülvizsgálatát, mindenekelőtt a belvárosban. Ezzel egyidejűleg szükséges a városi utak folyamatos felújítása, a kerékpárutak teljes körű kiépítése, és mindezekkel összefüggésben a közlekedésbiztonság jelentős javítása. Évek óta probléma a városrészek közötti, gyakran rossz közlekedési kapcsolat megoldatlansága, valamint az egységes városi és városkörnyéki kerékpárút-hálózat hiánya. Ez nemcsak városi, hanem kistérségi érdek is.

Célkitűzések

- ❖ Javuljon a város nagytérségi és városkörnyéki elérhetősége.
- ❖ A fejlesztések révén használja ki jobban közlekedés-földrajzi helyzetéből fakadó lehetőségeit.
- ❖ Körmend térségi, közlekedési szerepköre erősödjön, váljon a Nyugat-Dunántúl egyik logisztikai központjává.
- ❖ Javuljon a város belső közlekedési rendszer, legyen biztonságosabb a közlekedés Körmenden.

Javasolt intézkedések:

A). A város elérhetőségének a javítása

Körmend megközelíthetőségét mindenképpen javítani kell, ez rendkívül fontos stratégiai feladat és kiemelt cél, de nemcsak az elérhetőség miatt, hanem a közúti forgalomnak a városból való kiterelése, és az ezzel szorosan összefüggő környezeti állapot javulása és a város gazdaságának további fejlődése szempontjából is. Mindezt az elfogadott szabályozási terv alapján célszerű elvégezni.

Közúti fejlesztések:

- ❖ az észak-déli (E65 – M86-os) és a kelet-nyugati (E66 – M8-as) főutak négysávós gyorsforgalmi úttá történő kialakítása, az M8-as főútnak a várost északról elkerülő szakaszának a megépítése,
- ❖ új csomópont és hosszabb távon egy logisztikai központ kialakítása a város északkeleti részén,
- ❖ az M8-as főútnak a várost délről elkerülő szakaszának a kiépítése, lényegében a IV. Béla király utca folytatása déli irányban, hosszabb távon új Rába híddal továbbvezetése, és bekötése a 86-os gyorsforgalmi útba,
- ❖ a városi utak bekötése az északi elkerülő gyorsforgalmi útba.

Vasúti fejlesztések:

- ❖ a Szombathely-Körmend-Szentgotthárd-Graz vasútvonal villamosítása, a pálya korszerűsítése, a város bekapcsolása a nemzetközi vasúti hálózatba,
- ❖ a Körmend-Zalalövő vasúti vonal megtartása és fejlesztése.

B). A városi úthálózat fejlesztése

Átfogó fejlesztésre van szükség a városban, olyanra, amely magában foglalja a közutak és a kerékpárutak fejlesztését is, amely megvalósulása esetén egyaránt szolgálná a városlakók és a városkörnyékiek igényeinek a kielégítését is. Ennek eredményeképpen javulnának a városon belüli és a városkörnyéki közlekedési kapcsolatok kimutathatóan.

- ❖ A „régí” 8-as főút városon átvezető szakaszának egy belvárosi, 2x1 sávós úttá történő átalakítása, átminősítése belső gyűjtő úttá.
- ❖ A régi Rába hídhoz vezető útról és a Mátyás király útról az átmenő nehézgépjármű forgalom kitiltása, a híd felújítása.
- ❖ Városi kerékpárút-hálózat kiépítése, különös tekintettel a 8-as főút városi szakaszán, a városkörnyéki településekre vezető utak mentén, és a városrészeket összekötő főbb utakon. A kerékpárutak kiépítését az elfogadott 2005-ös tanulmányterv alapján javasoljuk megvalósítani.
- ❖ A belvárosi utak teljes felújítása, ahol kell az útalap megépítése, és/vagy burkolat megerősítése.

C). A közlekedésbiztonság javítása

Azzal, hogy megépülnek a gyorsforgalmi utak és kikerülnek a várost, már eleve javul a közlekedés biztonsága, kisebb lesz a forgalom, csökken a balesetveszély. De emellett kellenek

a témakörrel összefüggésben lévő további fejlesztések, amelyek döntően a városi önkormányzat feladatkörébe tartoznak, de más szervek bevonásával.

- ❖ A veszélyes keresztezésekben, nagyobb csomópontokban körforgalom, vagy közlekedési lámpás irányító rendszer kiépítése.
- ❖ Akadálymentes közlekedés kialakítása az intézményeknél és a városi utakon, járdákon.
- ❖ A szintbeli vasúti és közúti keresztezések forgalombiztonságának növelése.
- ❖ A városi forgalomirányítás rendszeréről és az utcák egyirányúsításáról átfogó, új koncepció készítése, az északi elkerülő út megépítését követően.

Területi hatókör

Az első pont esetében a város szűkebb, tágabb környezete, a többi intézkedésnél a város közigazgatási területe.

Szereplők:

- ❖ Körmend város Önkormányzata,
- ❖ Vas megyei Állami Közútkezelő Kht.
- ❖ MÁV Rt. Vezérigazgatóságának Területi Képviselője,
- ❖ GYSEV,
- ❖ Városi Rendőrkapitányság,
- ❖ Városgondnokság

Finanszírozás

- ❖ Európai Uniós források (Kohéziós Alap, Strukturális Alapok),
- ❖ Kormányzati források (NFT II, minisztériumi alapok),
- ❖ Regionális és helyi, önkormányzati források.

Várható előnyök

- ❖ A város közlekedési szerepkörének erősödése, könnyebb, gyorsabb elérhetősége.
- ❖ A környezeti terhelés és a környezetszennyezés csökkenése.
- ❖ A balesetek számának csökkenése, javuló közlekedésbiztonság.
- ❖ A város és a vidék kapcsolatának a javulása.

Ütemezés

A gyorsforgalmi utak kialakítása nagyon sürgető feladat lenne, de reálisan nézve ennek megvalósulására csak középtávon van esély. Ugyancsak középtávú a vasúti vonalak korszerűsítése is. A többi intézkedés és feladat folyamatosan valósulhat meg, az önkormányzat anyagi lehetőségeinek a függvényében. Több fejlesztésnek csak a gyorsforgalmi utak megépítését követően van esélye a megvalósulásra, vagyis csak hosszú távon.

Kapcsolódás más programhoz, vagy intézkedéshez

A program első intézkedése szorosan kapcsolódik a régió és a megye területfejlesztési koncepcióihoz és programjaihoz, sőt bizonyos mértékben már a II. Nemzeti Fejlesztési Tervhez is. A városi fejlesztési programok közül kapcsolódik mindenekelőtt a gazdaságfejlesztéshez és a települési környezet javítása, című prioritás csaknem egészéhez.

3.2. Kommunális- és műszaki infrastruktúra-fejlesztési program

Indoklás

Összességében, mint az a város helyzetelemzéséből, az első fejezetben kiderült, Körmenden a műszaki- és kommunális infrastruktúra alapvetően kiépült és az ilyen jellegű szolgáltatások jól működnek. Sőt, azt kell megállapítanunk, hogy e tekintetben a városnak kismértékben jobb a helyzete, mint több Vas megyei, vagy nyugat-dunántúli kisvárosnak. Ennek ellenére mindig lehet és kell fejleszteni, javítani a szolgáltatások minőségét.

A város vezetékes vízrendszere és a csatornahálózat egy része idős, a vezetékek cseréje, egyre sürgetőbb feladat. Fontos, hogy a rendszerekre minél nagyobb legyen a rákötés aránya, meg kell célozni a teljes, 100 százalékos rákötést. A városi vízbázis stabil, de néhány helyen nagy a víz vastartalma, ezt orvosolni szükséges. Most még alapvetően megoldott a városban a hulladékok gyűjtése és elszállítása, azonban a közeljövőben tovább kell lépni, és meg kell valósítani a szelektív hulladékgyűjtést és a korszerű hulladékhasznosítást. A közeljövőben fel kell számolni a városban és környékén lévő több tucat illegális hulladéklerakót, csökkenteni ezzel a környezeti terhelést, óvni a természetet, mindenekelőtt az ivóvízbázist.

A fenntartható fejlődés elvét elfogadva, a természet- és környezetvédelmének prioritást adva, sokkal nagyobb mértékben lenne szükséges felhasználni, és igénybe venni az alternatív energiákat. A város és lakói nagymértékben használják a vezetékes földgázt, ami nyilván kényelmes, de különösen napjainkban és várhatóan a közeljövőben de függő helyzetet eredményez. Preferálni kellene e vonatkozásban is az egyedi megoldásokat.

Célkitűzések

- ❖ A vízbázisok védelme, az egészséges ivóvíz biztosítása, a víz pazarlásának a csökkentése.
- ❖ A teljes körű rákötések elérése a csatornahálózatnál, úgy, hogy a tisztított szennyvizek aránya ne csökkenjen.
- ❖ Az illegális hulladéklerakók teljes felszámolása a városban és közvetlen környékén.
- ❖ A környezetterhelés és szennyezés egyértelmű csökkentése.

Javasolt intézkedések

A). Komplex, szelektív hulladékkezelési program

Az elkészült városi hulladékgazdálkodási tervre alapozva, rövid időn belül meg kell valósulnia a város egészében a szelektív hulladékgyűjtésnek, és el kell érni, hogy a szétválogatott hulladékok minél nagyobb részét hasznosítani lehessen. Ez természetesen a műszaki rendszerek kiépítésén túl, megkívánja az emberek tudatformálását, gondolkodásának a megváltozását, a fenntarthatóság elvének az elfogadását.

- ❖ A város egész területén, az intézmények és a lakosság körében egyaránt, a szelektív hulladékgyűjtés bevezetése.
- ❖ Hulladékudvar végleges kialakítása, szelektált gyűjtése a fém-, az építési törmelék, a papír-, a zöld-, a műanyag hulladékoknak.
- ❖ A városban lévő és a városkörnyéki illegális hulladéklerakók felszámolása.
- ❖ A folyékony hulladék lerakására szolgáló horvátnádaljai földgödörnek műszaki védelemmel való ellátása.
- ❖ Hosszabb távon a szelektáltan begyűjtött hulladékok minél nagyobb arányú hasznosításának megoldása.

B). Víz- és csatornahálózat megújítási program

A belváros víz- és csatornahálózatának egy része még a múlt század közepén épült, elöregedett, ezeknek a vezetékeknek a cseréje műszaki szempontból fontos és elengedhetetlen. Mivel ennek a programnak a forrásigénye igen nagy, ez a feladat hosszú távon és fokozatosan hajtható végre. Célszerű a programot úgy tervezni, hogy más közműves feladatokkal, illetve útkorszerűsítésekkel, felújításokkal össze legyen hangolva. A program keretében az alábbiakat szükséges elvégezni:

- ❖ A vízminőség javítása érdekében vastalanító építése a vízkiemelő kutaknál.
- ❖ A belvárosi vezetékek folyamatos cseréje, összehangoltan az egyéb közműves és útfelújítási munkákkal.
- ❖ A szennyvízhálózat teljes kiépítése, különösen a belvárosban, a rákötések számának, arányának növelésével.
- ❖ Az iszapkezelő kapacitásának további növelése.
- ❖ A Rába völgy 7-8 településének rákötése a körmendi szennyvíztisztítóra.

C). Energetikai program

A város energetikai ellátása megoldott, mind a villamos áram, mind a vezetékes gáz vonatkozásában. Azonban célszerű lenne nagyobb mértékben átállni az alternatív energiák hasznosítására és felhasználására, és az eddigi jó kapcsolatokat Güssing-gel tovább javítani, és bővíteni az ilyen jellegű együttműködést a várossal, a tapasztalatok átvétele céljából.

- ❖ Hosszú távon szükségesnek látszik a jelenlegi légvezetékek közül a legzavaróbbakat, a belvárosban a földbe vezetni, de tekintettel az óriási költségekre, ez csak folyamatosan valósulhat meg.

- ❖ A városfejlesztéssel összefüggő ipari és lakossági igény felmérése és a szükségleteknek megfelelő energia biztosítása.
- ❖ Közvilágosítási program kidolgozása.
- ❖ A távfűtéssel ellátott önkormányzati intézmények és lakások számának bővítése, és a szükséges vezetékek kiépítése.
- ❖ Minél nagyobb mértékben támaszkodni az alternatív közösségi és egyedi energia termelésének lehetőségeire.
- ❖ A biofűtőműhöz daráló építése.

Területi hatókör

Többnyire a város igazgatási területe, a szennyvíztisztítóra való rákötés esetén a Rába völgy menti települések, a hulladékgyűjtési programnál a város és közvetlen környéke.

Szereplők

Gesztor Körmend város Önkormányzata, a további szereplők:

- ❖ Vasivíz ZRt.
- ❖ Nyugat-dunántúli Vízügyi- és Környezetvédelmi Igazgatóság.
- ❖ Őrségi Vízügyi és Talajvédelmi Társulás.
- ❖ Az érintett vállalkozások és szolgáltatók: Régióhó Kft., Zaladepo, Müllex Kft. Megoldás kft, ÉGÁZ, ÉDÁSZ,
- ❖ Érintett települési önkormányzatok.

Finanszírozás

- ❖ Európai Uniós források (Kohéziós Alap, Strukturális Alapok, Interreg),
- ❖ Kormányzati források (Vízügyi Alap, NFT II. Környezetvédelmi Alap),
- ❖ Regionális és helyi források.

Várható előnyök

- ❖ A város és környéke tisztább lesz, csökken a környezet terhelése.
- ❖ Biztonságossá, modernné és teljessé válik a szennyvízelvezetés és a tisztítás.
- ❖ Javul a lakosság energetikai ellátottságának biztonsága.

Ütemezés

Rövidtávon meg kell oldani a vastalanítót, a hulladékudvar teljes megépítését, az illegális hulladéklerakók felszámolását és a szelektív hulladékgyűjtés bevezetését. A többi feladat, tekintettel a jelentős forrás igényre csak hosszú távon és folyamatos ütemezéssel valósulhat meg.

Kapcsolódások

Általában kapcsolódik a program a kistérség, valamint a megye fejlesztési terveihez, a régió Környezetgazdálkodási Programjához és a helyi hulladékgazdálkodási tervhez. Ezekon kívül kapcsolódik jelen koncepción belül a 4. prioritás egészéhez és a városi úthálózat fejlesztési programhoz.

3. PRIORITÁS: A TELEPÜLÉSI KÖRNYEZET JAVÍTÁSA, EGY ÉLHETŐ KISVÁROS FORMÁLÁSA

3.1. A természeti környezet védelmének és fejlesztésének programja

Indoklás

A természet védelme egyre fontosabb globalizálódó és a természetet átalakító világunkban, ezt a kérdést minden fejlesztés, Európában és Magyarországon kiemelten kezeli. Az ember lakókörnyezetében mindig a szépet, a tisztát becsüli, keresi azt a természeti környezetet, amely számára felüdülést, rekreációt, megnyugvást jelent és okoz.

Körmend adottságai, természeti környezete összességében jók, a város a Rába folyó partján fekszik, egy zöldfolyosó mellett, környezetében sok a zöldterület, sok az erdő. A városban 20 ha zöldterület található, ennek nagyságát növelni kell, fásítani szükséges. Hatalmas zöldfelület a városban a kastély körüli Várkert, de jelenleg a park nagyon elhanyagolt állapotban van, szükséges a Várkert teljes rehabilitációja és teljes megújítása. A város és közvetlen környékének a környezete ma még csak kis mértékben szennyeződött, célunk az, hogy ne fokozódjon, sőt ha lehet, javuljon a környezet állapota. A felszíni vizek közül a Rába viszonylag tiszta, a felsőbb szakaszán jellemző habzás itt nem jelenik meg. A felszín alatti vizek minősége jó, még nem szennyeződtek, remélhető, hogy az illegális hulladéklerakók felszámolásával, a korszerű folyékony szennyvíz elhelyezés megoldásával ez nem is következik be. Ami gond, az a levegőszennyezés, melynek háttérében a jelentős közúti tranzit forgalom növekedése áll. Remélhető, hogy az elkerülő út megépítésével ez légszennyezés mértéke csökkenni fog. A városi utak, terek, járdák tisztasága még nem megfelelő, a lakosok nem tesznek meg mindent a tisztaságért, ezen a hozzáálláson változtatni szükséges.

Célkitűzések

- ❖ Legyen tisztább a város és környezete, csökkenjen a levegőszennyezés mértéke.
- ❖ Növekedjen a zöldterületek nagysága és aránya a városban.
- ❖ Válgják természetessé, a közgondolkodás részévé a természeti környezet védelme.

Javasolt intézkedések

A). A zöldterületek kiterjesztésének és megújításának programja

El kell érni, hogy az elkövetkező 8-10 évben a városi zöldterületek nagysága számottevően bővüljön, meg kell kezdeni a fásítási programot, célszerű lenne, hogy ne csak a zöldterületek gondozása, hanem a fejlesztése is tartozzon a Városgondnokság feladatai közé. A terület

növelése mellett nagyon fontos, hogy megújuljanak a zöld területek, különös tekintettel a Várkertre. A városban lévő játszóterek jó része nem felel meg az EU elvárásainak, azokat sürgősen át kell alakítani. A program sikere érdekében az alábbiak megvalósítását javasoljuk:

- ❖ El kell fogadni, és végre kell hajtani a város környezetvédelmi programját, és a szükséges intézkedéseket meg kell valósítani.
- ❖ A fásítási program alapján növelni kell a városi zöldterületek nagyságát, különös tekintettel a lakótelepekre.
- ❖ Fákat kell ültetni az újonnan kialakított temetőbe, meg kell építeni egy 50 m²-es esőbeállót a ravatalozónál.
- ❖ Szükséges a Városgondnokság gépparkjának a megújítása.
- ❖ Át kell tekinteni a játszótereken a játékok állapotát, és sürgősen meg kell tenni az EU szabványok szerinti átalakításokat.

B). Tiszta városért program

Egyre több városban hirdetnek meg ilyen jellegű programokat, amelyeknél az a legfontosabb cél, hogy a település, ahol élünk, megőrizze tisztaságát, legyenek gondozottak a közterületek, tiszták az utcák és a járdák, ne legyenek összefirkálva a házak. Mindezt odafigyeléssel, neveléssel lehet megvalósítani, amelynek során a városi önkormányzatnak és a lakóknak egyaránt megvan a maga feladata. A következőket javasoljuk megvalósítani a program keretén belül:

- ❖ Legyen minden évben meghirdetve a város legszebb utcája mozgalom, melynek során egy pártatlan zsűri vizsgálatai alapján kiválasztják a leggondozottabb, legvirágosabb utcákat, és az első hármat jutalomban részesíti az önkormányzat.
- ❖ Legyen meghirdetve a virágos Körmendért mozgalom, segítse elő az önkormányzat, hogy az utcákon, köztereken legyenek virágok, csakúgy, mint a házak ablakaiban.
- ❖ Fordítson a Városgondnokság nagyobb gondot az utak és közterek tisztán tartására, ehhez szükséges lenne a cég eszközállományának a megújulása.
- ❖ Ne legyen sikk eldobni a szemetet a lakók részéről sem, ennek érdekében indítsanak az iskolák mozgalmat, erősödjön meg a környezeti nevelés, és az önkormányzat ennek támogatásán túl helyezzen el mindenhol szemetgyűjtőket, és ha kell büntesse a szemet eldobását.

Területi hatókör

Körmend város egész területe.

Szereplők

- ❖ Körmend város Önkormányzata,
- ❖ Városi óvodák és iskolák,
- ❖ Városgondnokság kft.
- ❖ Civil szervezetek.

Finanszírozás

Helyi önkormányzati és civil források.

Várható előnyök

A város megjelenése, kinézete sokkal szebbé, rendezettebbé válik, az ott élők és az oda látogatók örömére. Erősödik a lakóközösségek az emberek kapcsolata, összetartozása.

Ütemezés

Folyamatos

Kapcsolódások

Szorosan kapcsolódik a program a következő (4.2.) programhoz, az épített környezet védelméhez csakúgy, mint az idegenforgalom fejlesztéséhez.

3.2. Az épített környezet védelmének és rehabilitációjának programja

Indoklás

Körmend, mint átkelőhelynél kialakult település, kezdetben csak piaccal és kisebb kereskedelmi szerepkörrel rendelkezett. Az 1500-as évek végéig királyi birtok, majd ettől kezdve földesúri birtok volt, de igazi fejlődése csak az 1600-as évek elejétől indult meg, amikor a Batthyány család birtokába került. A település 1716-ban vált a főúri család szerteágazó birtokainak a központjává, fejlődése ettől kezdve felgyorsult. A család itt építette fel gyönyörű kastélyát a hatalmas Várkerttel együtt, majd később a vasút kiépülését követően épültek azok a szép, műemlék épületek, amelyek oly jellemzőek Körmend belvárosára. Maga a belváros megőrizte ősi alaprajzát, utcáit, és részben épületeit. Ennek a városmagnak a rehabilitációja ezen kor emberének a fontos feladata. A város gazdag kulturális örökségekben is, ezeknek a megőrzése, védelme, sőt megújítása a várost szerető lakosság, és az idelátogató turisták szempontjából is egyaránt fontos.

Vannak a városnak úgynevezett rozsdáövezetei is, vagyis lepusztult egykori ipari területei, melyekkel valamit kezdeni kell, ezeket a területeket revitalizálni kell, életre kell kelteni, és új szerepkörrel ellátni őket. Bár a városnak nincsenek nagy lakótelepei, de sok olyan tömbház van, melyeknek a felújítása egyre sürgetőbb feladat.

Célkitűzések

- ❖ Őrizze meg a város jellegzetes városképét, épített környezetének állapota jelentősen javuljon.
- ❖ Érezzék jobban magukat a lakók városukban, legyenek büszkéik rá.
- ❖ Újuljon meg, valósuljon meg a belváros revitalizációja.

Javasolt intézkedések

A). Városrehabilitációs program

A városképet legjobban a történelmi belváros határozza meg. Körmenden ez a terület jól körülhatárolható, a Rákóczi Ferenc – Bem József – Dienes utcák és a Várkert által körbezárt területet jelenti. Erre készült egy fejlesztési akcióterv, az abban foglaltakat kell végrehajtani úgy, hogy az Óváros egyedisége és hangulata érvényesülhessen.

- ❖ Kiemelt feladat a Batthyány-Strattman kastély teljes felújítása és hasznosítása, valamint a Várkert rehabilitációja.
- ❖ A belváros átfogó rehabilitációja, azon belül kiemelten a Szabadság tér újjáépítése, az elkészült és elfogadott településfejlesztési akcióterv alapján.
- ❖ A régi, lepusztult ipari területek (barnamezős területek) rehabilitációja, és új szerepkörének kijelölése, elsőként a Ládagyár területén.

B). Lakásprogram

Úgy tűnik kedvező finanszírozási lehetőségek nyíltak a tömblakások és házak felújítására, ezt mindenképpen ki kellene használni, no meg a panellakásokra, amelyek 30-40 éve épültek, rá is fér a felújítás. Noha erőteljesen visszaszorult a szociális bérlakások építése, mindig megvan az a réteg, akik saját erőből nem képesek lakásgondjaikat megoldani, ezért lenne fontos a bérlakások építése. Ahhoz, hogy a városba beköltözni kívánókat ösztönözze az önkormányzat, biztosítani kell számukra építési telkeket.

- ❖ Az 1990 előtt épült panellakások felújítása, különös tekintettel a nyílászárók cseréjére és a szigetelésekre. Városképi szempontból szükséges lenne a lapos tetők helyett sátoztetössé átalakítani a tömbházakat.
- ❖ A meglévő szociális bérlakásokat fel kell újítani, szükség szerint, de legalább 30-40 új bérlakást kellene építeni.
- ❖ Új építési telkeket kell kijelölni a Hunyadi úton, hosszú távon pedig a Rába folyón túli területen.

Területi hatókör

Az első program esetében elsősorban a belváros, valamint a város volt ipari területei, a második program, döntően a tömbös beépítésű lakótelepekre és új építési területekre terjed ki.

Szereplők

Döntő Körmend város Önkormányzatának a kompetenciája, de a civil szereplők, a műemlékvédelem is szerepet kap.

Finanszírozás

- ❖ Igénybe vehetők Európai Unió források, különösen a Közösségi Programokból.

- ❖ Kormányzati szinten: az NFT II., Országos Lakás-felújítási Program.
- ❖ Helyi, önkormányzati források.

Várható előnyök

Előnye az egész városnak származna a rehabilitációból, vonzóbbá válna a város a turisták számára, sokkal lakhatóbbá és szebbé az ott élők számára. Valószínűleg hatással lenne a befektetésekre is, mint azt több nyugati kisváros példája mutatja.

Ütemezés

Az egész program folyamatos, hosszú távon megvalósítható, de rövid-vagy középtávon kellene megoldani a barnamezős területek és a városközpont rehabilitációját.

Kapcsolódások

Nagyon sok ponthoz kapcsolódik a program, a jelen koncepcióban. Így a gazdaságfejlesztéshez, az idegenforgalmi elképzelésekhez, a város kulturális programjához és mindenekelőtt a természeti környezet védelmének programjához. De kapcsolódik a megye, a kistérség, a régió és az ország megfelelő programjaihoz is.

3.3. Szolgáltató önkormányzat kialakítása és működtetése

Indoklás

A településfejlesztési stratégia megvalósításában, illetve általában a városfejlődésben az önkormányzat csupán egy – nem is feltétlenül a legerősebb – szereplő, de sok tekintetben megkülönböztetett helyzete és szerepe sajátos követelményeket támaszt vele szemben. Mivel a közösség felhatalmazása alapján működik, s a közösség életét számottevő mértékben befolyásoló döntéseket hoz, ugyanannak a közönségnek tartozik elszámolással is, mely értelemszerűen a maximális hatékonyságú (a településfejlődést maximálisan elősegítő) működésében érdekelt.

A korszerű menedzsment és a hatékony működési folyamatok követelménye messze túlmutat a (mégoly fontos) napi rutin által vezérelt tevékenységeken és a – weber-i értelemben vett – bürokratikus funkciókon: az üzleti szervezetekhez hasonlóan a közigazgatással szemben is mind határozottabb kívánalom a (nonprofit szférára adaptált) korszerű menedzsment-szemlélet és -eszköztár ismerete és alkalmazása. Kétségtelen, hogy jelenleg az önkormányzatok mozgásteret meglehetősen szűk s az erők jelentős hányadát lekötik a rövidtávú, „tűzoltó”, tevékenységek, mindazonáltal a rövidtávú eredményekkel szemben perspektivikusan mérlegre teendő az az „elmaradt haszon” (opportunity cost) is, amely a legjobb gyakorlat mellőzése következtében alternatív költségként az egész közösséget terheli..

Célkitűzések

- ❖ Az önkormányzati működés hatékonyságának javítása.

- ❖ A fogyasztói és alkalmazotti elégedettség növelése.
- ❖ Az önkormányzati gazdálkodás stabilitásának előmozdítása.

Javasolt intézkedések

A). A településmenedzsment modernizálása

Habár az önkormányzati gazdálkodás feltételrendszerének változékonysága és ellentmondásai jelenleg sok tekintetben kényszerpályákra szorítják az önkormányzatokat, távlatilag – egy valódi decentralizáció eshetőségére is tekintettel – megkerülhetetlen feladatot jelent a gazdálkodás modernizációja. Csak egy átgondolt, áttekinthető és (a feladatok minősítését és rangsorolását is feltételező) stratégiai szemléletű gazdálkodás mellett válhat képessé az önkormányzat arra, hogy pénzügyi helyzetét hosszabb távra rendezze úgy, hogy az egyes feladatokra rendelkezésre álló források, azok felhasználási mechanizmusai, valamint a lakosság elégedettsége közt világos és kielégítő kapcsolatot teremtsen.

A gazdálkodással kapcsolatos elvárások teljesüléséhez azonban – az elvek és a gyakorlat konfliktusát elkerülendő – valójában a településirányítás egészének is kellő minőségűnek kell lennie. E minőség definiálásában, érvényre juttatásában és nyomon követésében követhető mintát nyújthat pl. az „okos kormányzás” („good governance”) sémája, mely a hatékonyság, az elszámoltathatóság, az átláthatóság és a participáció általános középpontba állításával a gazdálkodás számára is kedvező kereteket körvonalaz.

- ❖ *A városirányítás modernizációja:* az „Okos kormányzás” elveinek középpontba helyezése, világos indikátorok felállítása és a működés azok alapján történő értékelése.
- ❖ *A költségvetési tervezés megújítása:* a már elkészült szakértői anyagok és az újabb hivatali tapasztalatok alapján folyamatosan felülvizsgálandó a költségvetési tervezés rendszere, s abba beépítendő a város tartós finanszírozhatóságát garantáló, illetve – a lehetőségekhez mérten – a stratégiai szemléletet biztosító elemek (pl. pozitív előjelű működési eredmény tervezése, gördülő tervezés).
- ❖ *A vagyongazdálkodás hatékonyságának növelése:* az önkormányzati vagyon naprakész rendszerének kialakítása, a vagyonbővítés lehetőségeinek folyamatos értékelése, a vagyon feletti kontroll rendszerének folyamatos javítása.
- ❖ Az önkormányzat, a helyi politika *érdekérvényesítő képességének javítása*

B). Szolgáltató hivatal, ügyfélközpontú közigazgatás kialakítása és működtetése

A város önkormányzata működésével kapcsolatosan kulcskérdés, hogy az milyen minőségű szolgáltatásokat nyújt ügyfelei, „fogyasztói” számára. Annak érdekében, hogy az önkormányzatokkal szemben megfogalmazódó egyre magasabb követelményeknek belátható időn belül a szombathelyi önkormányzat is képes legyen megfelelni, a hivatal működési rendjében központi elvként kell rögzíteni és a szolgáltatásokban érvényesíteni a fogyasztó-orientáció elvét.

Az önkormányzat (és intézményeinek) „fogyasztói” (a lakosság egészétől, a civil szervezeteken és ágazati érdekcsoportokon át a különböző kormányhivatalokig, beleértve az alkalmazottakat, mint „belső fogyasztókat” is) mindinkább elvárják a szolgáltatásoktól, hogy azok kövessék a piaci alapú kapcsolatban megszokott jellemzőket, mint például a minőség,

az elérhetőség, az udvariasság, a reklamációs lehetőség vagy a könnyű hozzáférhetőség. Minderre tekintettel a hivatalnak egyre magasabb szintű készségességet, nyitottságot, felelősséget, igényekhez igazodási hajlandóságot kell tanúsítania és egyre nagyobb szolgáltatásértéket kell nyújtania annak érdekében, hogy az általános fogyasztói elégedettség hozzájáruljon a város alapvető céljainak megvalósulásához.

A program megvalósításának elemei lehetnek:

- ❖ E-közigazgatás kialakítása, fejlesztése: meg kell teremteni és folyamatosan szélesíteni annak lehetőségét, hogy a lakosságnak minél több ügy interaktív elintézésére legyen módja.
- ❖ „Fogyasztói Kapcsolatok Akcióterv” készítése és követése: ebben számbavehető a nyújtott szolgáltatások portfóliója, rögzíthetők és deklarállhatók a legfontosabb alapelvek és standardok, valamint az előrelépés érdekében teendő lépések.

Területi hatókör

Feladatként az önkormányzathoz kötődik, hatásaiban a város egészére kiterjed

Szereplők

- ❖ Körmend város önkormányzata

Finanszírozás

- ❖ Önkormányzati saját források
- ❖ Kormányzati pénzek: NFT, ROP,
- ❖ EU források (pl. eEurope)

Várható előnyök

- ❖ Az önkormányzati működés hatékonyabbá válása, az önkormányzat megítélésének pozitív irányú változása
- ❖ Az önkormányzat és a privát szféra partnerkapcsolatainak gyarapodása és tartalmasabbá válása
- ❖ A külső forrásokból finanszírozott fejlesztések gyarapodása
- ❖ Az önkormányzati vagyoni értékének emelkedése

Ütemezés

Zömmel folyamatos, bizonyos intézkedések (pl. E-közigazgatás kialakítása, Fogyasztói Kapcsolatok Akcióterv) határidőhöz köthető önkormányzati munkaterv alapján

Kapcsolódások

Az intézkedés gyakorlatilag minden programot érint.